

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1933.

Första kammaren.

Nr 40.

Onsdagen den 31 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Företogs jämlikt § 65 riksdagsordningen omröstning över följande av statsutskottet i dess memorial nr 69 föreslagna samt av båda kamrarna godkända voteringsproposition:

Den, som i likhet med första kammaren vill, att riksdagen må i anledning av de utav herr G. Bodin m. fl. och herr B. Holmgren m. fl. väckta motionerna (I: 164 och II: 136) till det frivilliga skyttväsendets befrämjande för budgetåret 1933/1934 anvisa ett extra reservationsanslag av 82,900 kronor, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej.

Vinner Nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren beslutat avslå de av herr G. Bodin m. fl. och herr B. Holmgren m. fl. väckta motionerna I: 164 och II: 136.

Sedan efter given varsel kammarens ledamöter intagit sina platser och voteringspropositionen upplästs, verkställdes omröstningen medelst namnupprop; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 67;

Nej — 43.

Efter det protokoll över omröstningen blivit uppsatt, justerat och avsänt till andra kammaren, ankom därifrån ett protokollsutdrag, nr 596, som upplästes och varav inhämtades, att omröstningen därstädes utfallit med 77 ja och 99 nej samt att båda kamrarnas sammanräknade röster befunnits utgöra 144 ja och 142 nej, vadan beslut i frågan blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med ja-propositionen.

Efter det kamrarna fattat olika beslut rörande statsutskottets i utlåtande nr 60 gjorda hemställan beträffande Kungl. Maj:ts i proposition nr 158 framlagda förslag angående befrielse för borgmästarna Oscar Dahlbäck och Alvin Wirgin samt rådmannen John Ekdahl från viss dem genom Kungl. Maj:ts utslag den 19 oktober 1932 ådömd ersättningsskyldighet till kronan ävensom de i ämnet väckta motionerna II: 133 av herr F. Hamrin och I: 260 av herr K. J. Ekman, anställdes nu jämlikt § 65 riksdagsordningen omröstning över följande av samma utskott i dess memorial nr 79 föreslagna samt av båda kamrarna godkända voteringsproposition:

Den, som i likhet med första kammaren vill, att riksdagen må i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt herr Hamrins och herr K. J. Ekmans motioner, II: 133 och I: 260, medgiva,

a) att från det i riksstaten för budgetåret 1932/1933 uppförda extra förslagsanslaget till oförutsedda utgifter i allmänhet må såsom ersättning för de belopp, Dahlbäck, Wirgin och Ekdahl av egna medel utgivit på grund av Kungl. Maj:ts förenämnda utslag, utbetalas till Dahlbäck 429 kronor 86 öre, till Wirgin 406 kronor 64 öre och till Ekdahl 559 kronor 29 öre; samt

b) att Dahlbäck, Wirgin och Ekdahl må befrias från skyldigheten att gälda dem i utslaget ålagd ränta, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej.

Vinner Nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren beslutat att med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å såväl herr Hamrins motion, II:133, i vad densamma skiljer sig från Kungl. Maj:ts förslag, som herr Ekmans motion, I:260, medgiva,

a) att från det i riksstaten för budgetåret 1932/1933 uppförda extra förslagsanslaget till oförutsedda utgifter i allmänhet må såsom ersättning för de belopp, Dahlbäck och Wirgin av egna medel utgivit på grund av Kungl. Maj:ts förenämnda utslag, utbetalas till Dahlbäck 429 kronor 86 öre och till Wirgin 406 kronor 64 öre;

b) att Dahlbäck och Wirgin må befrias från skyldigheten att gälda dem i utslaget ålagd ränta; samt

c) att Ekdahl må befrias från skyldighet att gälda så stor del av den honom i utslaget ålagda räntan, som upplupit under tiden före den 18 november 1927.

Sedan efter given varsel kammarens ledamöter intagit sina platser och voteringspropositionen uppläst, verkställdes omröstningen medelst namnupprop; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 64;

Nej — 49.

Efter det protokoll över omröstningen blivit uppsatt, justerat och avsänt till andra kammaren, ankom därifrån ett protokollsutdrag, nr 597, som upplästes och varav inhämtades, att omröstningen därstädes utfallit med 52 ja och 123 nej samt att båda kamrarnas sammanräknade röster befunnits utgöra 116 ja och 172 nej, vadan beslut i frågan blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med nej-propositionen.

Sedan kamrarna stannat i olika beslut angående statsutskottets i utlåtande nr 81 gjorda hemställan beträffande Kungl. Maj:ts i punkten 32 under andra huvudtiteln av innevarande års statsverksproposition gjorda framställning om anslag till fängvården, företogs nu jämlikt § 65 riksdagsordningen omröstning över följande av nämnda utskott i dess memorial nr 100 föreslagna samt av båda kamrarna godkända voteringsproposition:

Den, som i likhet med första kammaren vill, att riksdagen må, med avslag å utskottets hemställan, så vitt den skiljer sig från Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning, bifalla denna framställning oförändrad och således

dels å ordinarie avlöningsstaten för fängvården från och med den 1 juli 1933 uppföra en överläkarbefattning av 1:a klass i lönegrad B 29 vid centralfängelsets å Långholmen sinnessjukavdelning;

dels godkänna följande stater för fängvården, att tillämpas från och med den 1 juli 1933:

A. Avlöningsstat.

Fångvårdsstyrelsen.

Avlöningar till ordinarie tjänstemän, förslagsanslag	kronor	155,700
Vikariatsersättningar, förslagsanslag	»	5,000
Arvoden å 500 kronor till två fullmäktige	»	1,000
Avlöningar till icke-ordinarie befattningshavare m. m.	»	21,400

Fångvårdsstaten.

Avlöningar till ordinarie tjänstemän, förslagsanslag	»	2,043,000
Vikariatsersättningar, förslagsanslag	»	150,000
Avlöningar till icke-ordinarie befattningshavare m. m., förslagsanslag	»	374,500

B. Omkostnadsstat.

Övriga kostnader för fångvård, förslagsanslag	»	1,075,400
---	---	-----------

C. Övergångsstat.

Avlöningar m. m., förslagsanslag	»	2,500
--	---	-------

Summa förslagsanslag kronor 3,828,500;

dels ock höja ordinarie förslagsanslaget till fångvården från dess nuvarande belopp, 3,814,500 kronor, med 14,000 kronor till 3,828,500 kronor, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen, i likhet med andra kammaren,

dels avslagit Kungl. Maj:ts förslag om uppförande från och med den 1 juli 1933 av en överläkarbefattning av 1:a klass i lönegrad B 29 vid centralfängelsets å Långholmen sinnessjukavdelning;

dels godkänt följande stater för fångvården, att tillämpas från och med den 1 juli 1933:

A. Avlöningsstat.

Fångvårdsstyrelsen.

Avlöningar till ordinarie tjänstemän, förslagsanslag	kronor	155,700
Vikariatsersättningar, förslagsanslag	»	5,000
Arvoden å 500 kronor till två fullmäktige	»	1,000
Avlöningar till icke-ordinarie befattningshavare m. m.	»	21,400

Fångvårdsstaten.

Avlöningar till ordinarie tjänstemän, förslagsanslag	»	2,032,000
Vikariatsersättningar, förslagsanslag	»	150,000
Avlöningar till icke-ordinarie befattningshavare m. m., förslagsanslag	»	390,300

B. Omkostnadsstat.

Övriga kostnader för fångvård, förslagsanslag	»	1,080,900
---	---	-----------

C. Övergångsstat.

Avlöningar m. m., förslagsanslag	»	2,500
--	---	-------

Summa förslagsanslag kronor 3,838,800;

dels ock höjt ordinarie förslagsanslaget till fångvården från dess nuvarande belopp, 3,814,500 kronor, med 24,300 kronor till 3,838,800 kronor.

Sedan efter given varsel kammarens ledamöter intagit sina platser och voteringspropositionen uppläst, verkställdes omröstningen medelst namnupprop; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 71;

Nej — 47.

Efter det protokoll över omröstningen blivit uppsatt, justerat och avsänt till andra kammaren, ankom därifrån ett protokollsutdrag, nr 598, som upplästes och varav inhämtades, att omröstningen därstädes utfallit med 54 ja och 128 nej samt att båda kamrarnas sammanräknade röster befunnits utgöra 125 ja och 175 nej, vadan beslut i frågan blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med nej-propositionen.

Anställdes jämlikt § 65 riksdagsordningen omröstning över följande av bevillningsutskottet i dess memorial nr 47 föreslagna samt av båda kamrarna godkända voteringsproposition:

Den som i likhet med första kammaren vill, att motionen II: 199 av herr Magnusson i Skövde, om tull å liljekonvaljerötter m. m., icke skall föranleda någon riksdagens åtgärd, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren beslutat, att gällande tultaxa, i vad den avser nummer 34, skall från och med dag, som Kungl. Maj:t bestämmer, hava följande ändrade lydelse:

Tull för 100 kg
kronor

Rötter, icke ätbara, ej särskilt nämnda:

34:1 liljekonvaljerötter N 100:—

34:2 andra, rotknölar av gladiolus härunder inbegripna fria.

Sedan efter given varsel kammarens ledamöter intagit sina platser och voteringspropositionen uppläst, verkställdes omröstningen medelst namnupprop; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 55;

Nej — 57.

Efter det protokoll över omröstningen blivit uppsatt, justerat och avsänt till andra kammaren, ankom därifrån ett protokollsutdrag, nr 599, som upplästes och varav inhämtades, att omröstningen därstädes utfallit med 99 ja och 81 nej samt att båda kamrarnas sammanräknade röster befunnits utgöra 154 ja och 138 nej, vadan beslut i frågan blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med ja-propositionen.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 261, med förslag till förordning om fortsatt giltighet av förordningen den 17 juni 1932 angående rätt för Konungen att åsätta särskild tullavgift.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 262, angående vissa åtgärder till främjande av avsättningsförhållandena för slaktdjur samt kött och fläsk.

Föredrogs och lades till handlingarna konstitutionsutskottets memorial nr 37, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande utskottets utlåtande nr 36 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till ändrad lydelse av § 20 regeringsformen jämte i ämnet väckta motioner.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran särskilda utskottets utlåtande nr 3.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 95, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa åtgärder till spannmålsodlingens stödjande jämte i ämnet väckta motioner. *Ang. spannmålsodlingens stödjande.*

I en till riksdagen den 28 april 1933 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 247, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att godkänna ett såsom bilaga A till nämnda statsrådsprotokoll fogat förslag till ändringar i gällande kontrakt mellan staten och Svenska spannmålsföreningen u. p. a., därvid dock 4 § mom. 2 skulle, såvitt anginge inköpen 1934, hava den av departementschefen i statsrådsprotokollet tillstyrkta lydelsen.

I samband med propositionen hade utskottet till behandling förehaft följande inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade motioner, nämligen

1) de före propositionens avlåtande väckta likalydande motionerna I: 142 av herr *Trygger* m. fl. och II: 67 av herr *Lindman* m. fl.,

2) de likaledes före propositionens avlåtande väckta likalydande motionerna I: 143 av herrar *Löfvander* och *Nilsson, Alexander*, samt II: 290 av herr *Nilsson* i Hörby m. fl.,

3) den i anledning av propositionen väckta motionen II: 524 av herr *Herou* m. fl., vari hemställts, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 247,

4) den i anledning av propositionen väckta motionen II: 525 av herr *Aronson* och herr *Andersson* i Rasjön samt

5) den i anledning av propositionen väckta motionen II: 526 av herr *Heiding*.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på anförda skäl hemställt,

1) att riksdagen måtte, med avslag å motionen II: 524, bifalla Kungl. Maj:ts förevarande proposition; samt

2) att motionerna I: 142 och II: 67, I: 143 och II: 290, II: 525 och II: 526, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet förut anfört och hemställt, icke måtte föranleda någon riksdagen åtgärd.

Herr **Örne**: Herr talman! Efter vad som på sista tiden tilldragit sig, finner jag det självklart vara alldeles hopplöst att framställa något yrkande i föreliggande ärende. Då jag inte heller vill besvara kammaren med en onödig votering, nöjer jag mig med ett enkelt tillkännagivande, att jag inte ändrat mening om det ärende, som föreligger i utskottets utlåtande.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Anmäldes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 250, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa åtgärder till spannmålsodlingens stödjande.

Skrivelseförslaget godkändes under förutsättning att utskottets hemställan i utlåtande nr 95 bifölles även av andra kammaren.

Protokollsutdrag härom justerades.

Ang. omorganisation av lantbruksstyrelsen.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 91, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till lantbruksstyrelsen m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen den 17 mars 1933 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 234, hade Kungl. Maj:t, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att

dels besluta, att antalet ordinarie befattningar i lantbruksstyrelsen skulle från och med den 1 juli 1933 vara bestämt på i propositionen angivet sätt;

dels besluta, med giltighet från och med den 1 juli 1933, sådan ändring av 5 § i avlöningsreglementet för befattningshavare vid statsdepartement och vissa andra verk, tillhörande den civila statsförvaltningen, att i 1 mom. första stycket av paragrafen bland där angivna chefsbefattningar uppfördes generaldirektören i lantbruksstyrelsen med arvode av 19,000 kronor, att i sagda moments andra stycke infördes befattningen såsom chef för stuteribrån i lantbruksstyrelsen med arvode av 12,000 kronor samt att i 2 mom. av paragrafen befattningen såsom chef för stuteriöverstyrelsen uteslötes;

dels besluta, att å övergångsstat för lantbruksstyrelsen skulle från och med den 1 juli 1933 vara upptagna vissa i propositionen angivna befattningar;

dels godkänna de av departementschefen i statsrådsprotokollet förordade förslagen till ordinarie avlöningsstat och till övergångsstat för lantbruksstyrelsen, att tillämpas från och med budgetåret 1933/1934;

dels höja det ordinarie förslagsanslaget till lantbruksstyrelsen, nu 225,000 kronor, med 100,300 kronor till 325,300 kronor;

dels till reseersättningar åt befattningshavare vid lantbruksstyrelsen anvisa för budgetåret 1933/1934 under nionde huvudtiteln ett extra förslagsanslag av 15,000 kronor;

dels besluta, att det under nionde huvudtiteln uppförda ordinarie förslagsanslaget till statskonsulenter och deras biträden, 49,800 kronor, skulle ur riksstaten utgå;

dels besluta, att det under samma huvudtitel upptagna ordinarie förslagsanslaget till inspektion över de lägre lantbruksundervisningsanstalterna, 8,000 kronor, skulle ur riksstaten utgå;

dels till förekommande och hämmande av tuberkelsjukdomar hos nötkreaturen anvisa för budgetåret 1933/1934 under nionde huvudtiteln ett extra förslagsanslag av 140,000 kronor;

dels för budgetåret 1933/1934 uppföra ordinarie förslagsanslaget till stuteri-väsendet med oförändrat belopp av 800,000 kronor;

dels ock bemyndiga Kungl. Maj:t att utfärda de övergångsbestämmelser, som vid genomförande av förberörda organisationsändringar kunde erfordras.

I samband med denna proposition hade jordbruksutskottet till behandling förehåft följande inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade motioner, nämligen

*Ang. omorganisation av lantbruksstyrelsen. (Forts.)**inom första kammaren:*

- nr 305, av herr *Johan Bernhard Johansson* m. fl.,
nr 306, av *densamme* m. fl.,
nr 307, av herr *John Björck*,
nr 308, av herr *David Pettersson*,
nr 309, av herr *von Geijer*, och
nr 310, av herr *Bengtsson* m. fl., samt

inom andra kammaren:

- nr 474, av herr *Hagman* m. fl.,
nr 475, av herr *Jönsson* i Boa m. fl.,
nr 476, av herr *Liedberg* m. fl.,
nr 477, av herr *Wallén* m. fl.,
nr 478, av herrar *Strindlund* och *Andersson* i Rasjön,
nr 481, av herr *Magnusson* i Skövde, och
nr 484, av herr *Osberg*.

I motionen I: 309 hade yrkats avslag å förevarande proposition i dess helhet.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på återopade grunder hemställt.

A) att riksdagen måtte med bifall i så måtto till Kungl. Maj:ts förevarande proposition och med avslag å motionen I: 309

1) besluta, att antalet ordinarie befattningar i lantbruksstyrelsen skulle från och med den 1 juli 1933 vara bestämt på under punkten angivet sätt;

2) besluta, med giltighet från och med den 1 juli 1933, sådan ändring av 5 § i avlösningsreglementet för befattningshavare vid statsdepartement och vissa andra verk, tillhörande den civila statsförvaltningen, att i 1 mom. första stycket av paragrafen bland där angivna chefsbefattningar uppfördes generaldirektören i lantbruksstyrelsen med arvode av 19,000 kronor, att i sagda moments andra stycke infördes befattningen såsom chef för stuteribyrå i lantbruksstyrelsen med arvode av 12,000 kronor samt att i 2 mom. av paragrafen befattningen såsom chef för stuteriöverstyrelsen uteslötes;

3) besluta, att å övergångsstat för lantbruksstyrelsen skulle från och med den 1 juli 1933 vara upptagen en byrådirektörsbefattning i lönegraden B 26;

4) fastställa i utlåtandet intagen ordinarie avlösningsstat och övergångsstat för lantbruksstyrelsen att tillämpas från och med budgetåret 1933/1934;

5) höja det ordinarie förslagsanslaget till lantbruksstyrelsen, nu 225,000 kronor, med 34,000 kronor till 259,000 kronor;

6) till reseersättningar åt befattningshavare vid lantbruksstyrelsen anvisa för budgetåret 1933/1934 under nionde huvudtiteln ett extra förslagsanslag av 15,000 kronor;

7) besluta, att antalet ordinarie statskonsulenter skall från och med den 1 juli 1933 vara bestämt på under punkten angivet sätt;

8) besluta, att å övergångsstat skulle från och med den 1 juli 1933 vara upptagen en statskonsulent i mejerihushållning i lönegraden B 24;

9) fastställa i utlåtandet intagen ordinarie stat och övergångsstat för statskonsulenter m. fl. att tillämpas från och med budgetåret 1933/1934;

10) att — med uteslutande ur riksstaten av det ordinarie förslagsanslaget »statskonsulenter och deras biträden» — i riksstaten under nionde huvudtiteln upptaga ett ordinarie förslagsanslag till statskonsulenter m. m. med 44,000 kronor;

11) besluta, att det under samma huvudtitel upptagna ordinarie förslagsanslaget till inspektion över de lägre lantbruksundervisningsanstalterna, 8,000 kronor, skulle ur riksstaten utgå.

Ang. omorganisation av lantbruksstyrelsen. (Forts.)

12) till förekommande och hämmande av tuberkelsjukdomar hos nötkreaturen anvisa för budgetåret 1933/1934 under nionde huvudtiteln ett extra förslagsanslag av 140,000 kronor;

13) för budgetåret 1933/1934 uppföra ordinarie förslagsanslaget till stuteri-väsendet med oförändrat belopp av 800,000 kronor;

14) bemyndiga Kungl. Maj:t att utfärda de övergångsbestämmelser, som vid genomförande av förberörda organisationsändringar kunde erfordras;

15) bemyndiga Kungl. Maj:t att under budgetåret 1933/1934, i mån som förhållandena sådant möjliggjorde, successivt genomföra den tillstyrkta omorganisationen och med anlitande av ordinarie förslagsanslaget till lantbruksstyrelsen för samma budgetår bestrida uppkommande kostnader för uppehållande under tiden i erforderliga delar av lantbruksstyrelsens och stuteriöverstyrelsens nuvarande organisation;

B) att motionerna I: 305 och II: 475, I: 306 och II: 474, I: 307 och II: 477, I: 308 och II: 478 samt I: 310 och II: 476, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet förut anfört och hemställt, ej måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

C) att motionen II: 481 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

D) att motionen II: 484 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

1) av herrar *Sederholm, J. Fritiof Gustafson, David Hjalmar Pettersson, Elof B. Andersson, Hedlund* i Häste och *Danielsson*, som ansett, att utskottets utlåtande bort hava den lydelse, reservationen visade, slutande med en hemställan,

a) att riksdagen måtte, med anledning av Kungl. Maj:ts förevarande proposition och med avslag å motionen I: 309,

1) — 4) besluta — — — budgetåret 1933/1934 (= utskottet);

5) höja det ordinarie förslagsanslaget till lantbruksstyrelsen, nu 225,000 kronor, med 36,000 kronor till 261,000 kronor;

6) — 15) till reseersättningar — — — nuvarande organisation (= utskottet);

B) — D) att motionerna — — — riksdagens åtgärd (= utskottet);

2) av herrar *Andersson* i Grimbo och *Liedberg*, som ansett, att utskottets utlåtande bort lyda så, som i denna reservation angivits, och avslutas med en hemställan,

A) att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande proposition och med bifall till motionerna I: 310 och II: 476 samt med avslag å motionen I: 309

1) besluta, att antalet ordinarie befattningar i lantbruksstyrelsen skulle från och med den 1 juli 1933 vara bestämt på i reservationen angivet sätt;

2) besluta — — — med arvode av 19,000 kronor;

3) — 4) besluta — — — budgetåret 1933/1934;

5) höja det ordinarie förslagsanslaget till lantbruksstyrelsen, nu 225,000 kronor, med 44,000 kronor till 269,000 kronor;

6) — 14) till reseersättningar åt — — — kunde erfordras;

15) bemyndiga Kungl. Maj:t — — — under tiden av lantbruksstyrelsens nuvarande organisation;

B) att motionerna I: 305 och II: 475, I: 306 och II: 474, I: 307 och II: 477 samt I: 308 och II: 478, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet förut anfört och hemställt, ej måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

C) — D) att motionen — — — riksdagens åtgärd.

Ang. omorganisation av lantbruksstyrelsen. (Forts.)

Herr Bengtsson: Herr talman, mina herrar! Med anledning av jordbruksutskottets beslut att tillstyrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag om överflyttning av stuteriärendena till en byrå i lantbruksstyrelsen ber jag, herr talman, att i egenskap av motionär i ärendet få framföra några synpunkter. Först vill jag då medgiva, att på grund av de uppgifter, som ställts till statsrådets och chefens för jordbruksdepartementet förfogande från bland andra jordbruksutredningen och besparingskommittén m. fl. angående den föreliggande omregleringen av lantbruksstyrelsen, förstår jag mycket väl, att från statsrådets synpunkt sett, skäl kunna föreligga för slopandet av stuteriöverstyrelsen, på sätt statsrådet föreslagit.

På grund av 1920 års riksdagsbeslut omorganiserades kungl. stuteriöverstyrelsen, vilken som bekant har att handlägga alla ärenden rörande vårt lands hästavel. Vid behandling av större frågor deltaga även två fullmäktige, varav en representerar landets varmblodsavel, och den andre den kallblodiga hästen, varjämte deras suppleant företräder den nordsvenska rasen.

Kungl. stuteriöverstyrelsen står i livlig kontakt med hushållningssällskapen, remonteringsstyrelsen, hästpremieringsnämnderna, hästavelsföreningar m. fl. sammanslutningar på det vittomfattande fält, som vårt lands hästintresse omspänner.

Jag vill först här erinra om, att alla utgifter för detta verk bestridas genom totalisatormedel, som för närvarande giva en årlig inkomst av omkring 900,000 kronor. Då 1923 års riksdag beslutade om införande av totalisator i vårt land, var för många riksdagsmän det avgörande i beslutet, att influerna medel skulle enbart komma landets hästavel till godo. Vid 1925 års riksdag väcktes en motion, gående ut på att hos Kungl. Maj:t skulle begäras utredning angående indragning av stuteriöverstyrelsen, som då skulle ersättas med en byrå i lantbruksstyrelsen. Ifrågavarande motion blev avstyrkt av jordbruksutskottet och avlogs av riksdagen.

Så kom 1926 års besparingskommitté med sitt yttrande av den 12 januari 1928 och framhöll bland annat, att stuteriöverstyrelsen hade delvis förlorat sin betydelse, därigenom att 1925 års försvarsplan indragit den militära hästhållningen till omkring halva antalet hästar. Besparingssakkunniga hemställde emellertid utan tvekan, att stuteriöverstyrelsen måtte indragas, och tyckas därvid såsom främsta skäl haft för ögonen minskningen av förstnämnda stamhästar, men synas hava blundat för, att landets hästavel för övrigt är i stort behov av stöd och sakkunnig, intresserad ledning.

Då lantbruksstyrelsen, som enligt besparingskommitténs förslag skulle genom en inom sig upprättad byrå övertaga ledningen av landets hästavel, fick frågan till yttrande, framhöll lantbruksstyrelsen, att — trots att frågan vid första påseende kan synas höra hemma i lantbruksstyrelsen — den ändå icke kan annat än ställa sig ytterst betänksam mot förslaget att få ärendena angående landets hästavel under sin förvaltning. Som skäl anfördes bland annat den allmänt befarade svårigheten att finna en person, som på området har de nödvändiga kvalifikationerna, och som samtidigt vill underordna sig den nya ställning, som en byråchefsbefattning hos lantbruksstyrelsen måste innebära.

Stuteriöverstyrelsen anförde över besparings-sakkunnigas förslag delvis samma skäl som lantbruksstyrelsen, att det skulle bliva ytterst svårt om ens möjligt att få rätta mannen till byråchef, om förslaget genomfördes. Stuteriöverstyrelsen framhåller, att landets hästväsende härigenom även skulle förlora sin självständiga ställning, och att följden av den föreslagna omorganisationen närmast skulle bliva den, att chefen för stuteri-byrån finge huvudsakligen svara för de åligganden, som nu påvila chefen för stuteriöverstyrelsen, utan självständighet och utan direkt kontakt med jordbruksdepartementet.

Ang. omorganisation av lantbruksstyrelsen. (Forts.)

Statskontoret däremot tillstyrkte förslaget under vissa villkor: att med hänsyn till stuteriärendenas betydelse för försvarsväsendet en representant för militära intressen skulle närvara vid behandlingen av viktiga stuteriärenden inom lantbruksstyrelsen. Detta är gott och väl. Våra militärer äro skickliga, då det gäller behandlingen och utnyttjandet av våra hästar, då de skola användas i arméns tjänst m. m., men någon särskild kännedom i hästavelsfrågor kan man *ej* begära, att vår för övrigt dugliga militär skall besitta.

Sedan ber jag att få övergå till jordbruksutredningens behandling av ärendet. Utredningen upplyste bland annat om, att den största uppgiften för hästaveln i vårt land är att förse jordbruk och skogsbruk med dragare, men vi få väl ändå även beräkna, att vi, då normala tider en gång åter inträda, skola stå rustade för export och kunna återknyta gamla förbindelser och eventuellt söka nya försäljningsområden för överskottet av vår hästuppfödning.

Sedan säger jordbruksutredningen vidare att ur allmän synpunkt synes som regel böra gälla, att de åtgärder av olika slag, som från statsmakternas sida vidtagas till jordbrukets främjande, borde så avvägas, att statens utgifter för olika ändamål stode i rimlig proportion till åtgärdernas betydelse för jordbruket och folkhushållningen i sin helhet. Detta är jag den förste att erkänna. Men vad i all världen menas med detta uti föreliggande sammanhang? Staten ger, som vi alla veta, inte ut ett öre för hästavelns befrämjande och allt vad därtill hörer, utan dessa utgifter icke endast bestridas utan giva även överskott, som jag förut nämnt, genom totalisatormedel. Här kunde även vara befogad anledning att draga upp en jämförelse mellan alla de mer eller mindre okontrollerade penningmedel, som vid de många lotteridragningarna komma olika institutioner till godo. Men jag skall *ej* fördröja tiden med denna angelägenhet i detta sammanhang. Vi skola *ej* glömma de många uppoffringar av olika slag, som enskilda hästägare och hästvänner få vidkännas genom frivilligt uppoffrande arbete, skänkande av priser, anskaffande av hästar och träning av desamma, vilket allt i regel sker med förlust för vederbörande.

Över jordbruksutredningens förslag har lantbruksstyrelsen liksom stuteriöverstyrelsen i överensstämmelse med förut avgivna yttranden yrkat bestämt avslag. Bland andra starka skäl har lantbruksstyrelsen anfört sin ökade stora arbetsbörda, som omöjliggör, att styrelsen kan åtaga sig nya arbeten. Såvitt styrelsen kunde finna, har jordbruksutredningen icke påstått, att stuteriöverstyrelsen i någon mån förbisett eller misskött jordbruksintressena i fråga om hästaveln; *ej* heller vore lantbruksstyrelsen underkunnig om, att så var fallet. Dessutom har yttrande inkommit från länsstyrelsen i Örebro, som till den verkan det hava kan, finner det väl motiverat att överflytta stuteriöverstyrelsen till lantbruksstyrelsen. Civildförvaltningen tillstyrker likaledes förslaget i fråga. Chefen för remonteringsstyrelsen anser det i hög grad önskligt, att stuteriöverstyrelsen bibehålles, men går med på förändringen under vissa villkor. Av de i frågan hörda hushållningssällskapen hava fem stycken gått med på omläggningen, men i de stora hästuppfödande hushållningssällskapsområdena såsom i Malmöhus län har hushållningssällskapet ställt sig avvissande. Från Örebro och Skaraborgs läns hushållningssällskaps hästavelskommittéer ha inkommit särskilda yttranden i bestämt avstyrkande riktning.

Av det här sagda torde med tydlighet framgå, att riksdagens beslut i denna fråga följes med stort intresse av lantmännen landet runt. På grund av alla de yttranden från hästägarhåll, som enstämmigt inkommit i ärendet till jordbruksutskottet, kan det väl knappast tänkas annat, än att riksdagen skall taga hänsyn till dessa deras berättigade krav om att få behålla stuteriöverstyrelsen såsom ledning för vår ädlaste husdjursavel, då dessutom rörelsen, såsom förut

Ang. omorganisation av lantbruksstyrelsen. (Forts.)

nämnts, i motsats till så mycket annat i vår tid, försörjer sig själv och dessutom lämnar överskott och lantbruksstyrelsen ej vill mottaga densamma samt våra tre största sammanslutningar på området, nämligen avelsföreningen för svenska ardennerhästar, som har inregistrerat eliten av vår ardennerstam, avelsföreningen för svenska varmblodiga hästen, samt föreningen nordsvenska hästen, samtliga uttrycka sina stora bekymmer och bestämt yrka på stuteriöverstyrelsens bibehållande.

Dessutom ha inkommit skrivelser från ett 60-tal sammanslutningar, representerande tusentals hästuppfödare från så gott som hela riket, vilka alla avstyrka och hava samma mening om stuteriöverstyrelsens stora och erkända betydelse som den ledande medelpunkten i landets hästavel. Av det ena som det andra torde framgå, att stora värden kunna stå på spel angående landets hästbestånd, som trots nuvarande låga priser värderas till omkring 200 miljoner kronor. Härav torde var och en förstå, att det är meningslöst att i det ovissa försöka spara 7 à 8,000 kronor om året, då skador härigenom årligen kunna uppstå, som ej kunna mätas i 100,000-tals kronor.

På grund av vad jag här anfört, herr talman, ber jag att få yrka bifall till den av herrar Andersson i Grimbo och Liedberg avgivna reservationen om bibehållande av kungl. stuteriöverstyrelsen.

Häri instämde herrar *Johan August Larsson, Bjurström* och *August Johansson*.

Herr Sederholm: Herr talman! Jag ber först att få säga några ord med anledning av det anförande, som den siste ärade talaren nyss höll, och det yrkande, han däri gjorde. Det är ju klart, att det å ena sidan måste möta en del motstånd att taga bort ett ämbetsverk, som, såvitt jag vet, på ett tillfredsställande sätt fyllt sin uppgift; men å andra sidan kan det inte nekas till, att hästaveln hör intimt samman med övriga grenar inom jordbruket, både på grund av hästarnas användning och hästavelns uppgift att såsom en gren inom jordbruket framställa hästar för armén och för jordbrukets eget behov.

Jag tror emellertid, att den föregående ärade talaren väsentligt har överdrivit olägenheterna av denna inkorporering av stuteriöverstyrelsen i lantbruksstyrelsen. Den organisation, som där är avsedd att bli genomförd, skiljer sig icke något väsentligt från den nuvarande. Det blir ju egentligen bara fullmäktige, som inte komma att vara med i den nya organisationen. Men å andra sidan kommer ju lantbruksstyrelsen att ha tillfälle att tillkalla sakkunniga för dryftande av sådana frågor, som kräva en särskild, praktisk sakkunskap, och kommer också genom denna anordning att få möjlighet till en god kontakt med den praktiska hästuppfödningen ute i landet. Vidare är det ju givet, att den byråchef, som kommer att handlägga dessa ärenden inom lantbruksstyrelsen, kommer att få en ganska självständig ställning. Den verksamhet, som han där kommer att utöva, torde därigenom få både den sakkunskap, självständighet och kontakt med hästaveln, som här förutsatts skola i särskilt hög grad förefinnas inom stuteriöverstyrelsen.

Det är väl ändå ett rätt rimligt förslag, att när lantbruksstyrelsen nu skall omorganiseras, man då flyttar in under densamma de olika näringsgrenar inom jordbruket, som organiskt höra samman med jordbruket. Dit hör ju utan tvivel hästaveln. Det förhållandet, att totalisatorn lämnat tillräckliga medel för organiserandet av detta arbete, är ju en sak, som ligger vid sidan härav och ju inte bör kunna tillmätas någon avgörande betydelse i organisatoriskt hänseende. Jag är å ena sidan inte någon entusiastisk anhängare av det föreliggan-

Ang. omorganisation av lantbruksstyrelsen. (Forts.)

de förslaget, men jag vill å andra sidan inte heller bryta ut denna del av förslaget och därigenom kanske äventyra det hela. Om förslaget kan genomföras i den av Kungl. Maj:t föreslagna formen i denna del, så tror jag, att hästaveln kommer att bli på ett nöjaktigt sätt representerad och tillgodosedd och att man får en organisationsform, som är mer följdriktigt anordnad och därigenom också fyller de krav, som vid organisationens genomförande kunde befinnas lämpliga och ändamålsenliga.

Jag begärde emellertid närmast ordet för en annan sak, nämligen frågan om ärendenas uppdelning på de olika byråerna inom lantbruksstyrelsen. I detta avseende har jordbruksutredningen föreslagit, att lantbruksbyrån skulle uppdelas på tre nya byråer, en för mera allmänna lantbruksärenden, en för de lantbruksekonomiska frågorna i allmänhet och en för undervisningsväsendet. Kungl. Maj:t har emellertid här endast föreslagit två byråer, nämligen en för lantbruksfrågorna i allmänhet och en för undervisningsväsendet. Där skulle alltså de uppgifter, som enligt jordbruksutredningens förslag skulle ankomma på två av byråerna, sammanföras under *en* byråchef. Här har ju sagts, att de frågor, som nu åvila lantbruksbyrån, äro alldeles för många för att kunna behärskas och avgöras av den byråchef, som skulle föredraga dessa ärenden. Detta är otvivelaktigt riktigt. Genom att bryta ut undervisningsfrågorna får han en viss lättnad, men det är ingalunda så, att det är hälften av ärendena, som tagas ifrån honom, utan endast en mindre del därav. Den övervägande delen kommer fortfarande att åvila denne byråchef, och han kommer att även i fortsättningen bli överhopad med arbete. Han kommer visserligen att erhålla en byrådirektör, som i vissa fall skulle ha rätt att föredraga, men det blir i alla fall byråchefen, som kommer att ha ansvaret för hela byråns skötsel. Det är orimligt att begära, att han skall kunna medhinna och behärska hela den arbetsbörda, hela det arbetsområde, som skulle vila på honom.

Inom utskottet har därför i det närmaste halva antalet ledamöter förenat sig om att i en reservation föreslå bifall till jordbruksutredningens förslag, där det påyrkas, att lantbruksbyrån skall uppdelas i tre byråer, en för allmänna lantbruksärenden, en för lantbruksekonomiska frågor och en för undervisningsväsendet med var sin byråchef som föredragande. Förutom det skäl, som jag nu anfört för en sådan uppdelning — att arbetsbördan på de olika byråerna skulle kunna bli någorlunda rimlig för en byråchef — kommer det skälet, att de lantbruksekonomiska frågorna särskilt för närvarande göra, att det är nödvändigt, för att inte säga tvingande, att man får en särskild man, som behärskar dessa områden, och att han är i en ansvarig föredragandes ställning inför chefen för lantbruksstyrelsen i de lantbruksekonomiska frågorna. Denne man skulle dessutom hava ledningen av informationsväsendet på det ekonomiska området. Det är väl av synnerligen stor vikt, att lantbruksstyrelsen sätter in den auktoritet och sakkunskap vid handläggningen av lantbruksekonomiska frågor, som Kungl. Maj:t säkerligen i många fall behöver lita till för att med tillräcklig sakkunskap och auktoritet kunna hävda statens ställning och motivera de åtgärder, som från statens sida kunna vara betingade. Hela skillnaden i kostnader belöper sig till omkring 2,000 kronor, och jag kan inte finna, att detta är mycket i förhållande till de värden, som stå på spel, när man går in för kraven på en omorganisation av lantbruksstyrelsen för att försöka få den så organiserad, att styrelsen kan — såvitt man nu kan överblicka frågan — på ett tillfredsställande sätt fylla sin uppgift. Man skall sålunda inte för en ringa besparing offra dessa fördelar med avseende å organisationen av lantbruksstyrelsen.

På grund av vad jag sålunda anfört, herr talman, ber jag att få yrka bifall

Ang. omorganisation av lantbruksstyrelsen. (Forts.)

till den reservation, som jag jämte ett flertal av jordbruksutskottets övriga ledamöter i sistberörda hänseende fogat vid utskottets utlåtande.

Herr Nilsson, August: Herr talman! I detta ärende har, såsom vi se, jordbruksutskottet i allt väsentligt tillstyrkt bifall till Kungl. Maj:ts proposition. Det är på två punkter som avvikande meningar uppstått och strid inom utskottet förekommit. Den ena gäller avskaffandet av stuteriöverstyrelsen och dennas överflyttande till lantbruksstyrelsen som en särskild byrå, och den andra är frågan, huru man skall kunna lätta bördan för chefen för lantbruksbyrån och huru ärendena skola kunna fördelas på olika byråchefer.

I fråga om stuteriärendena har jag sedan längre varit anhängare av, att dessa ärenden måtte infogas i lantbruksstyrelsen. Redan såsom ledamot av 1926 års besparingssakkunniga var jag inne på detta ärende och tillstyrkte en sådan åtgärd — då naturligtvis väsentligt ur ekonomisk besparingssynpunkt. Man säger på vissa håll, att den besparing, som man vinner genom denna åtgärd, icke är så betydande, att man bör vidtaga den. Jag tror, att den förste ärade talaren räknade med en besparing av ungefär 7,000 kronor. För min del räknar jag i detta avseende på ett annat sätt: jag anser, att vi genom ett bifall till Kungl. Maj:ts proposition på denna punkt bespara allra minst 12,000 kronor om året, och man måste ju medgiva, att detta är en mycket stor besparing, relativt sett. Hela stuteriöverstyrelsen kostar ju ungefär 42,000 kronor. Att på denna summa kunna inbespara minst 12,000 kronor är inte obetydligt. Jag räknar då på det sättet, att vi genom att överföra stuteriärendena till lantbruksstyrelsen skulle inbespara en byrådirektör i 26:e lönegraden. Den juridiska ledamoten av stuteriöverstyrelsen blir därigenom rent överflödig, ty i lantbruksstyrelsen finns en hel juridisk byrå under en administrativ byråchef, som kan fullgöra alla de funktioner, som den nuvarande byrådirektören i stuteriöverstyrelsen har att ombesörja. Denna besparing kan uppskattas till 10,000 kronor. Vidare räknar jag med en annan besparing på det sättet, att vi inte skola inbilla oss, att vi i fortsättningen kunna få en överdirektör för stuteriöverstyrelsen för den billiga avlöning av 8,000 kronor, som den nuvarande överdirektören har. Denne överdirektör anser sig nämligen vara underbetald, och det är ganska klart, att om vi skola hava en ny chef för stuteriöverstyrelsen, skulle han åtminstone bli avlönad i den lägre överdirektörsgraden eller således med 13,000 kronor. Där ha vi åtminstone 1,000 kronors besparing i jämförelse med vad en ny byråchef i lantbruksstyrelsen skulle kosta. Taga vi sedan hänsyn även till dyrtidstillägg, så tror jag, att vi äro uppe i en besparing av närmare 13,000 kronor.

Men till denna synpunkt kommer naturligtvis även andra, nämligen att stuteriärendena, såsom herr Sederholm betonade, helt naturligt höra hemma i lantbruksstyrelsen, som har andra ärenden att ombesörja, vilka inte på långt när stå i så direkt sammanhang med lantbruksstyrelsens egentliga uppgifter, som stuteriärendena göra.

Då jag emellertid inte kan föreställa mig, att denna reform, som går i en lämplig och lycklig riktning och som skall medföra en så stor besparing, skall röna något starkare motstånd i riksdagen, skall jag inte längre uppehålla mig vid denna sak utan övergår till den andra punkten, nämligen uppdelningen av ärendena på den nuvarande lantbruksbyrån i lantbruksstyrelsen. Det har ju länge varit känt, att den byråchef, som har dessa lantbruksärenden under sin vård, bär på en alltför stor arbetsbörda. När 1926 års besparingssakkunniga undersökte förhållandena inom lantbruksstyrelsen, kunde vi inte undgå att observera detta sakförhållande. Vi hade ju dock till uppgift att göra inbesparingar, men inte att utveckla en organisation, så att det kunde bli dyrare.

Ang. omorganisation av lantbruksstyrelsen. (Forts.)

Därför var det ju litet svårt för oss att föreslå en uppdelning av byrån, fastän vi observerade denna överbelastning. Vi diskuterade saken särskilt med den nuvarande byråchefen och sade därvid, att han hade för mycket arbete och att en uppdelning borde äga rum. Men han gav det svaret: »Visserligen har jag mycket att göra, men det är inte mera, än jag orkar med. Men det viktigaste är, att alla ärenden, som jag har att handlägga, höra så tillsammans, att man inte bör dela på dem. De böra, så länge det finns någon möjlighet att hålla dem tillhopa, vara samlade på *en* byrå.»

Nu är man emellertid överens om, att en uppdelning måste ske, och då är det svårigheter att se till, huru man skall kunna uppdelna ärendena. Jordbruksutredningen har föreslagit en uppdelning på tre byråer och Kungl. Maj:t i sin proposition på två byråer. När man skulle försöka uppdelna dessa ärenden, observerade man genast, att det finns en avdelning, som utan svårighet kan avskiljas, nämligen undervisningsärendena, såväl dessa ärendens centrala handläggning här i Stockholm som inspektionen av det månghövdade undervisningsväsendet på lantbruksområdet och vad därtill hörer. Men man kan i alla fall inte undgå att finna, att denna del dock är så pass relativt ringa, att den näppeligen fyller arbetet för en helt ny byrå med en byråchef i spetsen. Då har man emellertid i den kungl. propositionen kunnat tillägga för denna byrå en del andra ärenden, nämligen sådana som det mindre jordbruket, de statsunderstödda kemiska stationerna, fröodlings- och frökontrollanstalterna, de centrala såväl som de lokala, växtförädlingen — således Svalöv och Weibullsholm — samt mossodlingar och den övriga försöksverksamheten. På det sättet har man kunnat avskilja så pass många ärenden, att de kunna antagas bli en lämplig arbetsuppgift för en särskild byrå. Men det har varit mycket svårt att kunna åstadkomma någon rationell delning av de återstående ärendena. Den något summariska uppdelning, som jordbruksutredningen föreslagit, kan näppeligen betecknas som tillfredsställande. Den föreslår, att försäljningsärendena skulle sammanföras på en byrå och alla de återstående ärendena på en byrå, jordbruksbyrån. Således skulle enligt detta förslag inrättas en försäljningsbyrå eller, som det heter, en lantbruksekonomisk byrå och en jordbruksbyrå. Men i denna fråga betonar först och främst lantbruksstyrelsen och sedan departementschefen i Kungl. Maj:ts proposition, att alla dessa ärenden äro så homogena, höra till den grad samman, att det inte går för sig att organiskt uppdelna dem. Lantbruksstyrelsen säger: vi äro mycket med på en uppdelning, men en uppdelning måste göras så, att den uppdrager en något så när skarp gräns mellan dessa ärenden, så att inte oreda vållas i lantbruksstyrelsens dagliga arbete. Inför denna svårighet att uppdelna ärendena har Kungl. Maj:t stannat för att samla förenämnda undervisningsärenden på en byrå och i stället föreslå en byrå för de speciellt lantbrukstekniskt betonade ärendena. Den lantbruksekonomiska synpunkten har under senare tid vuxit i betydelse. Det är ingen människa, som underkänner denna synpunkt och nekar till detta, men, såsom lantbruksstyrelsen framhåller, är det så beträffande de lantbruksekonomiska ärendena, att deras ekonomiska karaktär gäller i lika hög grad produktionen som försäljningen av lantmannaprodukter. Alla dessa ärenden, som där äro samlade, äro ekonomiskt betonade. Att inrätta en särskild byrå för endast försäljningsärenden skulle vålla oreda i det dagliga arbetet inom lantbruksstyrelsen. En sådan uppdelning kan gå för sig inom domänverket, emedan staten själv äger skog och driver rörelse, i vilken alstras en myckenhet produkter för försäljning inom som utom landet, där kan det till och med vara av behovet påkallat att tillsätta en särskild försäljningschef. Men lantbruksstyrelsen är inte på det sättet något affärsdrivande verk utan har endast att handlägga allmänna ärenden beträffande en näring, som

Ang. omorganisation av lantbruksstyrelsen. (Forts.)

bedrivs ute i landet av privata yrkesutövare. Det är således egentligen inte av några ekonomiska skäl, av besparingsskäl, som Kungl. Maj:t och majoriteten inom jordbruksutskottet önska, att dessa ärenden skola vara samlade på en byrå. En besparing på två tusen kronor, som ju angives komma att uppstå, är, som herr Sederholm framhöll, ingenting att fästa sig vid i detta sammanhang, utan anledningen till förslaget är, att alla dessa ärenden äro så närbesläktade, ingripa så intimt i varandra, att de böra vara samlade på en och samma byrå.

På dessa skäl är det, som jag, herr talman, för min del ber att få yrka bifall till jordbruksutskottets förslag i detta ärende.

I detta anförande instämde herrar *Carl Eriksson* och *Granath*.

Herr **Pettersson, David**: Herr talman! Det är ju så, att den förnämsta anledningen till att nu från Kungl. Maj:ts sida förslag till omorganisation av lantbruksstyrelsen föreligger, är det ökade behovet av arbetskraft. I övrigt kan man säga, att den kungl. propositionen principiellt ansluter sig till jordbruksutredningens förslag över hela linjen. Det är endast på tre punkter som någon skiljaktighet uppstått, och det är bland dessa punkter egentligen endast en sak, som är av större betydelse, nämligen den fråga, som gäller byråindelningen. Jordbruksutredningen hade för sin del föreslagit, att den nuvarande lantbruksbyrån skulle uppdelas på tre byråer, och detta förslag hade gjorts med tanke på att man i styrelsen även skulle få en byrå för jordbruksekonomiska spørsmål. Emellertid har Kungl. Maj:t i sin proposition föreslagit, att lantbruksbyrån skulle uppdelas på två byråer, en byrå för undervisningsärenden och en byrå för övriga ärenden, men för att man något så när skulle kunna tillgodose de ekonomiska ärendena, skulle sistnämnda byrå uppdelas på två avdelningar. Den ena avdelningen skulle ha ärenden i allmänhet, och den andra avdelningen skulle ha jordbruksekonomiska spørsmål, och det skulle ställas en byrådirektör såsom föredragande för den avdelningen. Jag får ju medge, att detta innebär en mycket stor förbättring jämfört med nuvarande förhållanden. Men med tanke på den utomordentliga stora betydelse som de jordbruksekonomiska ärendena numera fått och alltmer få ansågo vi i jordbruksutredningen, att detta steg inte var tillräckligt. Utskottet var synnerligen tveksamt beträffande uppdelningen av ärendena, och det var den förseglade sedeln, som avgjorde saken, vilket ju tydligen visar vilken tvekan, som rådde inom utskottet. Att den lantbruksekonomiska byrån kommer att få ett utomordentligt stort verksamhetsfält, torde framgå av den uppräknade av till densamma hörande ärenden, som återfinnes på sid. 38 och 39 i utskottets betänkande. Där framhålles, att denna byrå skulle taga befattning med frågor, som avsågo jordbrukets yttre omsättning tagen i vidsträckt bemärkelse. Hit vore att hänföra standardiserings- och märkningsbestämmelser etc. Vidare skulle byrån med uppmärksamhet följa utrikeshandeln med lantbruksprodukter, den borde verka för anskaffandet av ett omfattande och tillförlitligt rapportmaterial, som skulle ställas till näringslivets förfogande, samt handhava smörprovningar och annan kontroll över jordbrukets exportvaror, och så vidare, så att nog finge den byrån ett ofantligt stort arbete. Här har talats om, att det skulle vara så svårt att uppdraga någon gräns mellan dessa ekonomiska spørsmål och de andra frågorna, men dessa gränser äro ju svåra att draga även när det gäller andra produktionsområden, och de lära inte vara svårare att draga på detta område än på andra. För övrigt finns det väl inte någon kinesisk mur mellan den ena byrån och den andra, utan det är väl givet, att det bör kunna etableras ett

Ang. omorganisation av lantbruksstyrelsen. (Forts.)

ganska intimt samarbete mellan de olika byråerna i den mån detta kan vara önskvärt och behövt.

Det har som sagt rått mycket stor tveksamhet inte blott i utskottet utan denna tveksamhet har också kommit till uttryck hos departementschefen. Han säger: »Frågan om en lämplig uppdelning av byrån i fråga synes sålunda erbjuda betydande svårigheter.» Vidare säger han: »I detta sammanhang torde jag få framhålla, att den organisationsförändring, som jag nu ifrågasätter, icke torde böra betraktas såsom definitiv, utan fastmera anses såsom en provisorisk anordning i avvaktan på vunnen närmare erfarenhet rörande de nya förvaltningsuppgifter, som i samband med organisationsförändringarna skulle tillföras lantbruksstyrelsen.» Och i sitt betänkande framhåller jordbruksutskottet efter viss annan motivering: »Det lär er därför vara lämpligast att tillsvidare stanna vid Kungl. Maj:ts förslag om uppdelning på två byråer, en lantbruksbyrå och en undervisningsbyrå med en särskild föredragande i mellangradsställning för lantbruksekonomiska ärenden å lantbruksbyrån samt låta ytterligare uppdelning bliva beroende av om erfarenheten kommer att utvisa något bestämt behov därav.»

Således står även jordbruksutskottet mycket tveksamt och liksom ställer i utsikt, att om det kommer att yppa sig ett sådant behov, bör en särskild byrå för jordbruksekonomiska frågor upprättas. För min del tror jag inte — och i den delen voro vi eniga inom jordbruksutredningen — att dessa ekonomiska frågor av den räckvidd, som här är i fråga, kunna tillräckligt tillgodoses genom en byrådirektör i mellangradsställning. För dem behövs en person med mera fristående ställning, en person i byråchefsställning, som kan taga initiativ, en person, som är särskilt utbildad på detta område, som har särskilda förutsättningar för dessa arbetsuppgifter, och som är ekonomiskt betonad. Det torde vara klart för en var, vilken utomordentlig betydelse det har att äga tillgång till verklig sakkunskap i lantbruksstyrelsen. Sådant ekonomisk sakkunskap har med nuvarande organisation där inte kommit till synes. Jag vill inte klandra lantbruksstyrelsen därför att styrelsen varken haft tid eller arbetskraft att syssla med sådana saker, men då nu i alla fall en omorganisation skall ske, bör den ekonomiska sidan av lantbruksstyrelsens verksamhet tillgodoses på det riktiga och rätta sättet. Och det lär inte kunna gå för sig annorledes än att man får en person i byråchefs ställning, som handlägger dessa frågor. Det har ju framhållits, att ett sådant förslag endast gäller en ökad utgift på 1,920 kronor, så att det bör i och för sig inte verka så synnerligen avskräckande. Jag tror, att kammaren gjorde klokt, om kammaren bifölle reservationen i denna del och tillgodosåge jordbrukets behov i lantbruksstyrelsen med verklig ekonomisk sakkunskap. Det kommer att betala sig mångfaldigt, därom är jag alldeles övertygad.

Vad sedan beträffar spörsmålet om stuteriväsendets inflyttande till en särskild stuteribyrå i lantbruksstyrelsen, så ha ju alla de utredningar, som hittills i denna del företagits, enhälligt föreslagit en sådan anordning. Alla hushållningssällskap i landet med undantag av hushållningssällskapet i Malmöhus län ha också förordat detta. Det förhåller ju sig så, att ute på gårdarna i landet är det samma personer, som bedriva hästavel, kreatursavel och all annan husdjursavel. All djuravel skötes så att säga gemensamt där, och därför bör också handläggningen hos det ämbetsverk, som har arbetet med att övervaka och att leda denna olika avel, enligt mitt förmenande vara enhetlig. Det finns inte den minsta anledning, varför man skulle skilja ut ärendena rörande hästaveln från ärendena rörande all den andra husdjursaveln och sätta de förra i en särställning. Det torde vara synnerligen svårt att få fram några verkligt berättande motiv för en sådan åtgärd. Ty det är så, att inte den minsta delen av

Ang. omorganisation av lantbruksstyrelsen. (Forts.)

den häststam, som uppfödes på gårdarna, numera går till lantbruksändamål. Förhållandet må ha varit något annorlunda under de tider då stor användning av hästar fanns för arméns behov, men det förhållandet föreligger knappast numera. Och när man säger, att det gäller att få tag i en lämplig person, som kan sköta detta inom lantbruksstyrelsen, så är det väl ganska svårt att påvisa, varför inte en sådan lämplig person skulle kunna uppletas. Nog lär det gå för sig, det är jag fullkomligt övertygad om. Och vad beträffar den ökade arbetsbörda, som skulle komma att uppstå i lantbruksstyrelsen genom stuteriärendenas ditflyttning, så är det ju sant, att det blir något ökat arbete, men vi skola komma ihåg, att tuberkulosärendena skola överflyttas från lantbruksstyrelsen till medicinalstyrelsen och därigenom vinnes en betydlig lättnad i arbetsbördan.

Sedan har utskottet gjort ett uttalande, som går ut på att genom ändring i lantbruksstyrelsens instruktion lägga vissa avgöranden hos byråcheferna. Utskottet säger: »Utskottet ansluter sig också till vad departementschefen anfört därom, att till avlastning av verkschefens arbetsbörda ökad möjlighet bör beredas till att åt vederbörande byråchefer delegera beslutanderätten i vissa mindre viktiga frågor». Härigenom kan ju en mycket stor lättnad göras i generaldirektörens arbetsbörda, och det är egentligen beträffande honom som man fruktar, att han skulle få för mycket att göra. Gäller det sedan att få tillräcklig sakkunskap på denna stuteribyrå, har ju lantbruksstyrelsen möjlighet att till byrån inkalla sakkunniga, och för övrigt har ju föreslagits, att chefen för re monteringsväsendet skulle tillkallas, då frågor föreligga om hästar för arméns behov. Det är för mig uppenbart, att då nu en omorganisation av lantbruksstyrelsen skall äga rum, kan man med det nära samband, som finnes mellan alla grenar av husdjursavel, inte gärna underlåta att flytta in hästaveln under lantbruksstyrelsen och låta den komma att utgöra ett organiskt helt även inom denna styrelse, då den har så nära organiskt sammanhang med övriga slag av husdjursavel uti det verkliga livet.

Jag ber således med dessa ord, herr talman, att få yrka bifall till den av herrar Sederholm med flera avgivna reservationen.

Herr statsrådet **Sköld**: Till en början tillåter jag mig säga några ord med anledning av utskottets utlåtande, och därefter tänker jag anföra några synpunkter på de vid utlåtandet fogade reservationerna.

På några punkter har utskottet intagit en annan ståndpunkt i förevarande ärende än den Kungl. Maj:t intagit, och jag skall först yttra några ord om detta. För närvarande är det ju, som alla känna till, på det sättet, att med totalisatormedlen finansieras statens alla åtgärder för befrämjande av hästaveln, stuteriväsendet och allt vad därmed sammanhänger. Totalisatormedlen ingå till en fond, benämnd stuteriväsendets fond, och därifrån tager man erforderliga medel för att finansiera de uppgifter, jag nyss nämnde. Men dessutom ha finansministrarna sedan några år tillbaka brukat lägga beslag på en del av dessa totalisatormedel, och de ha plockat ut ur fonden belopp, som ett par år uppgått till en kvarts miljon kronor och för nästa budgetår 200,000 kronor och sedan tillfört budgeten dessa medel via inkomstposten »diverse inkomster». I sammanhang med förslaget, att ledningen av hästaveln skulle förläggas inom lantbruksstyrelsen hade vi nu inom jordbruksdepartementet och från Kungl. Maj:ts sida haft den meningen, att man skulle försöka skapa en ur budgetteknisk synpunkt riktig anordning för dessa medel på det sätt, att totalisatormedlen tillfördes inkomstsidan i budgeten såsom inkomsttitel, och att sedermera i riksstaten under nionde huvudtiteln upptogos tillräckliga anslag till de olika ändamålen. Då hade man alltså att bedöma, huruvida ett

Ang. omorganisation av lantbruksstyrelsen. (Forts.)

motsvarande belopp skulle användas för hästavelns befrämjande eller om någon besparing skulle uppstå, som man kunde använda för budgetens balansering i annat avseende.

Utskottet har nu förordat, att man skall stå kvar på den gamla ståndpunkten, och det medförde bland annat den ur budgetteknisk synpunkt mycket underliga anordningen, att medlen ur stuteriväsendets fond skola tillföras lantbruksstyrelsens anslag för att man därmed skall kunna bekosta stuteribyran i lantbruksstyrelsen. Jag tror, att var och en, som tänker igenom denna fråga, skall finna, att ett sådant tillvägagångssätt är ganska inkonsekvent och inte ägnat att skapa någon reda i statsfinanserna och i budgeten. För min del faller det sig lättare att gå den regelrätta vägen, att låta pengarna gå till budgeten och sedan bestämma, hur pengarna skola gå till olika anslag under nionde huvudtiteln. Riksdagen är ju lika suverän, om man använder det ena eller andra sättet i fråga om utgifternas bestridande. Jag skall emellertid inte på något sätt försöka att gentemot ett enhälligt utskott få någon ändring till stånd, utan jag vill bara uttala, att man kan vara fullkomligt förvissad, att om man använder det system, utskottet förordat, i några år, kommer man nog under fund med, att det är bäst att gå över till ett mera regelrätt förfarande på denna punkt.

Kungl. Maj:t hade för sin del föreslagit att statskonsulenter skulle överföras till övergångsstat. Utskottet har följt Kungl. Maj:ts förslag på det sätt, att en konsulent överförs till övergångsstat, under det att tre konsulenter bibehållits i sin gamla ställning. Dock göres det uttalandet, att vid vakans på tjänsterna prövning skall äga rum, huruvida de skola återbesättas. Det torde nog vara på det sättet, att dessa statskonsulenter i sin ursprungliga uppgift ha överlevat sig själva. Det är visserligen sant, att de fått andra uppgifter, och att de naturligtvis kunna ha uppgifter att fylla inom lantbruksstyrelsen. Jag vill visst inte säga, att det inte kan vara nyttigt att ha sådana befattningshavare anställda, men jag vill fästa uppmärksamheten därpå, att ett försvårande moment för ernående av full arbetseffektivitet inom lantbruksstyrelsen har varit den omständigheten, att lantbruksstyrelsen varit för litet utrustad med, lät mig säga, personer av mera allroundnatur, vilka kunnat fullt ut behärska de olika ämnesområdena. Vi veta, vilken överbelastning det varit av ärenden på vissa byråer inom lantbruksstyrelsen. Men samtidigt som staten inte haft råd att ge lantbruksstyrelsen tillräckligt effektiv byråuppsättning med erforderlig personal, som kunnat fullt behärska var sin byrå, har man dock haft råd att hålla sig med specialister, en för får- och getskötsel, en för svinavel och en för nötboskapsavel. Enligt mitt sätt att se, skulle det vara mera rationellt att först se till, att lantbruksstyrelsen kan arbeta effektivt inom sina byråer och att ge lantbruksstyrelsen tillräcklig arbetsförstärkning på dessa, innan man anser sig ha råd att utrusta de olika rätt snäva områdena med specialister.

Detta system med specialister leder dessutom till en annan olägenhet, nämligen den, att man vid utväljandet av vederbörande befattningshavare måste hålla sig inom en mycket snäv krets. Man har då mycket svårt att få personer, som äro användbara även inom större områden.

Vad jag nu till sist har sagt i detta avseende gäller ju i ännu högre grad i fråga om den befattning som byrådirektör för trädgårdsärenden, om vilken jag föreslagit Kungl. Maj:t och Kungl. Maj:t riksdagen att den måtte överföras på övergångsstat, men som enligt utskottets förslag skulle bibehållas. Som alla veta, vilka läst handlingarna, har det varit ungefärligen ett hundrafemtio trädgårdsärenden per år till behandling inom lantbruksstyrelsen, och var och en förstår ju, att detta icke kan vara full arbetsbörda för en person.

Ang. omorganisation av lantbruksstyrelsen. (Forts.)

Följaktligen har denna person måst göra mycket annat, och han har i själva verket fått handlägga många fler ärenden av annan natur än rena trädgårdsärenden. Klart är, att man i denna situation måste fråga sig, om det är rimligt att ha en byrådirektör för trädgårdsärenden, ty det innebär ju, att när befattningen i fråga skall tillsättas måste man taga en trädgårdsman, trots att man samtidigt vet, att denna person måste handlägga långt fler andra ärenden än trädgårdsärenden. Den frågan uppställer sig, om det inte är viktigare, att han har en kapacitet av allroundnatur än en, som är speciellt inriktad på trädgårdsärenden.

Jag är av den meningen, att även om det kan ha ett känslvärde, om jag så får uttrycka saken, att trädgårdsodlingen har sin särskilda man, så befordrar det inte lantbruksstyrelsens effektivitet, att man vid utväljandet av tjänstemän skall tvingas att hålla sig inom ett trångt kompetensområde. Det skulle vara av större värde för lantbruksstyrelsen att få befattningshavare, vars kompetens i större utsträckning omslöt alla de ärenden, som falla under en och samma byrå. Resultatet blir, om man utväljer en mängd specialister, att det kommer att finnas ämnesområden, som man inte har någon person att låta taga hand om, eller att man måste lasta över ärenden på andra tjänstemän, med påföljd att dessa tjänstemän få en alldeles för stor arbetsbörda.

Jag har velat förklara min ståndpunkt på detta sätt, men samtidigt vill jag ju säga, att det naturligtvis inte för det närvarande spelar någon roll, om man går den väg Kungl. Maj:t föreslagit, eller den, som utskottet föreslår. Det är nämligen relativt unga befattningshavare, som nu sitta på dessa tjänster, och statsmakterna ha full frihet, när man närmar sig den tidpunkt, då de nuvarande befattningshavarna skola avgå, att taga upp frågan igen. Jag vill med detta ha sagt, att denna fråga måste komma tillbaka, ty lantbruksstyrelsens effektivitet beror av att man inte i första hand utrustar lantbruksstyrelsen med specialister, utan med arbetskrafter, som ha möjlighet att fanna om större områden. —

Härefter ber jag att få övergå till att säga några ord om reservationerna. Om den reservation, som närmast syftar till att behålla kvar stuteriöverstyrelsen, kan jag måhända fatta mig relativt kort. Jag tror inte att man kan fortsätta att ha en central styrelse av den ringa omfattning, som stuteriöverstyrelsen har. Det tvingar fram den anordningen, att man måste ha en chef, som inte har heltidstjänstgöring, utan som skall betrakta sin tjänst som en bisyssla. Sedan skola relativt underordnade tjänstemän svara för det formella. Man kan på denna post få en mycket duktig hippolog, men vem garanterar att han har den administrativa rutin, eller ens kan skaffa sig den, som behövs för att han skall kunna sätta sin prägel på styrelsen och icke en underordnad tjänsteman.

Å andra sidan bör det väl också vara en fördel om den del av statens administration, som sysslar med hästaveln, får vara i daglig och ständig kontakt med de personer, som handlägga ärenden inom andra områden av lantbruksadministrationen. På samma gång vi ha hästpremieringar ha vi också nötboskapspremieringar, svin- samt får- och getpremieringar. Följaktligen finns det ju i fråga om dessa spörsmål en stor och vidsträckt erfarenhet inom lantbruksstyrelsen, och det kan vara av den allra största betydelse för hästaveln, om den kan göras fruktbringande även för denna.

Jag tror att med hela den läggning, som statens centrala förvaltning under senare tid fått, får man betrakta stuteriöverstyrelsen som en relict från en gången tid, och det naturliga är, att riksdagen följer Kungl. Maj:ts förslag och låter stuteriöverstyrelsen försvinna och bli en byrå i lantbruksstyrelsen, där man kan få heltidstjänstemän, som syssla med dessa ting, och som på

Ang. omorganisation av lantbruksstyrelsen. (Forts.)

det sättet ha ett starkare grepp över frågorna än vad man måste riskera att förhållandet blir inom en sådan organisation som stuteriöverstyrelsen.

Slutligen kommer jag fram till den reservation, som är avgiven av herr Sederholm m. fl. Den går närmast ut på att i stället för, som Kungl. Maj:t föreslagit, det skulle inrättas en mellangradstjänst, d. v. s. en byrådirektörsbefattning i lönegraden B 26 för lantbruksekonomiska ärenden, skulle man för detta ändamål avse en byråchef i lönegraden B 30. Det är alldeles självklart, att det är mycket nyttigt för lantbruksstyrelsen, att man får en person inom styrelsen, som är fackman på det lantbruksekonomiska området och särskilt på sådana saker, som gälla priser och noteringar, förbindelser med främmande länder och marknadsöversikter överhuvud taget. Men trots att jordbruksutredningen föreslagit inrättandet av en dylik byrå, har jag ställt mig mycket tvivlande med avseende på effektiviteten häri. Först och främst är det på det sättet, att vi i denna stund egentligen inte veta mycket om vad som menas med lantbruksekonomi, jag menar såsom en disciplin eller ett ämnesområde. Jag vet ju från den tid, då jag tillsammans med andra av riksdagens ledamöter var sysselsatt med att utreda frågan om den högre lantbruksundervisningen och det gällde att skapa en professur i lantbruksekonomi, vilka stora svårigheter det överhuvud taget mötte att få en avgränsning av detta ämne och klargöra, vad ämnet egentligen skulle betyda. Jag måste för min del påstå, att detta ämne ännu knappast kan anses vara skapat, utan att det måste skapas under den tid som kommer. Därför är det så otroligt svårt att just i detta nu gå åstad och skapa en lantbruksekonomisk byrå. Man har ingen erfarenhet av vilken gestaltning en sådan byrå skulle komma att få.

Därtill kommer en annan synpunkt, som jag måste erkänna har varit den för mig tyngst vägande. Jag måste nämligen ställa frågan: finns det i detta ögonblick någon person i detta land, som är kompetent och tillika villig att sätta sig på en byråchefsbefattning i lantbruksekonomi? Jag har till följd av min föregående verksamhet och mitt arbete med den högre lantbruksundervisningens ordnande haft tillfälle att inventera tillgångarna i landet i detta avseende, men jag måste erkänna, att jag i denna stund icke ser någon möjlighet att på ett fullkomligt tillfredsställande sätt bekläda en dylik byråchefsbefattning.

Däremot anser jag att det finns möjlighet att få en ung och duglig förmåga, som är inriktad på lantbruksekonomiska spörsmål och som har den ungdomliga energi, som behövs för att göra det skapande arbete, som är nödvändigt för att få fram den kärna av ärenden i lantbruksstyrelsen, som är av lantbruksekonomisk natur. Ty vi skola komma ihåg, att det dock är en viss skillnad att sätta en person under ledning av äldre erfarna personer; det blir enligt Kungl. Maj:ts förslag en självständig föredragande, men han står dock under en byråchefs överinseende och kan få den handledning därifrån, som behövs. Han ges då alla möjligheter att själv skapa sin kompetens och ge belägg på att det finns möjlighet att få en person, som också är kompetent att sköta en byrå. Detta är någonting annat än om man i detta ovissa läge skulle tillsätta en person, som skulle ensam få bära ansvaret för sitt arbete i befatningen som byråchef.

Jag tror att detta område är så ovisst, att det är skäl i att riksdagen skyns långsamt och tar några år på sig för att se, vad som kan komma av den anordning, som Kungl. Maj:t föreslår. Om man tar en yngre person och sätter honom i föredragandes ställning, men under överinseende av en byråchef, får man den möjlighet man behöver att låta detta ämnesområde inom lantbruksstyrelsen organiskt arbeta sig fram och växa till, så att man om några år kan

Ang. omorganisation av lantbruksstyrelsen. (Forts.)

komma i det läget, att man kan skrida till den indelning i tre byråer, som från många håll anses såsom ett önskemål.

Jag ber därför, herr talman, att få rekommendera kammaren att ansluta sig till utskottets hemställan.

Herr von Stockenström: Herr talman! Jag har inte haft tillfälle att deltaga i detta ärendes handläggning i jordbruksutskottet, då jag just de dagar, då frågan där behandlades, var hindrad av arbete i det särskilda utskottet. Därest jag deltagit, skulle jag emellertid kommit att ansluta mig till den reservation, som är avgiven av herrar Andersson i Grimbo och Liedberg.

Innan jag med några ord närmare motiverar detta, skall jag säga något med anledning av vad som från herr statsrådets sida nyss yttrades i fråga om statskonsulentbefattningarna. Om jag uppfattade herr statsrådet rätt ansåg herr statsrådet, att dessa befattningar egentligen överlevat sig själva. Jag förstår därav, att herr statsrådet menar, att de inte längre göra den nytta, som man avsett med dessa befattningar. Jag vet och är förvissad om, att en hel del kan behöva omorganiseras inom lantbruksstyrelsen med hänsyn till den starka ökning av arbetsbördan, som inträffat under senare år, särskilt på ett par av byråerna. Men jag är mycket tveksam, om man kan råda bot för detta genom att, såsom propositionen föreslagit, låta statskonsulenterna i väsentligt ökad omfattning tjänstgöra just på byråerna. Det är ju så, att särskilt två av de nuvarande statskonsulenterna tjänstgöra till mycket stor del ute i landet, där de medverka vid ledningen av avelsarbetet och stå i ständig kontakt med de olika uppfödarna. Detta gäller särskilt om statskonsulenten i svin- och fårskötsel. I vad det gäller statskonsulenten i husdjursskötsel, torde han redan i stor utsträckning tjänstgöra på byrån. Jag tror, att skulle man låta dessa konsulenter helt och hållet fungera som tjänstemän inom lantbruksstyrelsen, skulle en hel del nyttigt arbete, som de nu förrätta, bli ogjort. Jag vill därför för egen del säga, att jag i detta avseende helt kan ansluta mig till den ståndpunkt, som intagits av jordbruksutskottet.

Vad vidare angår den fråga, som jag närmast ville beröra, nämligen byråindelningen, vill jag först beträffande den lantbruksekonomiska byrån säga, att jag är av den bestämda uppfattningen, att de rent ekonomiska frågorna, inte minst avsättningsfrågorna och de handelspolitiska frågorna, på senare tider kommit att intaga en sådan ytterligt framskjuten plats, att det finns mycket starka skäl för att handläggandet av dessa frågor sker inom en särskild byrå och av en särskild byråchef. Nu förefaller det, som om man från alla håll, och även från herr statsrådets sida, vore fullt övertygad om, att de ekonomiska frågorna äro av framträdande vikt och att det behövs ökade arbetskrafter för dessa frågors handläggande inom lantbruksstyrelsen. För egen del vill jag alldeles särskilt peka på de handelspolitiska frågorna, som kommit att mer och mer träda i förgrunden under senare år i samband med de åtgärder, som såväl inom landet som framför allt utomlands och speciellt då i länder, dit vi ha stor export, kommit att vidtagas. Jag vet själv, hur ofta det numera förekommer, att lantbruksstyrelsen får lov att göra utredningar och avgiva utlåtanden i rent ekonomiska och handelspolitiska frågor. Det är sant, att handelsdepartementet och utrikesdepartementets handelsavdelning också handlägga dylika frågor, men i de speciella jordbruksfrågorna kräves en speciell sakkunskap och en särskild utredning, som måste verkställas av lantbruksstyrelsen.

För utförandet av allt detta är det önskligt, att man förstärker arbetskrafterna inom lantbruksstyrelsen. Detta tror jag också, att alla äro överens om. Frågan är då närmast, huruvida den, som skall handlägga dessa ärenden,

Ang. omorganisation av lantbruksstyrelsen. (Forts.)

skall göra det i egenskap av byråchef eller såsom byrådirektör. Nu förklarade herr statsrådet i sitt anförande, att det torde möta mycket stora svårigheter att få en fullt kvalificerad person för denna uppgift, vilken man redan från början kunde låta intaga ställningen som byråchef. Jag vill till detta först säga, att jag icke tror, att det är så synnerligen svårt att göra den erforderliga uppdelningen av ärendena inom lantbruksstyrelsen. Jordbruksbyrån kommer ju att syssla med de rent administrativa uppgifterna, t. ex. fördelning av anslag och en del andra åtgärder, som huvudsakligen verkställas genom hushållningssällskapen. När det gäller de rent ekonomiska frågorna, avsättningsfrågorna och de handelspolitiska frågorna, förefaller det mig, som om det inte skulle vara så svårt att avskilja denna grupp av frågor. Det är en sak, som jag tvärtom tror skulle gå ganska lätt för sig. Det är inte meningen att här i förväg exakt avgöra, vilka ärenden som skola föras till den ena eller andra byrån, utan man finge väl laga efter läglighet inom styrelsen. Det är inte heller frågan om tillsättande av en professur i lantbruksekonomi. Jag kan naturligtvis inte på rak arm peka på, vilka personer som kunna vara lämpliga för en dylik byråchefsbeftattning, men jag har svårt att tro, att det skulle vara alldeles otänkbart att för denna viktiga beftattning få en tillräckligt kvalificerad arbetskraft.

Inte heller är kostnadsfrågan i någon högre grad avgörande; det gäller här ett belopp av 1,900 kronor. Men jag tror, att det är av vikt, att den person, som skall handlägga dessa frågor, också får en så självständig ställning som den en byråchef intager. Man avser här att låta byrådirektören föredraga de lantbruksekonomiska frågorna, och då får man ju i alla fall göra en uppdelning av ärendena för att avgöra, vad han skall föredraga. Jag beklagar, om det inte redan nu skulle kunna upprättas en självständig lantbruksekonomisk byrå — jag tror, att tiden är inne för att taga detta steg.

Jag vill också tillägga en sak på tal om de lantbruksekonomiska frågorna. Vi ha våra lantbruksattachéer i utlandet, och jag tror, att det skulle vara av vikt, om dessa kunde stå i en mycket närmare kontakt med de svenska myndigheterna på detta område än vad hittills varit fallet. Jag har varit i tillfälle att på ort och ställe följa deras arbete, och jag anser, att de skulle kunna uträtta ännu mera för vårt land, om de stode i närmare kontakt med oss här i hemlandet. Och denna anknytning borde helt naturligt ske till den lantbruksekonomiska byrån.

Om jag sedan går över till den andra frågan, nämligen den om den ifrågasatta stuteribyran, kan jag för min del inte anse, att det finns tillräckliga skäl för att nu helt och hållet slopa stuteriöverstyrelsen och lägga alla de ärenden, som där handläggas, under en byrå i lantbruksstyrelsen. Jag skulle kunna anse, att detta vore befogat, om stuteriöverstyrelsen och lantbruksstyrelsen hade exempelvis organisatoriska frågor, som så nära sammanhängde, att styrelserna redan nu hade ett intimt samarbete och dess olika verksamhetsgrenar kommit att mycket nära tangera varandra. Det är sant, att hästuppfödningen är en gren av jordbruket, men i fråga om de administrativa åtgöranden, som från statens sida vidtagas, kan jag inte finna, att de olika grupper av ärenden, som handläggas av stuteriöverstyrelsen och lantbruksstyrelsen, så nära tangera varandra och gripa in i varandra, att det av den anledningen finns skäl att foga in stuteriöverstyrelsen i lantbruksstyrelsen. Fastmera är det nog så, att stuteriöverstyrelsens arbetsområde är till stor del av ganska säregen natur. Under stuteriöverstyrelsen sortera hingstdepåerna och statsstuteriet i Flyinge, och man har inom styrelsen att handlägga en hel del ärenden, som röra dessa, inköp av djur o. s. v. Vidare hör till stuteriöverstyrelsen, som vi veta, totalisatorväsendet och allt vad därmed sammanhänger.

Ang. omorganisation av lantbruksstyrelsen. (Forts.)

Premieringsväsendet är vidare här ordnat på ett helt annat sätt än inom andra grenar av jordbruket, och stuteriöverstyrelsen har kommit att utöva en mycket starkare central ledning av denna verksamhet än vad som någonsin förekommit i fråga om de andra delarna av premieringsväsendet.

Nu yttrade herr statsrådet, att stuteriöverstyrelsen närmast var en relik från en svunnen tid. Ja, det kan man ju säga, om man så vill. Det är en gammal organisationsform, som vi haft. Men om den fungerar bra, finns det väl ingen anledning att göra någon ändring. Det har, såvitt jag förstår, inte kommit fram, vare sig under den tidigare utredning, som jordbruksutredningen hade om hand, eller nu senare, att det är någonting, som klickar. Man tycks snarare anse, att det är ett skönhetsfel att ha ett så litet ämbetsverk — det skulle vara snyggare att ha det instoppat i en byrå i lantbruksstyrelsen. Men jag frågar: har det kunnat anföras några verkliga skäl för att göra detta? Har denna överstyrelse fungerat illa? Har man försummat på något sätt att stödja hästaveln? Jag vill tvärtom påstå, att just denna gren av lantbruket gått mycket starkt framåt under det sista eller de två sista årtiondena, och jag vågar tro, att detta till icke ringa del beror på de åtgöranden från statens sida, som vidtagits och som handhåfts av stuteriöverstyrelsen. Även om man vill säga, att stuteriöverstyrelsen är en relik från en svunnen tid, så är det i alla händelser en bra och livsduglig relik.

Jag tycker, att man inte heller helt kan bortse från, att såväl stuteriöverstyrelsen som lantbruksstyrelsen och alla de ledande organisationerna på hästavelns område alldeles bestämt motsatt sig den föreslagna åtgärden. Jag vill erinra om, att de tre stora avelsföreningarna, avelsföreningen för svenska ardennerhästen, föreningen nordsvenska hästen och avelsföreningen för den svenska varmblodiga hästen, samtliga kommit in med framställningar till jordbruksutskottet, däri de alldeles bestämt avvisa förslaget. Dessutom har också, som här förut påpekats, inkommit framställningar i samma riktning från ett mycket stort antal lokala hästavelsföreningar och andra organisationer på lantbrukets område.

Det har talats om, att förslaget skulle innebära en viss besparing, och det är ju sant, att det skulle bli något billigare. Det är emellertid mycket små belopp det hela rör sig om. Naturligtvis kommer inte hästaveln att gå under, om man får in den under en byrå i lantbruksstyrelsen, men jag tror, att de pengar kunna vara mycket väl använda, som merkostnaden innebär, om dessa ärenden fortfarande handläggas av stuteriöverstyrelsen.

Jag anser inte, herr talman, att tillräckliga skäl blivit förebragta för att göra den överflyttning till lantbruksstyrelsen, som här föreslagits, och jag stannar därför vid att yrka bifall till den reservation, som är avgiven av herrar Andersson i Grimbo och Liedberg och vilken går ut på dels inrättandet av en särskild lantbruksekonomisk byrå och dels bibehållande av stuteriöverstyrelsen såsom ett särskilt ämbetsverk.

Herr Reuterskiöld: Herr talman! På samma gång, som jag ber att få instämna i vad den siste ärade talaren har anført rörande stuteriöverstyrelsen, men inte rörande den tredje byrån, skall jag be att få säga ett par ord med anledning av departementschefens yttrande angående stuteriöverstyrelsen.

Herr statsrådet tycktes hysa starka sympatier för den moderna produktionen av stora och omfattande centrala styrelser, under det att jag för min del fortfarande hyser den uppfattningen, att en speciell och mindre och väl kvalificerad styrelse är att föredraga. Under sådana förhållanden är redan

Ang. omorganisation av lantbruksstyrelsen. (Forts.)
utgångspunkten för mig given, att det bästa är att ha det ordnat så, som det är nu.

Sedan sade herr statsrådet, att chefen för stuteriöverstyrelsen har ingen, så att säga, heltidstjänst. Ack, ja, det ju är så, att hela förvaltningen har börjat inrikta sig på försörjningssynpunkter. Man skall få en befattning för att bli försörjd, ägna hela sitt arbete åt densamma. Jag tror, att en av de bästa befattningar, vi ha, är den oavlönade universitetskanslersbefattningen, som verkligen är sådan, att den inte alls kan inrangeras vare sig bland heltidstjänster eller i något av de större centrala verken, och jag tror, att stuteriöverstyrelsen råkar vara ett sådant verk, som verkligen fyller sitt ändamål sådant det är, och att det inte alls är till någon skada, att ifrågasvarande befattning inte är någon heltidstjänst.

Då herr statsrådet sedan sade, att dennas chef inte skulle ha den formella ledningen och att de formella sakerna skulle komma att undanhållas honom, skulle jag vilja fråga herr statsrådet, huruvida det egentligen finns något statsdepartement eller något centralt verk, där chefen är till den grad hemma i de formella sakerna, att han inte i mycket väsentlig mån är beroende av sitt kansli. Jag tror inte, att man skall låta den synpunkten bli avgörande.

Det är emellertid mycket svårt att göra ett yrkande här. Betänkandet är uppställt på ett sådant sätt, att om man yrkar bifall till den andra reservationen här, som är avgiven av herrar Andersson i Grimbo och Liedberg, råkar man få med den tredje byrån, vilket man inte får, om man går på utskottets linje, eftersom utskottet vill ha bort denna byrå. Tager man emellertid bort ur reservationen denna tredje byrå, hittar man inte i den labyrint av siffror, som här är uppställd, och man vet då inte, vad man skall göra för ett yrkande. Jag har frågat utskottets högt ärade vice ordförande härom, och han skickade då hit till mig en person från utskottets kansli. Denne sade, att den erforderliga uträkningen nog kunde göras, men han kunde inte göra den på rak arm. Detta medför, att det är nästan omöjligt för mig att här göra ett yrkande. Det finns emellertid en utväg och det vore yrkandet om återremiss till utskottet med fäst avseende på, att stuteriöverstyrelsen skall bibehållas.

Det skulle vara så mycket större skäl att här besluta en återremiss, som utskottets hemställan är formellt omöjlig. Herrarna ha kanske läst på sid. 58 i utskottets utlåtande följande hemställan: »att riksdagen må med bifall i så måtto till Kungl. Maj:ts förevarande proposition och med avslag — — — besluta» etc. »I så måtto» — man väntar en att-sats. Den får man inte. I vilken måtto skall det bifallas? Jag undrar, om det inte vore skäl, att utskottet får betänka, vad det menas med denna något dunkla sats.

Vad sedan tredje byrån beträffar, har jag känt mig övertygad av vad departementschefen sagt i vissa punkter, men jag kan inte neka till, att vad han sade föreföll mig vara så omfattande, att den ena delen slog ihjäl den andra. Det finns ingen kompetent person, säges det, men det tycks dock finnas en person, som kan vara självständigt föredragande. Då är det egentligen en omdömesfråga, huruvida man inte åt denne självständigt föredragande kan våga anförtro att omedelbart sköta hela denna institution. Det skälet tycker jag inte verkar övertygande.

Departementschefen sade vidare ett ord, som jag vill taga fasta på, nämligen att hela ämnet »lantbruksekonomi» är obestämt och svävande. Men om jag förstod herr statsrådet rätt, skulle innebörden av detta ämne först bliva fullständigt klarlagt, så snart detsamma blivit skapat vid lantbrukets nya högskola. Det vill jag ge honom rätt i, men endast under den förutsättningen,

Ang. omorganisation av lantbruksstyrelsen. (Forts.)

att herr statsrådet vill övervaka, att lantbrukshögskolans professorer bli *professorer* och inte mindre kompetenta än lektorer: i det sakkunnigebetänkande, som föreligger, från en av de mest sakkunniga, har denne sagt, att man skall gå ut ifrån, att dessa professorer åtminstone skola ha lektors kompetens. Det blir ingen »lantbruksekonomi» i högskolemening, om man anförtror utbildningen åt sådana personer, som i detta fall inte ha full kompetens. Går man inte ut ifrån, att lantbrukshögskolan skall vara en *högskola* i fullständig mening, så får man heller ingen utbildning i detta ämne, som är acceptabel. Nu tolkar jag emellertid herr statsrådets uttalande på det sättet, att herr statsrådet kommer att övervaka, att det blir tillräckliga förutsättningar för »lantbruksekonomiens» behöriga utveckling.

Under sådana förhållanden, herr talman, och ehuru riksdagen är långt framskriden, men emedan riksdagen kommer att skrida fram ännu längre och när utskottet inte är så oerhört överbelastat, att det inte skulle kunna taga sig en funderare dels på formuleringen och dels, och det framför allt, på vad det skulle få för verkan, om man tager bort hästavelns centrala ledning från lantbruksstyrelsen och således låter stuteriöverstyrelsen vara kvar, ber jag, herr talman, att få yrka återremiss.

Herr Andersson, Karl Andreas: Herr talman! Jag skall endast be att få säga ett par ord angående den av jordbruksutredningen föreslagna lantbruks-ekonomiska byrån.

Jag förstår tillfullo vikten och betydelsen av de ekonomiska frågorna för lantbruket och när lantbruksstyrelsen skulle yttra sig om jordbruksutredningens förslag i denna del, genomgingo vi — jag säger vi, eftersom jag tillhör denna styrelse — detta förslag mycket grundligt och noga. Det visade sig emellertid vid den undersökningen, att det skulle komma att möta mycket stora svårigheter att utskilja de ekonomiska frågorna från lantbruksstyrelsen i övrigt, så att man lämpligen kunde inrätta en särskild byrå härför. Det är nämligen så, att denna ekonomiska byrå enligt förslaget skulle syssla med ekonomiska frågor inte blott rörande jordbruk utan även rörande trädgårdsskötsel och fiske. En chef för en ekonomisk byrå måste därför förutsättas behärska lantbruksstyrelsens hela förvaltningsområde, och även av detta skäl måste det anses vara olämpligt att nu inrätta en särskild byrå för ekonomiska frågor. Efter noggrant övervägande kommo vi också till det resultatet, att det i varje fall för närvarande vore klokast att stanna vid inrättandet av en byrådirektörsbefattning i lantbruksstyrelsen för handläggande av ekonomiska jordbruksfrågor. Det måste nämligen sägas vara det viktigaste på denna punkt, att det blir en tjänsteman, som får ägna hela sin arbetstid åt denna del av lantbruksstyrelsens uppgifter, och i det fallet är ju skillnaden inte så synnerligen stor, om det blir en byrådirektör eller en byråchef. Huvudsaken är, att man får en person, som ägnar sig åt detta och som har förutsättningar för denna uppgift.

På grund av dessa synpunkter ber jag, herr talman, att i denna del få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr statsrådet Sköld: Herr talman! Jag vill tillåta mig ett par repliker med anledning av de anföranden, som här hållits av herr von Stockenström och herr Reuterskiöld.

Vad nu först beträffar denne lantbruksekonomiske byråchef eller byrådirektör, framgick det av herr von Stockenströms anförande, att han till lantbruksekonomi räknade handelspolitik och marknadsfrågor, men jag tror, att det är fullkomligt självklart, att dessa frågor giva inte full arbetsbörda åt en per-

Ang. omorganisation av lantbruksstyrelsen. (Forts.)

son, och då blir det den skillnaden mellan en byrådirektör och en byråchef, att sedan byrådirektören fått de handelspolitiska frågorna och marknadsfrågorna, får han i samråd med byråchefen från fall till fall sig tilldelad de arbetsuppgifter, som han i övrigt skall fullfölja. Då blir det inte någon på en gång åtdragen avgränsning mellan byråerna, ty genom detta samarbete får han sig tilldelad de uppgifter, som hans arbete behövs för, och på det sättet kan man, menar jag, efter någon tids erfarenhet inom lantbruksstyrelsen få fastslaget vad som skall hänföras till denna tredje byrå.

Sedan är det väl också någon liten skillnad om jag tager en befattningshavare, som skall vara fullt färdig att på eget ansvar föredraga dessa ärenden, eller om jag tager en person, som gör det under en annans överinseende och således får lov att visa, vad han duger till.

Vad sedan gäller frågan om stuteriöverstyrelsen, skulle jag till vad jag förut har sagt, vilja anföra ytterligare en synpunkt, som kanske kan klargöra litet bättre, hur jag ser på saken.

Det är rätt, som herr von Stockenström sade, att det är säregna uppgifter, som påvåla stuteriöverstyrelsen. Den har befälet över, skulle man kunna säga, ett stuteri och en hingstdepå, och den skall träffa ekonomiska avgöranden. Ibland skall också stuteriöverstyrelsen inköpa hästar för statens räkning. Det är alltså ekonomiska transaktioner av inte så liten räckvidd. Då frågar jag: Kan det anses fullt tillfredsställande, att där sitter en person med befattningen som en bisyssla och som praktiskt taget i dessa fackfrågor blir den ensamt bestämmande? Är det inte mera trygghet för en omsorgsfull prövning av dessa ting, om man tänker sig, att denna fackman såsom byråchef eller chef för stuteribyrån kommer fram med sina förslag och får dem prövade av generaldirektören, som kan lägga mera allmänna synpunkter på dessa ting? Nog förefaller det mig, som om det från statens synpunkter med hänsyn till tryggheten i ärendenas handläggning skulle vara bättre att få denna verksamhet såsom en byrå i lantbruksstyrelsen än som en fristående styrelse.

Herr Sederholm: Här har under den föregående debatten, enligt vad jag fått mig meddelat, anförts, att den här föreslagna byråchefsbefattningen i lantbruksekonomiska byrån inte skulle kunna besättas, därför att man inte skulle kunna få en lämplig person. Jag vill bestämt bestrida det påståendet. Jag förstår, att det kanske kan möta svårigheter att få en sådan person för den föreslagna byråchefslönen, men jag tror, att även detta kan låta sig göra. Att emellertid en sådan person finns och det finns flera sådana här i landet, är jag övertygad om, och jag skulle kunna visa på flera namn, om man också inte skulle kunna vara lika viss om, att de kanske ville gå in för att bli ämbetsmän. Emellertid visar det sig i kommerskollegium och i flera andra ämbetsverk, där sådana speciellt ekonomiskt inriktade ämbetsmän finnas, att dessa fylla en stor och viktig uppgift på ett tillfredsställande sätt. Sedan har det sagts, att uppdelningen av ärendena i detta fall blir svår, och skulle man bara taga de lantbruksekonomiska ärendena till denna avdelning, denna byrå, så blir det för litet arbete för densamma. Ja, det är mycket möjligt, men detta förekommer i många ämbetsverk. Jag kan vitsorda, att i länsstyrelserna t. ex. förekommer det, att man har två byråer, och där fördelas ärendena mellan byråerna efter sitt reella innehåll. Dessutom finnes det en del ärenden, som lämpligen kunna föras både till den ena och den andra byrån, men då ser man till, att de ärenden, som äro mera indifferent, fördelas mellan de olika byråerna på det sättet, att arbetsbördan blir skäligt och lämpligt fördelad. På sådant sätt kan man givetvis förfara även här.

Ang. omorganisation av lantbruksstyrelsen. (Forts.)

Här har nu ifrågasatts, att man skulle återremittera ärendet till utskottet för att kunna få ett nytt förslag, som överensstämde med utskottets uttalande — men med fäst avseende på stuteriöverstyrelsens bibehållande. Jag vill avstyrka ett sådant beslut från kammarens sida. Jag tror, att hela frågan om stuteriöverstyrelsens bevarande eller uppgående i lantbruksstyrelsen har blivit av dem, som företråda dess bevarande betydligt överdriven, och jag tror inte heller, att det finns några skäl för att här i riksdagens elfte timme skicka tillbaka ärendet för att göra en sådan omarbetning. Jag tror åtminstone efter vad som har framkommit i utskottet, att av de ändringsförslag, som här föreligga gentemot utskottets förslag, har det förslaget de starkaste sympatier, som avser upprättandet av en lantbruksekonomisk byrå, och jag tror även, att detta förslag har den största reella innebörden och där man verkligen har någonting att vinna. I det andra avseendet är det åtminstone huvudsakligen ett formellt tillgodoseende av den nuvarande utformningen av hästavelsärendenas handhavande, som har varit avgörande för reservanterna, och jag får för min del avstyrka, att kammaren går in för ett beslut om återremiss.

Jag vidhåller i övrigt det yrkande, som jag förut har framställt.

Herr von Stockenström: Endast ett ord i anledning av herr statsrådets sista yttrande.

Om jag förstod herr statsrådet rätt, skulle det vara en olägenhet, att vissa ekonomiska avgöranden träffades av chefen för stuteriöverstyrelsen, som innehade denna post såsom en bisyssla. Nu vill jag säga, att såsom någon bisyssla innehar ju ändock inte chefen för stuteriöverstyrelsen denna post. Det är riktigt, att posten kanske inte fyller hela hans tid, men avlöningen är också avmätt med hänsyn därtill. Någon bisyssla är det alldeles icke. Att han dessutom kan hinna med någonting annat, det är möjligt, men det gör ju för övrigt en hel del andra verkehefer, såvitt jag vet, och jag tror i varje fall inte, att det hittills visat sig vara någon risk eller någon olägenhet med avseende på de ekonomiska avgörandena, att dessa träffats av chefen för ett litet självständigt ämbetsverk.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i avseende på det nu ifrågavarande utlåtandet förekommit följande yrkanden: 1:o) att vad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o) att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Sederholm m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; 3:o) att kammaren skulle godkänna det förslag, som innehölls i herrar Anderssons i Grimbo och Liedbergs vid utlåtandet fogade reservation; samt 4:o) att utlåtandet skulle visas åter till utskottet.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Sederholm* begärde votering, i anledning varav herr talmannen upp tog vart och ett av de återstående yrkandena med hemställan, huruvida kammaren ville antaga detsamma till kontraposition i den förestående omröstningen; och förklarade herr talmannen sig anse de härå avgivna svaren hava utfallit med övervägande ja för deras mening, som ville till kontraposition antaga godkännande av det förslag, som innefattades i herr *Sederholms* m. fl. reservation.

Herr *von Stockenström* äskade emellertid votering om kontrapositionens innehåll, i anledning varav och sedan till kontraposition därvid antagits

Ang. omorganisation av lantbruksstyrelsen. (Forts.)
godkännande av det förslag, som innehölles i herrar Anderssons i Grimbo och Liedbergs reservation, uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som till kontraposition i huvudvoteringen angående jordbruksutskottets utlåtande nr 91 antager godkännande av det förslag, som innefattas i den av herr Sederholm m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har till kontraposition i nämnda votering antagits godkännande av det förslag, som innehålles i herrar Anderssons i Grimbo och Liedbergs vid utlåtandet fogade reservation.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för nej-propositionen.

I följd därav uppsattes, upplästes och godkändes för huvudvoteringen en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 91, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herrar Andersson i Grimbo och Liedberg vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser. Herr talmannen förklarade därpå, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Bengtsson* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst namnupprop; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallti sålunda:

Ja — 48;

Nej — 37.

Föredrogos ånyo jordbruksutskottets utlåtanden:
nr 92, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående disponerande av avkastningen av statens hästavelsfond; och
nr 93, i anledning av väckta motioner angående visst villkor att föreskriva vid beviljandet av tillstånd att vid kapplöpning använda totalisator.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 94, i anledning av väckta motioner om ändrade bestämmelser rörande älgskadefonden m. m.

Om ändrade bestämmelser rörande älgskadefonden m. m.

Jordbruksutskottet hade till behandling i ett sammanhang förehåft följande inom riksdagen väckta, till jordbruksutskottet hänvisade motioner, nämligen

1) I: 136 av herr *Gabrielsson*, vari hemstälts, att riksdagen måtte besluta sådan ändring i förordningen den 18 juli 1931 angående älgskadefond och dess användning, att medel influtna från Norrlandslänen för därstädes skjutna älgar måtte genom länsstyrelsen utdelas till därvarande jaktvårdsföreningar, att användas till jaktvårdens befrämjande inom respektive län;

2) I: 191 av herr *Andersson, Nils*, likalydande med II: 362 av herrar *Ericsson* i Sörsjön och *Olsson* i Rödningsberg, vari hemstälts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om sådan ändring i förordningarna av den 18 juli 1931 med vissa bestämmelser angående jakt efter älg samt allmänna villkor och bestämmelser för bidrag ur älgskadefonden, att uttagna avgifter för fällda älgar sammanfördes till fonder för varje län, varvid skulle iakttagas att de inom särskilt län influtna avgifterna helt disponerades av sådant län eller, om sådan ändring icke ansåges lämplig genomföra, att uttagna avgifter sammanfördes till fonder för olika landsdelar, exempelvis Svealand, Götaland och Norrland, samt att bidrag ur dessa fonder även skulle kunna utgå till jaktvårdande åtgärder.

Utskottet hade i det nu förevarande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att riksdagen, i anledning av motionerna I: 136, I: 191 och II: 362, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om sådan ändring i gällande bestämmelser,

att fastställda avgifter för älgjakt inbetalades och, med nedan angivet undantag, användes för varje län för sig och förvaltades av vederbörande länsstyrelse;

att 10 procent av inflytande årsbelopp från varje län redovisades till statskontoret;

att länsstyrelse skulle besluta om utbetalande av ersättning för skada av älg;

att, i den mån influtna medel icke erfordrades för skadeersättning, det likaledes skulle ankomma på länsstyrelse att anvisa medel till jaktvården inom länet;

samt att till statskontoret redovisad del av årsbeloppet efter Kungl. Maj:ts bestämmande årligen fördelades på de län, där avgifterna för älgjakt visat sig för sitt ändamål vara otillräckliga.

Enligt en vid utlåtandet avgiven reservation hade herrar *Sederholm, Elof B. Andersson, Andersson* i Grimbo och *Andersson* i Löbbo ansett, att utskottets utlåtande bort hava den lydelse, reservationen visade, slutande med en hemställan, att motionerna I: 136, I: 191 och II: 362 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr Sederholm: Till detta utskottets utlåtande har jag jämte några andra av utskottets ledamöter fogat en reservation, däri vi yrkat, att de ifrågakvande motionerna icke skulle föranleda någon riksdagens åtgärd.

Jag skulle vilja för motiverandet av denna vår ståndpunkt anföra något med avseende på hela denna frågas tillkomst. Det är ju så, att för några år sedan beslöt riksdagen, att för varje skjutna älg skulle betalas en viss avgift, och dessa medel skulle sedermera användas för att reglera och gottgöra de förluster, som mindre jordbrukare förorsakades genom skador av älg. Det var

Om ändrade bestämmelser rörande älgskadefonden m. m. (Forts.)
en särskild lagstiftning, som då infördes och denna avgift uppbars av länsstyrelserna. Medlen insändes sedermera till statskontoret och efter förslag av domänstyrelsen och efter prövning av inkomna ansökningar fastställdes sedermera Kungl. Maj:ts den ersättning, som skulle utgå för dessa älgskador. Detta har nu pågått i två år. De belopp, som ha influtit, finnas upptagna i en på sista sidan av utskottets utlåtande återgiven tabell. Där finnes specificerat, huru mycket som influtit inom de skilda länen, sammanlagt inom hela riket samt huru stort belopp som har utbetalats eller ligger tillstyrkt till utbetalande för lidna älgskador. Under första året 1931 inflöt till fonden 100,000 kronor, eller närmare bestämt 104,000 kronor, och 1932 i det närmaste samma belopp. De utbetalade skadeersättningarna uppgingo första året till omkring 30,000 kronor och året därpå till 74,000 kronor, d. v. s. av de influtna medlen ha, om jag betraktar hela riket som ett område, ungefär 30 procent gått åt under första året och ungefär 75 procent under andra året. Orsaken till att ersättningsbeloppet är så mycket större det senare året än det förra torde knappast kunna vara, att skadorna ha varit större 1931 än 1932, utan är väl snarare den, att denna nya möjlighet att få ersättning inte har varit känd det första året. Därefter ha flera sökande anmält sig och kommit i åtnjutande av ersättning. Troligt är väl också, att ett kommande år skall visa en fortsatt ökning.

När vi nu ha kommit så långt, att de influtna avgifterna i alla fall ha gått åt till tre fjärdedelar för täckande av denna utgift, förefaller det åtminstone inte klokt och förtänksamt att gå in för att redan nu besluta om anvisande och disponerande av de influtna medlen för andra ändamål än dem, för vilka de ha åstadkommit, nämligen att ersätta skador av älg. Min tro och min förmodan är, att dessa medel komma att väl gå åt för att täcka älgskador och att de kanske inte ens komma att förslå.

Nu föreslås det eller har föreslagits, att de medel, som inflyta inom varje län, skola disponeras inom detta län för att täcka älgskadorna, dock att 10 procent av de influtna medlen skola reserveras såsom en utjämningsfond. Om man granskar detta förslag och jämför det med de siffror, som återfinnas i tabellen, visar det sig, att dessa 10 procent inte skulle förslå för att medge älgskadornas reglering inom de län, där verkliga älgskador ha uppkommit. Inom Kronobergs län t. ex. har det influtit 4,000 kronor ungefär och skadorna uppgå till över 12,000 kronor. Läger jag tillsammans å ena sidan de 10 procenten för hela riket och å den andra ersättningen för de skador, som skulle behöva regleras, visar det sig, att de förstnämnda medlen inte komma att förslå till reglering av skadorna ens med nuvarande frekvens i fråga om ansökningarna. Det kan ju under sådana förhållanden inte på något sätt vara välbetänkt att redan nu ändra den lagstiftning, som man för två år sedan genomförde, på ett sådant sätt, att man äventyrar själva syftet och ändamålet med påläggandet av denna avgift. Och ännu mindre kan det vara klokt att besluta, att medlen inom vissa län skola disponeras för andra för syftet främmande ändamål, innan man är säker på, att de verkligen inte behövas för det ursprungligen avsedda ändamålet. Det är ju egentligen endast i ett par tre Norrlandslän, där de influtna avgifterna ha uppgått till ett par tusen kronor och där inte någon ersättning utgått för täckande av älgskador, och det kan ju hända, att man också av de särskilda skäl, som föreligga inom dessa Norrlandslän, kan sikta på att få en förändring till stånd. Jag är inte främmande för, att den dagen kan komma, när man kan vara benägen att tillstyrka, att dessa medel skola få användas för allmänna jaktvårdsändamål, men jag menar, att det är alldeles för tidigt att efter de två årens erfarenheter vidtaga en sådan ändring, som kan bli prekär och även menlig för hela huvudsyftet med älgskadeersättningarna.

Om ändrade bestämmelser rörande älgskadefonden m. m. (Forts.)

Jag vill erinra om, att älgskadeersättningarna endast utgå till småbrukare, till sådana, som ha högst 15 hektar åker. Ersättningarna äro ju inte på något sätt avsedda att utgå för alla älgskador utan endast för skador, som lidits av småbrukare, och det vore väl ändå orimligt, om man skulle gå in för att i t. ex. Kronobergs län dessa småbrukare skulle få en mycket reducerad ersättning för sina skador, medan småbrukare i t. ex. Jönköpings eller Östergötlands län skulle få full ersättning. Frågan, om de skulle få full ersättning eller ej, bleve beroende på, huruvida beloppet av de influtna avgifterna inom länet i förhållande till antalet ansökningar hade varit tillräckligt stort.

Det skulle efter det föreliggande förslaget också kunna hända, att besparingar från ett visst år disponerades till allmänt jaktvårdsändamål men sedermera inte vore disponibla för skaderegleringar under ett kommande år, vilket med nuvarande system är möjligt.

Alla dessa olägenheter medföra, att jag för min del liksom mina medreservanter anser, att det i varje fall är för tidigt att vidtaga någon ändring i de nuvarande bestämmelserna och att för övrigt de nu gällande bestämmelsernas förändring på det sätt, som är föreslaget, ingalunda är lämplig eller riktig. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr Gabrielsson: Herr talman! I detta fall ha reservanterna och jordbruksutskottets majoritet jämte motionärerna alldeles olika utgångspunkter. Motionärerna och jordbruksutskottets majoritet mena, att vi skola använda de ifrågavarande pengarna för att bevara älgstammen, och i synnerhet i Norrlandslänen ha vi ju nu kommit därhän, att det är fråga om, att denna till och med i vissa trakter kommer att fullständigt utrotas. Sedan domänverkets tjänstemän blivit decimerade genom indragning av en mängd tjänster, är det inte möjligt att kunna utöva den bevakning, som tidigare uppehållits för att förekomma, att älgarna fullkomligt utdödas i vissa trakter. Det är dock en stor skillnad mellan denna sak och frågan om, huruvida vi skola behålla björnen eller ej, vilken fråga vi tidigare diskuterat. Vid det tillfället sades det av en lappmarksrepresentant, att om lapparna finge tillstånd att skjuta björn, komme de att döda varenda en. Det är dock den stora skillnaden mellan dessa båda frågor, att när en person har rätt att döda björn, har han inte rätt att tillvarataga björnen för att tillgodogöra sig den, men när fattiga människor i de stora skogsvidderna svälta och äro hungriga och det kommer en älg i deras närhet, anse de, att vår Herre har givit dem tillstånd att skjuta den, även om inte lagen medger dem att taga vara på denna möjlighet att skaffa sig mat. Och sådant händer i mycket stor utsträckning, när man inte har möjlighet till bevakning.

Nu förhåller det sig, såsom den föregående ärade talaren sagt, så, att en del av Norrlandslänen inte ha levererat in mer än ett par tre tusen kronor och inte utnyttjat älgskaderegleringsfonden, därför att det inte förekommer några skadegörelser där. Det var emellertid en sanning med modifikation, ty i Jämtlands län ha vi en behållning på 10,260 kronor, i Gävleborgs län en behållning på 5,545 kronor och i Kopparbergs län en behållning på 16,699 kronor av inlevererade medel. De sammanlagda utgifterna i Norrlandslänen för älgskador ha för det senaste året utgått med 449 kronor för Norrbottens län, 305 kronor för Gävleborgs län och 1,044 för Kopparbergs län. I de sydligare länen, t. ex. Kronobergs, Örebro och Östergötlands län, har det utgått rätt stora belopp, men det beror på, att det finns överflöd av älgar i dessa län.

Det förvånar mig då, att man inte här under den lovliga tiden lägger an på att decimera älgstammen genom att döda flera djur, så att man kan taga in

Om ändrade bestämmelser rörande älgskadefonden m. m. (Forts.)
mera pengar, så att vi i Norrlandslänen, där det inte förekommer någon skadegörelse, få behålla de belopp, som inflyta till älgskaderegleringen.

Den myndighet, som väl ändå har den största sakkunskapen på detta område, nämligen domänstyrelsen, har med anledning av motionerna förordnat, att varje län skulle få behålla de medel, som inflyta för fällda älgar. »Domänstyrelsen ansåge det för sin del påkalla», citerar utskottet, »att sådan ändring i nu gällande bestämmelser vidtoges, att älgskadornas reglering komme att ske länsvis och att bestyret därmed helt komme att handhavas av länsstyrelserna. Förutom att nu tillämpade förfaringssätt innebure en omgång, förorsakande ett fördröjande av skadeersättningarnas utbetalande, kunde det nämligen förutsättas, att en för landet gemensam älgskadefond med riklig tillgång på medel kunde föranleda alltför uppdrivna anspråk på ersättningar från de delar av landet, där skada av älg mera allmänt förekomme. Om däremot såsom regel bleve gällande, att varje län hade att i första hand med egna avgifter för fällda älgar reglera av älg uppkomna skador, borde man kunna förvänta, att ersättningsanspråken i någon mån begränsades eller i varje fall att en mera skärpt prövning av ingivna skadeständsansökningar bleve påkallad.» Domänstyrelsen säger vidare, att det är riktigt, att viss del av de influtna medlen få användas till skadereglering i de län, där skadorna äro större än de influtna avgifterna, och föreslår därför, att av det inflytande årsbeloppet 10 procent skall inlevereras till statskontoret för att fördelas på de län, som lida den största skadan av älgarna. Detta har nu jordbruksutskottet gått in för och har i huvudsak bifallit motionerna, fast man tagit undan dessa 10 procent. För min del anser jag, att det vore alldeles tillräckligt att använda dessa som utjämningsmedel och att varje län för övrigt finge hushålla med de medel, som inom länet inflyta genom avgifterna för fällda älgar. Vi ha inte heller förordnat, att medlen skulle användas uteslutande till jaktvårdsändamål utan tvärtom sagt, att de i första hand skola användas för skaderegleringar och i andra hand för jaktvårdsändamål. Det anser jag vara en synnerligen värdefull och lämplig åtgärd, och jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

I herr Gabrielssons yttrande instämde herr *Tjällgren*.

Herr statsrådet **Sköld**: Herr talman! Trots att det här gäller behandlingen av en motion, tillåter jag mig ändå att framlägga några synpunkter på den förevarande frågan.

Jag vill till alla delar instämma med reservanten landshövding Sederholm. Man måste betrakta det såsom ganska onödigt att redan så kort tid efter tillkomsten av älgskadefonden företaga en förändring av medlens användning.

För det första ligger ju saken så till, att vad utskottet och motionärerna eftersträva är i grund och botten ingenting annat, än att Norrland skall få behålla sina pengar självt, därför att problemet med älgskadorna endast existerar för övriga delar av landet. I de södra delarna av landet har man ett behov av att kunna taga medel från ett län och använda för skaderegleringar i ett annat. Det framgår av utredningar, att t. ex. Kronobergs län är i behov av tillskottsmedel. Om man nu av billighetsskäl skulle befria Norrland från att leverera dessa avgifter till andra delar av landet, kan det väl inte vara någon anledning att utan vidare gå så långt, att man säger, att varje län skall sörja för sig med undantag av denna alltför lilla regleringsfond, som skulle uppstå därigenom att 10 procent av årsbeloppet finge användas för riket i dess helhet. Det är den första anmärkningen.

Den andra anmärkningen är, att det förefaller ganska irrationellt att nu be-

Om ändrade bestämmelser rörande älgskadefonden m. m. (Forts.)

stämma, att varje län skall få använda sina medel i första hand för skaderegleringar men därutöver för ett allmänt jaktvårdsändamål, och man frågar sig: vem skall ombesörja, att medlen bli använda för ett allmänt jaktvårdsändamål? Ha vi något organ för den saken? Ha vi några riktlinjer för den? Det ha vi inte. Risk föreligger alltså, att medlen nu till att börja med komma att plottas bort på saker och ting, som inte kunna anses vara av tillräckligt värde. Skulle man gå till en omedelbar lösning av denna fråga och alltså tillgodose Norrlands intressen, vore det mera rationellt att bestämma sig för att sänka avgifterna för Norrland.

Men det finns ett skäl, som föranlett mig att taga till orda i denna sak, och det är, att Kungl. Maj:t har igångsatt en utredning angående omläggningar i jaktvårdslagstiftningen och andra åtgärder för jaktvårdens befrämjande. Och det är väl sannolikt, att riksdagen kanske redan nästa år blir ställd inför ett sådant spörsmål som att anskaffa medel för jaktvårdsändamål, varvid det kan bli fråga om att skapa ett organ för att vidtaga dylika åtgärder. Då kan man ju säga, att det är att gå den utredningen i förväg och på sätt och vis binda utredningen och Kungl. Maj:t i den frågan genom att här bifalla utskottets hemställan.

Det vore otvivelaktigt ur alla synpunkter bättre, om kammaren ville vänta med att taga ståndpunkt till denna fråga ännu ett år, tills man kan få upp den i samband med hela frågan om jaktvårdslagstiftningen och jaktvården.

Herr Andersson, Nils: Herr talman! Den som tar del av tabellen på sid. 8 i utlåtandet, måste efter min mening ovillkorligen inse, att denna fond, såsom den nu är lagd, innebär en orättvisa mot de norrländska länen, och det skulle sålunda vara en akt av rättfärdighet att ändra bestämmelserna i enlighet med utskottets förslag. Det har ju anförts, att lagen varit i kraft så kort tid, att man därför bör dröja med en ändring. Vid fjolårets riksdag var frågan om ändring uppe, men då föll motionen, då det ansågs att större erfarenhet borde vinnas. Nu har däremot jordbruksutskottet funnit, att det inte längre bör vara något hinder, och den tabell, som jag erinrade om, visar ju också, att ingenting tyder på, att det i framtiden skall bli annorlunda, därför att älgskador i egentlig mening icke kunna uppkomma i de norrländska länen. För Jämtlands vidkommande framgår det ju, att man där på två år fått betala över 10,000 kronor till älgskador i mellersta och södra Sverige. Och jag hemställer, om någon kan anse det rimligt och billigt, att fattiga skogsarbetare, som älgjägarna i Jämtlands län liksom i de övriga Norrlandslänen i stor utsträckning äro, skola erlägga en skatt på 15 kronor för varje djur, som de fälla, och denna skatt skall gå till helt andra delar av landet, fastän det i alla fall inte är de jämtländska älgarna, som åstadkomma de skador, som ersättas, exempelvis i Kronobergs län.

Det positiva i förslaget är emellertid, att man skulle få medel till jaktvården, i främsta rummet i vad den avser älgjakten, och det är ju ytterst nödvändigt, som min medmotionär, herr Gabrielsson, nyss har påpekat. Nu framhåller chefen för jordbruksdepartementet, att det därvid föreligger en risk, att man skulle få medlen, innan man har något organ att taga hand om dem och fördela dem. Men vad Jämtland beträffar, ha vi där sedan länge ett mycket lämpligt organ för det ändamålet. Vi ha en synnerligen verksam jaktvårdsförening, som omfattas med livligt intresse inom alla samhällsklasser. Olyckan är bara, att den har så små medel att röra sig med, och landstinget kan numera, så hårt ekonomiskt tryckt, som det är, inte lämna bidrag till jaktvårdsföreningen, utan den står inför en ganska penibel situation. Men

Om ändrade bestämmelser rörande älgskadefonden m. m. (Forts.)

om denna reform ginge igenom, skulle man ju äga både medel och organ, som kunde taga hand om jaktvården på ett lämpligt sätt.

Jag vill påpeka, att älgjakten åtminstone i Jämtlands län icke alls är att betrakta som något slags söndagsnöje eller något överklassnöje, utan den är en verklig binäring för fattigt folk ute i skogsbygderna, och man bör taga hänsyn till en sådan omständighet. Jag menar, att det är alldeles oriktigt, att de människor, som utöva denna binäring, skola beskattas till förmån för lyckligare lottade människor i lyckligare lottade delar av landet.

Det är ett rättfärdighetskrav, som här är rest, och jag vill som motionär rikta ett varmt tack till jordbruksutskottet, som behjärtat detta krav, och jag tillåter mig också att rikta en varm vädjan till kammarens ledamöter att biträda jordbruksutskottets förslag.

Herr Tamm: Herr talman! Det var säkerligen med den allra största tillfredsställelse, som alla jaktvårdsintresserade mottogo det lagförslag, som framlades angående jakt på älg och som av riksdagen också godkändes för ett par år sedan. Orsaken därtill var givetvis icke, att man samtidigt skulle få frågan om ersättning för skadegörelse av älgar reglerad. Det är ju nämligen en helt och hållet fristående fråga, och enligt min mening ha reservanterna blandat ihop de sakerna.

Jag skulle därför vilja säga, att reservationen bygger på en felaktig utgångspunkt. Avgiften för fällda älgar var icke tillkommen enbart för att reglera skadegörelsen, utan det gällde ett rent jaktvårdsintresse. Jag är därför också av den uppfattningen, att man på jaktvårdsintresserat håll skulle med ganska stor tillfredsställelse se, att den motion, som här framlagts, blir bifallen. Domänstyrelsen, som ju även representerar jaktvårdsintresset i högsta instans, om jag så får säga, har också för sin del velat tillstyrka förslaget.

Det har här framhållits av landshövding Sederholm, att det syfte, som avses i motionen och som även utskottet upptagit, nämligen det allmänna jaktvårdsändamål, vartill de överskjutande pengarna skulle få användas, vore ett för saken främmande intresse. Med den utgångspunkt, som jag har, beträffande hela denna fråga, är detta ett fullständigt misstag. Det är också ett mycket allmänt önskemål, att man på något sätt skall kunna få medel till att upphjälpa och skydda vår vildstam, och det är i hög grad glädjande kunna konstatera, huru ute i bygderna även bland hemmansägarna intresset för jaktvård har ökats. Min mening är alltså, att vad som kan göras för att understödja detta, om jag så får uttrycka mig, frivilliga jaktvårdsintresse, är värdefullt.

Nu hörde man även med stor tillfredsställelse, att herr statsrådet utlovade, att en revision av jaktvårdslagstiftningen eventuellt skulle föreläggas nästa års riksdag. Det är ett löfte, som man säkerligen också ute i landet på de håll, där man har intresse för denna sak, kommer att hälsa med den allra största tillfredsställelse.

Det var emellertid några synpunkter, som herr statsrådet framhöll som argument för, att motionen inte borde bifallas. Den första var den, att det här gällde ett rent Norrlandsintresse. Om man emellertid slår upp älgskadefondstabellen, ser man, att de största fonderna finnas just i Värmlands län, som är av ett av de allra älgrikaste länen, vidare även i Västmanlands län, som även är älgrikt, samt i Södermanlands län. Det är alltså icke riktigt att kalla detta förslag för ett rent Norrlandsintresse.

Vidare framställdes det spørsmålet — och naturligtvis med ett visst fog — vad man har för säkerhet för att dessa pengar komma att användas på ett

Om ändrade bestämmelser rörande älgskadefonden m. m. (Forts.)
rationellt sätt. Ja, jag medger, att man kan hysa en viss betänksamhet i det fallet, men å andra sidan förmodar jag, att en bestämmelse sådan som den föreslagna också skulle åtföljas av vissa direktiv ifrån Kungl. Maj:ts sida, hur därvid skulle förfaras. Och särskilt vore det väl lämpligt, om riksdagen ville i dag fatta ett beslut i enlighet med utskottets förslag, då ju i den lagstiftning, som synes komma att föreläggas nästa års riksdag, särskild hänsyn då kunde tagas just till denna fråga, nämligen användande av överskottsmedel ur älgskadefonden till det rena jaktvårdsintressets understödande. Jag vill därför för min del ur ren jaktvårdssynpunkt yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Sederholm: Jag nödgas besvåra kammaren ännu en gång med anledning av det sista anförandet, som innebar en alldeles tydlig och klar missuppfattning av frågans förhistoria och tillkomsten av lagen. Jag är alldeles övertygad om, att det stora flertalet av riksdagens ledamöter, som biträde förslaget, äro ense med mig däri, att lagen inte alls eller åtminstone inte övervägande kom till av jaktvårdsintresse, utan just för att bereda medel för ersättning åt de mindre jordbrukare, som lida skador av älgarna, och jag är övertygad om, att därest man nu skulle taga upp frågan igen, skulle säkerligen samma synpunkt vara den avgörande för riksdagens ståndpunktstagande.

Det är således från den synpunkten, som jag menar, att frågan skall ses, och om sedermera sättet för avgiftens påläggande har influerats och utformats med hänsyn till jaktvårdsintressena, är detta en rent sekundär eller tertiär synpunkt, som kommit med. Huvudsaken har varit att skapa medel, som möjliggöra ersättning för älgskador. Och från den synpunkten sett menar jag också, att det som herr statsrådet uttalat i den föregående debatten, är fullkomligt riktigt, och jag vill med glädje konstatera, att han biträtt denna ståndpunkt. Man kan också därav draga den slutsatsen och uttala den förvissningen, att vilket beslut kammaren än kommer att fatta, några åtgärder från Kungl. Maj:ts sida i den riktning, som här har föreslagits av motionärerna, icke komma till stånd. Men då synes det också vara ganska meningslöst att biträda motioner, som vila på så pass felaktiga förutsättningar och blivit väckta och framförda på ett alldeles för tidigt stadium, för att man med säkerhet skall kunna vidtaga de ändringar, som här föreslagits.

Herr talman! Jag ber att få vidhålla mitt yrkande.

Häri instämde herrar *Reuterskiöld* och *Källman*.

Herr Gabrielsson: Herr talman! Jag vill erinra om, att när första gången fråga uppkom om älgskadereglering, var man också inne på den tanken, att det skulle givas tillstånd att på icke lovlig tid, d. v. s. annan tid än den lovliga, få skjuta älg, när det var så riklig tillgång på älgar, att de gjorde skada på jordbrukarnas grödor. Då resonerade man om, att det skulle påläggas en viss skatt för älgar, som fälldes under icke lovlig tid, och denna skatt skulle inlevereras till statskontoret för att användas att betala skador på de trakter, där älgar gjort skada. Det skulle då, enligt mitt förmenande, vara rättvist, om just dessa trakter, där man hade möjlighet att skjuta älgar under annan tid än den lovliga, levererade in ersättning för den skada älgarna gjort. Nu tog man och utsträckte den bestämmelsen över hela landet, och i de trakter av Norrland, som jag talat om, där man icke behöver ett enda öre i ersättning för skador av älgar, skall man betala penningar till södra Sverige, d. v. s. man beskattar fattigt jordbruksfolk i Norrland för skador,

Om ändrade bestämmelser rörande älgskadefonden m. m. (Forts.)
 som älgar göra i södra Sverige. Jag tror, att vi ha tillräckligt med skatter förut för att kunna åt jordbrukare i södra Sverige lämna ersättning, som aldrig kommer Norrland till godo. Om vi slippa i detta fall, vore det endast en gärd av rättvisa.

Jag vill tillägga, att vad herr statsrådet sade beträffande jaktvårdslagen icke bör lägga hinder i vägen för eller föregripa en utredning eller åtgärder i detta fall. Vi ha, såsom herr Andersson i Östersund nämnde, jaktvårdsföreningar. I Västerbottens län ha vi en jaktvårdsförening, som omfattar hela länet och som med stort intresse arbetar för jaktvården, och den skulle säkerligen på ett utomordentligt lyckligt sätt komma att handhava medlen, om den finge taga hand om det överskott, som uppstår, sedan skadorna av älgar blivit reglerade. Jaktvårdsföreningen lider av en permanent brist å pengar. Den har fått anslag av landstinget och hushållningssällskapet, men det är otillräckligt, och det vore synnerligen värdefullt, om den finge använda dessa pengar för denna utomordentligt vällovliga verksamhet.

Nu sade herr statsrådet vidare, att man i detta fall snarare borde sänka avgifterna i Norrland för älgskyttet. Ja, det har satts i fråga, men de, som lyckas fälla älgar, betala med glädje dessa pengar, de klaga icke däröver, men vad vi klaga över är, att vi skola betala ersättning för skador, som älgarna gjort i Södra Sverige. Det är därför, som denna fråga har kommit upp, och jag hoppas därför, att vi för en gångs skull skola få ett litet handtag, en hjälp åt Norrland för detta vällovliga ändamål, nämligen jaktvården.

Herr **Frändén**: Ja, herr talman, jag begärde ordet, när herr Sederholm sade, att det betyder ingenting vad riksdagen beslutar, ty Kungl. Maj:t komme i alla fall icke att vidtaga någon ändring i den nu bestående ordningen. Var detta rätt uppfattat? (Herr Sederholm: Ja, ungefär.) Man kan tycka, att det är väl mycket sagt. Visserligen visar denna tabell en mycket delikat ställning för södra delarna av landet, men även med hänsyn till detta tycker jag, att det är väl mycket sagt.

Herr Gabrielsson sade, att älgarna icke förorsaka någon skada i Norrland. Men jag kan säga, att det ofta inträffar, att älgar göra en mycket stor skada i ungskog under vintertid. Men det fäster sig ingen vid; fastighetsägarna anse, att man bör tolerera de skador dessa djur göra för äran att få behålla dem och på grund av det intresse, som man har att få in dessa avgifter för att använda dem till att därmed beivra olaglig jakt, således för att skydda just dessa djur.

Jag kan instämma uti såväl herr Anderssons som herr Gabrielssons uttalande mening om det verkligen oriktiga uti att man från Jämtland skall skicka ned pengar för att betala skador, som älgarna göra i Södermanlands och Kronobergs län. Jag säger i likhet med herr Gabrielsson, att vi sannernigen redan ha så många pålagor, att man icke bör pålägga oss nya sådana.

Det är med dessa synpunkter, som jag, herr talman, yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr **Reuterskiöld**: Herr talman! Jag trodde icke, att jag skulle behöva uttala mig sedan jag hade instämt med herr Sederholm, men det är två yttranden, som föranlett mig att begära ordet. Båda gå i den riktningen, att Norrlandsintresset kräver, att om vederbörande där skola betala i en viss punkt, skola de ha ersättning i en annan punkt. För mig, herr talman, står riket såsom helhet, och det är så, att man giver på ett håll och får på ett annat håll. Jag undrar, om den näst föregående talaren hade riktigt rätt, när han sade, att

Om ändrade bestämmelser rörande älgskadefonden m. m. (Forts.)

kammaren »för en gångs skull» borde beakta Norrlands intressen. Jag hemställer, om icke kammaren »för en gångs skull» skulle vilja beakta riksintresset, när det gäller ett Norrlandsintresse tillika.

Vad sedan beträffar frågan om herr statsrådets ståndpunkt kan jag naturligtvis icke alls säga, vad herr statsrådet senare kommer att göra i en sådan evolutionstid, som den vi leva uti, men efter vanlig uppfattning kan man antaga, att om ett statsråd, som är Konungens rådgivare, talar om vad han tänker giva Konungen för råd, så kommer han också att giva just det rådet. Och för övrigt anser jag, att herr statsrådet genom sitt uttalande bundit sig att giva Konungen råd i en viss riktning.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr Tjällgren: Herr talman! Jag nödgades begära ordet med anledning av vad min partivän, herr Reuterskiöld, yttrade. Han sade, att han skulle vilja vända på den sats, som herr Gabrielsson framförde och säga, att kammaren för en gångs skull borde hjälpa sydlänningarna, om jag fattade honom rätt. Jag undrar, när det har hänt i riksdagen, att icke vi norrlänningar lojalt böjt oss för de krav, som kommit från representanter för de södra delarna av riket. Men så fort det gäller Norrland och norrländska frågor brukar det ske en klyvning efter vissa linjer, och i regel gå ni herrar från södra Sverige mot oss norrlänningar. Jag tycker, att det icke är riktigt att handla på detta sätt, och jag tycker därför att herr Reuterskiölds yttrande är minst sagt egendomligt. Jag vill naturligtvis icke göra gällande, att hans ståndpunkt skulle bero på, att han numera blivit godsägare i Östergötland — jag tror icke det — men jag tycker i alla fall, att det är besynnerligt, att han kunnat komma med ett sådant yttrande. Jag vill fästa uppmärksamheten på, att det enligt utskottets förslag icke är meningen, att hela det belopp, som inflyter från de norrländska länen, oavkortat skall gå till resp. län, utan det står i tredje punkten i utskottets kläm, att tio procent av det årligen influtna beloppet för varje län skall redovisas till statskontoret. Alltså ha vi norrlänningar varit så blygsamma, att vi icke begärt att få behålla allt. Jag tycker, att kammaren för en gångs skull verkligen borde visa, att den vill följa rättfärdighetens krav.

Här har också frågats — det var herr statsrådet, som gjorde denna fråga — om det fanns någon organisation eller någon myndighet, som kunde sköta om fonden och utöva den jaktvård, som det här talats om. Ja, jag vågar icke svara herr statsrådet på detta, men jag vill erinra om, att det i varje län finnes en länsstyrelse, och jag hyser den tron, att det icke skulle vara oöverkomligt för Kungl. Maj:t och i synnerhet för jordbruksministern att ordna det så, att länsstyrelserna finge taga hand om dessa pengar till gagn för jaktvård, som så väl behövs i Norrland, och framför allt för att motarbeta tjuvskytte, icke minst på älgar.

Jag vill på det varmaste i likhet med herr Andersson i Östersund vädja till kammaren, att den ur rättfärdighetskänslans synpunkt för en gångs skull ville gå oss norrlänningar till mötes.

Herr Andersson, Nils: Herr talman! Det är icke lönt att diskutera om den ursprungliga avsikten med denna fond, ty den är ju tydlig och klar. Men då erfarenheten har visat, att vi i de norrländska länen icke kunna få några skador av natur att kunna ersättas av fonden, är det icke då, mina herrar, rimligt, att man ändrar på bestämmelserna, så att blott en mindre del av det, som erlägges från dessa län, går till den gemensamma fonden och att återstoden

Om ändrade bestämmelser rörande älgskadefonden m. m. (Forts.)
får användas för jaktvårdande syften, främst med avseende på älg, inom resp. län?

Jag skulle vilja fråga den ärade reservanten herr Sederholm, om han kan hävda, att det ligger någon rättvisa uti, att våra fattiga skogsarbetare, som kunna fälla en och annan älg och därför gärna erlægga 15 kronor, om dessa pengar gå till jaktvårdande uppgifter inom länet, skola skicka pengar till de bättre lottade delarna av landet, till godsägare och andra i mellersta och södra Sverige.

Det borde väl också väga någonting inför kammarens ledamöter, att domänstyrelsen, som ändock är en stor auktoritet på detta område, egentligen har formulerat det förslag, som utskottet kommit med. Det borde då, synes det mig, för var och en stå klart, att det här icke är fråga om någonting mycket farligt, utan att förslaget är väl genomtänkt och därför bör kunna bifallas.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr andre vice talmannen: Ehuru jag icke kan bedöma denna fråga enbart ur känslosynpunkt och icke heller kan lägga rättfärdighetssynpunkten på densamma, så tycker jag likväl, att det ligger en gärd av billighet och rättvisa i, att man här går in för sådana bestämmelser, att Norrland verkligen kan erhålla något av denna fond, och därför anser jag, att det skulle vara rättvist, om kammaren ville bifalla utskottets hemställan.

Med anledning av att det särskilt från ett par representanter för Norrland uttalats, att vi från södra Sverige alltid vilja gå emot Norrlands intressen, vill jag säga, att jag för min del alltid sökt intaga den ståndpunkten att även främja Norrlands intressen.

Med dessa få ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr von Stockenström: Herr talman! Denna förordning är icke mer än knappt två år gammal, och man har därför ännu icke kunnat få full erfarenhet om dess verkningar. Då jag har medverkat till förordningens tillkomst, vill jag säga, att man naturligtvis då övervägde, huruvida man skulle föreslå att inrätta en riksfond eller lokala länsfonder. Man stannade vid att föreslå en gemensam fond just därför, att man förutsåg, att det skulle kunna inträffa sådana fall, att medlen inom vissa län icke skulle räcka till att reglera sådana skador, för vilka befogade krav om ersättning kunde komma att resas, och det har faktiskt visat sig, att därest man icke hade gjort en dylik riksfond, så skulle det beträffande förra årets skador av älg icke mindre än 8 län ha inträffat, att skadorna icke hade kunnat helt regleras. Riktigt är, att överskott uppstått i vissa andra län. Jag anser emellertid, att om i detta fall skador göras av älgstammen på ena eller på den andra sidan om en länsgräns eller i den ena eller den andra delen av landet, detta är någonting, som icke spelar någon avgörande roll.

Gentemot herr Andersson, som tyckte att det var upprörande, att en bonde i Jämtland, som skjutit älg, skulle betala avgift, som skulle komma bättre lottade till godo — jag tror, att jag hörde det uttrycket — vill jag säga, att så icke är fallet. De, som få del av dessa medel, äro just mindre jordbrukare, småbrukare, som ha lidit skada av älgar och som äro i den ekonomiska belägenhet, att skadan för dem är verkligen kännbar. Att få skjuta älg innebär en viss ekonomisk fördel, en viss tillgång, och om en Jämtlandsbonde får betala 15 kronor för varje älg han skjuter och om man möjligen skulle kunna säga, att en del av dessa pengar kommer att gå till småbrukare i Kronobergs län, så kan jag icke finna, att detta i och för sig är någonting upprörande.

Om ändrade bestämmelser rörande älgskadefonden m. m. (Forts.)

Jag vill naturligtvis icke, herr talman, förneka, att när man får mera erfarenhet och framför allt om medel skulle komma att inflyta i så riklig mängd, att man kunde använda en del av dem till jaktvårdande ändamål, jag för min del icke vill ställa mig avvisande till tanken att sådana län, där det blir över-skott, skola få tillbaka en del. Jag anser dock, att vi ännu ha för liten erfarenhet för att kunna göra någon ändring. Vi se, att under det första året framställdes det krav på skadestånd till ett belopp av endast omkring 30,000 kronor, och året därpå var man uppe i över 70,000 kronor. Vi veta icke, vad det kommer att bli i fortsättningen, i den mån som kännedomen om de nya för-fattningarna blir större. Då kunna flera skadeståndskrav komma att resas.

Jag vill säga, att jag hyser vissa sympatier för en del tankar, som kommit till uttryck i utskottets utlåtande, men jag anser, att vi ännu ha för liten erfarenhet av systemet för att redan nu kunna vidtaga en ändring, och det är av denna anledning, som jag, herr talman, ber att få yrka bifall till reservationen.

I detta anförande instämde herr *Johansson, Johan Bernhard*.

Herr Tamm: Herr talman! Jag skulle med anledning av den siste ärade talarens yttrande, i vilket det framhölls vilken fördel det är att få skjuta älg, vilja säga, att det är alldeles uppenbart, att i de trakter, där det finnes ett stort antal älgar och där skadorna av älgar därför bli stora, hela frågan lättast och bäst skulle lösas på det sättet, att man gjorde avgifterna större och att de höjdes i proportion till behovet. Detta förefaller mig vara ett rättvist och enkelt sätt att lösa frågan, mot vilket ingen berättigad invändning borde kunna göras.

Herr Reuterskiöld: Herr talman! Jag tror, att den förda debatten åtminstone har givit det resultatet, att kammarens ledamöter fått ett bestämt intryck av, att vi alls icke äro beredda att gå till ett positivt beslut i denna stund. Här tager man upp den ena frågan efter den andra. Herr statsrådet har ställt sig på en riktig ståndpunkt; han vill utreda det, som behöver utredas, och han vill inte bryta ut en särskild fråga utan taga båda frågorna i ett sammanhang. Jag är övertygad om, att herr statsrådet kommer att fullfölja denna förnuftiga åsikt, vad riksdagen än må besluta. Men kammaren själv borde kunna finna, att kammaren i denna stund gjorde klokast uti att icke intaga någon bestämd ståndpunkt, d. v. s. att avslå utskottets hemställan.

Jag begärde ordet egentligen för att säga, att jag trodde, att min ärade partivän uppe på Norrlandsbanken kände mig så pass mycket, att han visste, att överhuvud taget personliga synpunkter icke spela någon roll vid mitt ståndpunktstagande i offentliga ting.

Vad sedan beträffar den där frågan om »en gång», undrar jag, om icke kammaren vill giva mig rätt uti, att när Norrlandsintressen kompakt göra sig gällande i kammaren, så sker det icke en gång utan många gånger med betonande av sentimental synpunkter och med den påföljd i de allra flesta fall, att kammaren om också icke enhälligt instämmer i dessa synpunkter — det finnes också sådana, som äro litet mera kallt och förståndigt tänkande — så att det blir efter en viss linje, som norrlänningarna få majoritet, och det är därför, som jag har tänkt mig, att kammaren »för en gångs skull» borde låta det s. k. förnuftet råda i en fråga, som varken är en billighetsfråga eller en rättfärdighetsfråga.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på

godkännande av den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Sederholm* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 94, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser.

Då herr talmannen fann tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, verkställdes härefter votering medelst namnupprop; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 28;

Nej — 42.

Ang. inrättande av en arbetarsmåbrukslånefond.

Föredrogs ånyo särskilda utskottets utlåtande nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av en arbetarsmåbrukslånefond m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen avlåten, den 24 februari 1933 dagtecknad proposition, nr 181, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för nämnda dag, föreslagit riksdagen att

1:o) dels besluta, att en fond, benämnd arbetarsmåbrukslånefonden, skulle inrättas, från vilken lån finge utlämnas i ändamål att giva skogsarbetare eller därmed likställd arbetare tillfälle att förvärva mindre lägenhet, ägnad att bereda innehavaren utkomst genom jordbruk, drivet vid sidan av annan verksamhet,

dels medgiva, att lån ur arbetarsmåbrukslånefonden finge utlämnas i huvudsaklig överensstämmelse med de bestämmelser, vilka funnes intagna i ett vid berörda statsrådsprotokoll fogat förslag till kungörelse angående statsunderstödd arbetarsmåbruksverksamhet,

dels ock såsom kapital för arbetarsmåbrukslånefonden anvisa för budgetåret 1933/1934 under Utgifter för kapitalökning, Fonden för förslag till statsverket, ett reservationsanslag av 2,500,000 kronor; samt

2:o) dels medgiva, att av jordförmedlingsfondens kapitalbehållning finge under år 1934 till jordanskaffningslån åt hushållningssällskap av statens egnahemsstyrelse disponeras tillhoppa högst så stort belopp, att vad som utestode i beviljade jordanskaffningslån icke vid något tillfälle under sagda år överstege 1,500,000 kronor,

dels ock medgiva, att den del av jordförmedlingsfondens till ny utlåning disponibla kapitaltillgång, som ej anvisades såsom jordanskaffningslån, finge under år 1934 av Kungl. Maj:t användas för utlämnande av förlagslån åt aktiebolag, föreningar och kommuner.

Ang. inrättande av en arbetarsmåbrukslånefond. (Forts.)

I samband med behandlingen av Kungl. Maj:ts här ifrågavarande förslag hade utskottet till behandling förehåft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *J. A. Larsson* och *E. von Heland* (I: 282) och den andra inom andra kammaren av herr *A. Pettersson* i Dahl m. fl. (II: 459), i vilka motioner hemställts, att riksdagen vid behandlingen av förevarande proposition måtte dels uttala sig för sådana bestämmelser rörande lån ur den föreslagna fonden, att arbetarsmåbrukslån kunde utlämnas till skogs- och lantarbetare samt därmed likställda i hela landet, dels såsom kapital för arbetarsmåbrukslånefonden anvisa för budgetåret 1933/1934 ett reservationsanslag av 4,000,000 kronor;

dels en inom första kammaren av herr *N. Gabrielsson* väckt motion (I: 286), i vilken motion riksdagen föreslagit att vidtaga sådana ändringar i Kungl. Maj:ts förslag till kungörelse angående statsunderstödd arbetarsmåbruksverksamhet, att låntagare ålades att, sedan amorteringsdelen av arbetarsmåbrukslån guldits, å stående delen erlägga ränta efter samma procent, som då vore gällande för egnahemslån;

dels en inom första kammaren av herr *C. Lindhagen* väckt motion (I: 287), vari hemställts,

ej mindre att riksdagen med anledning av propositionen nr 181 ville i vissa i motionen angivna syften förorda:

1. att i kungörelsen 1 och 2 §§ skapades garantier för att i alla kommuner, där framställning om medverkan för bildandet av arbetarsmåbruk gjordes, en organisation också komme till stånd för en sådan medverkan;

2. att i kungörelsen vidare betonades, att arbetarsmåbruk skulle anläggas företrädesvis å odlingsmark;

3. att, i den mån odlad jord toges i bruk, detta ej finge ske med äventyrande av tillvaron och tillkomsten av självförsörjande jordbruk;

än även

1. att riksdagen ville besluta, att vid upplåtande av mark till arbetarsmåbruk från bolags domäner (särskilt i avvitrade och storskiftade delar av riket) samt från gods skulle, eventuellt med vissa begränsningar, mark avstås utan ersättning eller till reducerat värde;

2. att även jordbruksutskottet i den allmänna välfärdens intresse måtte gå in för den i motion nr 195 i första kammaren 1933 förordade lagstiftningen för bildande av nya jordbruk av olika slag och fullkomnande av ofullständiga jordbruk;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *C. Bengtsson* och *A. O. Frändén* (I: 288) samt den andra inom andra kammaren av herr *B. Petersson* i Lerbäcksbym m. fl. (II: 461), i vilka motioner hemställts, att riksdagen, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 181 och med bifall till i propositionen framställt förslag angående inrättande av en arbetarsmåbrukslånefond, måtte för den med fonden avsedda verksamheten fastställa följande ändrade grunder:

1) att verksamheten skulle handhas av de befintliga egnahemsorganen under överinseende av statens egnahemsstyrelse;

2) att det belopp som av låneförmedlare finge beviljas i arbetarsmåbrukslån finge utgöra högst 4,000 kronor;

3) att härutöver premielån utan återbetalningsskyldighet skulle kunna tilldelas arbetarsmåbrukslåntagare för nyodling-, grundförbättrings- och nybyggnadsföretag med belopp motsvarande högst 40 procent av material- och arbetskostnader, dock i intet fall med mer än 2,000 kronor;

Ang. inrättande av en arbetarsmåbrukslånefond. (Forts.)

4) att arbetarsmåbrukslån skulle vara räntefritt under de fem första åren och därefter löpa med en ränta av 3.6 procent samt med avseende å återbetalningen delas i en amorteringsdel, motsvarande $\frac{2}{5}$, och en stående del, motsvarande $\frac{3}{5}$ av lånebeloppet, med en årlig annuitet å amorteringsdelen av 5 procent; samt

att riksdagen vid bifall härtill ville anvisa dels såsom kapital för arbetarsmåbrukslånefonden för budgetåret 1933/1934 under Utgifter för kapitalökning, Fonden för förslag till statsverket, ett reservationsanslag av 2,000,000 kronor, dels ock till utlämnande av premielån åt arbetarsmåbrukslåntagare för samma budgetår ett extra reservationsanslag av 800,000 kronor.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet — med förmälan, att utskottet senare under riksdagen komme att avgiva utlåtande beträffande sättet för täckande av det utav utskottet för ändamålet tillstyrkta anslaget — hemställt,

I. att riksdagen, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och herrar Larssons och von Helands samt herr Petterssons i Dahl m. fl. motioner (I: 282 och II: 459) ävensom herrar Bengtssons och Frändéns samt herr Peterssons i Lerbäcksbyn m. fl. motioner (I: 288 och II: 461) samt med bifall till herr Gabrielssons motion (I: 286), måtte

a) besluta, att en fond, benämnd arbetarsmåbrukslånefonden, skulle inrättas, från vilken lån finge utlämnas i ändamål att giva skogsarbetare eller därmed likställd arbetare tillfälle att förvärva mindre lägenhet, ägnad att bereda innehavaren utkomst genom jordbruk, drivet vid sidan av annan verksamhet,

b) medgiva, att lån ur arbetarsmåbrukslånefonden finge utlämnas i huvudsaklig överensstämmelse med de bestämmelser, vilka funnes intagna i ett vid statsrådsprotokollet över jordbruksärenden den 24 februari 1933 fogat förslag till kungörelse angående statsunderstödd arbetarsmåbruksverksamhet, dock med de ändringar härutinnan, vilka föranleddes av vad utskottet i det föregående anført och tillstyrkt,

c) såsom kapital för arbetarsmåbrukslånefonden för budgetåret 1933/1934 anvisa ett reservationsanslag av 2,500,000 kronor;

II. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag,

a) medgiva, att av jordförmedlingsfondens kapitalbehållning finge under år 1934 till jordanskaffningslån åt hushållningssällskap av statens egnahemsstyrelse disponeras tillhopa högst så stort belopp, att vad som utestode i beviljade jordanskaffningslån icke vid något tillfälle under sagda år överstege 1,500,000 kronor,

b) medgiva, att den del av jordförmedlingsfondens till ny utlåning disponibla kapitaltillgång, som ej anvisades såsom jordanskaffningslån, finge under år 1934 av Kungl. Maj:t användas för utlämnande av förlagslån åt aktiebolag, föreningar och kommuner; samt

III. att herrar Larssons och von Helands samt herr Petterssons i Dahl m. fl. motioner (I: 282 och II: 459), herr Lindhagens motion (I: 287) ävensom herrar Bengtssons och Frändéns samt herr Peterssons i Lerbäcksbyn m. fl. motioner (I: 288 och II: 461), i den mån de icke kunde anses besvarade genom utskottets hemställan under I., icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herr *Linnér*, som med instämmande av herr *Frändén*, friherre *Lagerfelt* samt herrar *Anderson* i Norrköping och *Petersson* i Lerbäcksbyn av angivna orsaker inom utskottet förordat bifall till motionerna I: 288 och II: 461 i vad de avsåge, att låneförmedlingen skulle under över-

Ang. invättande av en arbetarsmåbrukslånefond. (Forts.)

inseende av statens egnahemsstyrelse handhavas av egnahemsnämnderna i enlighet med för egnahemsverksamheten hittills tillämpade grunder.

Herr Frändén: Herr talman! Då jag står antecknad såsom reservant i denna fråga, ber jag att få säga några ord.

Jag vill då först påpeka, att utskottsmajoriteten och reservanterna äro eniga om, att det föreligger ett behov att inrätta en arbetarsmåbrukslånefond. Men reservanterna hysa den uppfattningen, att det är alldeles oriktigt att lägga bestämmanderätten över dessa småbrukarhem i händerna på några nya nämnder inom kommunerna och att det vore klokare att lägga denna rätt i händerna på egnahemsnämnderna, som ha alldeles likadana uppgifter i fråga om egnahemslägenheter. Det är precis samma klientel, som skulle komma att söka lån ur arbetarsmåbrukslånefonden som den klientel, vilken brukar söka lån ur egnahemslånefonden, och det förefaller åtminstone mig märkvärdigt, att man inom Jämtlands län skulle behöva utse särskilda kommunala nämnder att taga hand om dessa ärenden, då de ändock icke ensamma kunna avgöra dem, utan ärendena i en viss omfattning skulle handhavas av egnahemsnämnderna. Vi ha därför ansett, att egnahemsnämnderna böra besluta i dessa ärenden.

Vidare ha vi ansett, att det icke är riktigt att ålägga kommunerna ansvar för en del av de förluster, som kunna uppstå på detta område. Det är klart, att kommunerna här komma att åsamka sig skulder, som de icke få visshet om förr än om 5 eller 6 år. Det kommer att inträffa, att det blir stora belopp, som kommunerna komma att svara för, utan att de knappast veta om detta på förhand.

Detta är nu en fråga, som företrädesvis gäller Norrland, och jag är säker på, mina herrar, att förslaget, om frågan hade rört hela landet, icke skulle ha blivit avfattat såsom det nu är. Nu förefaller det mig i varje fall oriktigt, att man på detta område, i motsats till vad som är fallet inom egnahemsverksamheten, ålägger kommunerna att svara för en viss del av de förluster, som komma att uppstå, genom att brukarna av dessa skogssmåbrukarhemman inte kunna fullgöra sina betalningar. Någon motsvarighet därtill finns som sagt inte i vad det rör egnahemslägenheterna.

Med dessa få ord, herr talman, ber jag att få hemställa om bifall till reservationen.

Herr Lindhagen: Herr talman! Med anledning av den förevarande propositionen, till vilken jag i allt väsentligt kan yrka bifall, skall jag vid detta tillfälle tillåta mig att göra ett par reflexioner.

Vi ha ju nu funnit, att i dessa nödtider börja partierna att ena sig eller, rättare sagt, gå på nya linjer för att komma till rätta med det stora missförhållandet. Vi ha sålunda att motse ett riksdagsbeslut om arbetslöshetsunderstöd och jordbrukshjälp, som man kallar det. Med jordbrukshjälpen börjar det sippra fram något; det är en ny honnör för näringarnas näring, för jordbruket, den enda, som enligt historien i alla länder utgjort basis för all den hushållning, som man vill skall äga bestånd och varaktighet. Att jordbrukshjälpen nu är ett särskilt kapitel, och de stora industriella förmänerna få komma fram under underrubriker är ju också ett framsteg, och detta pekar på en återuppståndelse, vill jag hoppas, av jordbrukets gamla politiska inflytande vid sidan av det industriella inflytandet, och utan att jorden och industrien finna varandra kan det icke bli någon moderation i detta slagsmålssamhälle.

Nu ha vi dock bara hunnit fram till jordbrukarhjälp, men det är dock ett steg fram mot den tredje huvudsaken, nämligen jordreformen. Jag har tillåtit mig ett par gånger i riksdagen att säga, och jag har ännu större anled-

Ang. inrättande av en arbetarsmåbrukslånefond. (Forts.)

ning att säga det nu, att förrän en svensk regering känner sig böra och kunna stå eller falla med en allvarlig jordreform för brytning av jordmonopolen, förr blir det inte någon tillräcklig ljusning för folket i Sverige. Det är denna nya tilldragelse, som jag väntar skall framföras småningom och under inte alltför långa födslosmärter ur denna övergångsrubrik, kring vilken man nu samlat sig och som man kallar för jordbrukshjälpen. Men att vi ännu i detta ögonblick äro på efterkälken, det visas av denna proposition, som remitterades lagenligt till jordbruksutskottet men därifrån blev infångad och överlämnad till särskilda utskottet såsom en av de viktiga angelägenheterna till hjälp mot arbetslösheten och till hjälp för jordbruket. Men en annan proposition, som kommit fram för sig själv — tyvärr för sig själv — om stöd för dessa arbetarsmåbruk och mera till genom en expropriationslagstiftning — dessa frågor höra ju ihop, ty det är meningen att göra den nya organisationen effektiv genom en expropriationslag — den propositionen har utskiljts från sitt sammanhang, betraktats som en bagatell och stannat såsom sådan i andra lagutskottet, fastän den med lika stort skäl eller ännu större skäl borde ha överlämnats till det särskilda utskottet.

Nu är det emellertid så, att statsmakternas växande oförmåga att ta hand om en stor angelägenhet, som inte kan undvikas, utgör vanligen ett symptom på, att den nalkas mot sin lösning. Oförmågan att syssla med expropriationslagstiftningen var denna gång i andra lagutskottet så stor, att frågan aldrig förr så totalt har avfärdats som en bagatellfråga av tredje klass. Men det visar i alla fall, att frågan nalkas sin lösning, om den ställts i det andra stora sammanhanget. Vi återkomma till den saken, då regeringens expropriationsproposition för vidgade ändamål kommer fram. Jag anser den vara endast en blänkare, ofullkomlig och otillräcklig på många punkter, men det går ju alltid till så, att man börjar litet smått, innan man kan förverkliga en sak på det sätt som bör och måste ske.

Efter denna ingress, herr talman, skall jag övergå till detaljerna i detta utskottsbetänkande. Jag har här väckt en motion med åtskilliga punkter uti. Jag tror, att de äro riktiga, de äro grundade på erfarenheten, men utskottet är enigt om att avstyrka motionen i alla fall. Jag har frågat några av utskottets ledamöter — en tre, fyra stycken — om en särskild punkt, som i synnerhet förvånade mig, och de förklarade, att den saken kände de inte till. Ett par av dem hade arbetat på en annan avdelning i särskilda utskottet och visste alltså så mycket mindre vad det var frågan om. De tyckte väl då också, att det var bättre att säga nej till en sak, som de inte förstodo, än att förorda densamma, och det tycker jag också kan vara en sund grundsats. Efter dessa bekännelser kände jag mig, som om jag fått ett privilegium på att ensam ha rätt i denna sak, ty jag har erfarenhet av den och har kommit till det resultatet, att de modifikationer, som äro föreslagna i motionen, böra göras. Det lönar sig emellertid inte, herr talman, att nu expektorera sig om dessa detaljer, helst som utskottet inte kunnat gå in på några sådana, eftersom utskottet tagit det hela så där allmänt, och jag skall inte heller göra något yrkande.

Men jag skall be att få fästa mig vid en sak, beträffande vilken jag anser, att utskottets ledamöter eller någon av dem borde åtminstone avge en förklaring, att man inte velat så galet, som det synes mig vara skrivet i motiverna. Det är synd, att herr Bärge i Katrineholm är borta just nu, ty när jag satte honom in i frågan, sade han, att det var alldeles idiotiskt så som utskottet formulerat sitt motiv, och jag bad honom då vara snäll och vara närvarande och säga det till kammarens protokoll också, så kunde man ju få en rättsida på denna sak. Jag hoppas nu, att herr Västberg i Sundsvall, min kamrat på länsbänken, möjligen skall kunna uppträda som suppleant för herr Bärge, men han

'Ang. inrättande av en arbetarsmåbrukslånefond. (Forts.)

är ju tidningsredaktör, och tidningsredaktörer ta ju ogärna tillbaka vad de en gång skrivit.

Saken är den, att enligt min uppfattning och erfarenhet framför allt komma dessa arbetarsmåbruk, som ha den största betydelse för Norrland, att förläggas någorlunda i närheten av platser, där skogsarbete och flottningsarbete skall äga rum. Där finnas ju inga skånska fideikommiss, som man kan stycka upp och ge arbetarna bitar av, utan det är meningen, att de på tider, då det inte är säsong i skogarna, eller då de äro totalt arbetslösa, skola ägna sig åt uppbyggandet av ett sådant här hem, och då tycker jag det ligger närmast till hands, att de få oodlad odlingsmark till sitt förfogande. Det var också i den riktningen, som 1925 års riksdag på en motion av mig uttalade sig, då den särskilt skrev, att man nu borde lägga manken till och kolonisera också i Sverige, d. v. s. bryta upp odlingsbar mark, som är oodlad.

Nu har det emellertid sagts, att dessa arbetarbruk böra ha omkring 2 tunnland *odlad* jord, och resten skall tilläggas dem i form av odlingsmark. Då frågar jag mig först och främst: varifrån skall denna odlade jord tagas? Det finns väl knappast i dess trakter annat än bolagsarrendejord, och av dessa små f. d. bondehemman skulle man då ta en del och lägga till arbetarbruken. Men det kan väl inte vara meningen, utan dessa hittills tillskapade, självständiga, självförsörjande jordbruk skola väl fortfarande hägnas av lagen om delning av jord på landet? De böra inte få berövas några odlade ägor utan tvärtom tilläggas ytterligare odlingsmark och även skogsmark. Så är väl meningen att det fortfarande bör vara. Men man vet ju så väl, hur mycket går för sig okontrollerat där uppe i de stora obygderna. Om det bara kommer ut, att meningen är att det framför allt skall tagas två tunnland odlad jord, så komma bolagsrepresentanterna och arrendatorerna, och alla bli överens: »Ja, vi ta väl av detta, som ligger närmast» — även om det skulle vara hägnat av lagen om delning av jord på landet! Här finns möjligheter till misstolkningar, och åtskilligt möjligt fuffens kan äga rum på detta område, och det har ju alltid så varit. Kan man bara komma och säga: »Så har riksdagen sagt, att det skall gå till», även om det enligt lagens mening och sunda förnuftet inte bör få gå till så, så gör man lätteligen en konst i den redan tillräckligt ofullkomliga lagen om delning av jord på landet. Detta synes ock utskottet tillstyrkt — naturligtvis inte utskottets medlemmar, ty de ha ju sagt, att de inte ha en aning om vad här är frågan om, men jag menar utskottets sekreterare, som förmodligen står för formuleringen; han har i sådan händelse också varit tämligen obekant med ämnet och har satt denna kolossala groda i motiverna. Ja, »kolossal groda», det är ju ur min synpunkt, men jag får väl orätt i alla fall, kan jag tro, ty även kammaren är obekant med saken och tar följaktligen detta utskotts förslag, det må vara hurudant som helst.

I min motion har därför förordats att man bör lägga sig mest vinn om att tilldela arbetarjordbrukaren odlingsbar mark och se till, att i den mån odlad jord tages i bruk, detta inte får ske genom ett sönderbrytande av redan färdiga självständiga jordbruk, gamla bondejordbruk, som skola uppehållas enligt lagen och utvidgas i stället för att försämrans ytterligare. Gärna må man ta odlad mark också, om det finns någon sådan, som inte faller under den rubrik jag talat om och ej är upptagen av annan. Dock tror jag, att i de flesta fall blir det bara odlingsmark till övers. Men utskottet säger: »Vad de först omförmälda yrkandena beträffar finner sig utskottet — med hänsyn till att det här gäller en ny och oprövad form av stödverksamhet, där största möjliga frihet vid verksamhetens handhavande synes böra lämnas kommunerna, vilka skola hava det närmaste ansvaret för dess lyckliga genom-

Ang. inrättande av en arbetarsmåbrukslånefond. (Forts.)
 förande — icke böra förorda några närmare bestämmelser rörande arten och beskaffenheten av den jord, som bör anskaffas och tillhadahållas för här ifrågavarande verksamhet, än som i kungörelseförslaget intagits.» Med andra ord: när jag säger, att odlad jord inte bör tagas från självständiga jordbruk, som finnas förut, så menar utskottet, att arten av den odlade jord, som skall användas, betyder ingenting; där skall bli full frihet att använda vilken art som helst, och alltså även denna art, som det är och bör vara förbjudet att använda.

Jag föreställde mig — och trodde det också, då jag väckte min motion, ty det var därför jag väckte den — att utskottets sekreterare skulle förstått att skriva, att det är ju alldeles givet, att den tillämpning, som motionären betecknar som ett missbruk, inte kan och bör få ifrågakomma och inte heller är avsedd i propositionen, och därför kan motionären vara lugn. Då hade jag fallit till föga. Nu får ödet avgöra, hur vederbörande tolka denna nya frihet i fråga om jordtilldelning, som utskottet förordar i strid mot lag. En kungörelse bör dock inte få upphäva gällande lag. Jag motser således att någon av utskottets ledamöter måtte förklara sig på denna punkt.

Vidare har jag i motionen ett par andra yrkanden, som utskottet bemött på ett sätt, som verkligen inte är oävet, ty det kan inte svara på annat sätt. Ett av dessa yrkanden lyder så: »att riksdagen ville besluta, att vid upplåtande av mark till arbetarsmåbruk från bolags domäner (särskilt i avvitttrade och storskiftade delar av riket) samt från gods skall, eventuellt med vissa begränsningar, mark avstås utan ersättning eller till reducerat värde». Saken är den, att för att avhjälpa nöden nödgas vi konfiskera inkomster och kapital. Men när det gäller det, som mest lämpar sig för socialisering, nämligen obrukade delar av jorden, vill man inte vara med om att ens genom expropriation mot ersättning ta någon liten bit för att hjälpa de jordfattiga. När det gäller det lösa kapitalet, äro vi färdiga med konfiskering, men här är det något, som man inte ens får andas på. Jordkommissionen ifrågasatte, även under de tider, som då rådde, att man i de stora skogarna, som varit kronans, innan de skänktes till jordbruket, skulle kunna påräkna åtminstone en nedsättning av priset.

Det andra yrkandet är: »att även jordbruksutskottet i den allmänna välfärdens intresse går in för den i motion 195 i första kammaren 1933 förordade *lagstiftningen* för bildande av nya jordbruk av olika slag och fullkomnande av ofullständiga jordbruk». Det gäller med andra ord expropriationspropositionen.

Om dessa två yrkanden, som sammanhånga oupplösligen enligt sakens natur med de nu lösryckta delarna av denna sak, säger utskottet: »Vad i övrigt i nu angivna delar i nämnda motion hemställts finner utskottet vara av den vittgående beskaffenhet, att det icke synes böra i nu förekommen ordning göras till föremål för prövning.»

Det tycks vara så, att det behövs en annan ordning. Jag har, herr talman, intet yrkande att göra, men jag gläder mig över, att det rör sig i tiden i alla fall, och att jordbruket och industribruket komma att i någon mån gå hand i hand, d. v. s. i förra fallet åtminstone de små jordbrukarna och de, som inte ha jord, men böra få det, och det industriella folket, som inte heller hör till företagarna. Men helst borde företagarna gå i spetsen, vilket kanske inte inträffar snart, fast det kommer nog i tidernas längd även det.

Herr Tamm: Herr talman! Det är ju alldeles givet, att jag såsom ledamot av den sociala jordutredningen med den allra största tillfredsställelse hälsat framläggandet av förevarande lagförslag om arbetarsmåbruk. Jag gör det

Ang. invrättande av en arbetarsmåbrukslånefond. (Forts.)

särskilt därför att jag under det förberedande arbetets gång blivit mer och mer övertygad om sakens stora sociala betydelse och detta inte blott för stunden under en, som vi alla hoppas, övergående krisperiod, utan även med tanke på framtiden. Jag kan i det fallet helt och hållet instämma i den uppfattning, som herr Lindhagen gjort sig till tolk för, då han säger, att det rör sig på detta område, och däruti äro vi fullt eniga. Jag instämmer även med herr Lindhagen om det önskliga och lämpliga i att just företagen gå i täten, men jag vill framhålla, att i detta fall ha de även gjort det i stora delar av vårt land. Jag kan hänvisa till förhållandena i Bergslagen, där denna form av småbruk förekommer för skogsarbetarna på bolagsskogarna i stor utsträckning. Men det beklagliga är, att de senare årens utveckling inom den sociala jordlagstiftningen har lagt hinder i vägen för en sådan medverkan från företagens sida, vilket jag naturligtvis mycket livligt måste beklaga.

Den föreliggande propositionen har i stort sett följt den sociala jordutredningens förslag, men på en punkt har en avvikelse gjorts från den inställning, som dess majoritet haft, och att den punkten icke behörigt beaktats torde kunna bero på att propositionen, som herr Lindhagen nyss påpekat, hänvisats till ett utskott, som kanske varit väl överhopat med arbete för att kunna tränga in i detaljerna. Den punkt jag åsyftar gäller lånebeloppets storlek. Utredningens majoritet hade efter en noggrann prövning stannat för ett belopp av 4,000 kronor, medan man i det föreliggande förslaget enats om ett maximum av 6,000 kronor. Enligt mitt förmenande hade den sociala jordutredningens majoritet en mycket stark motivering för sitt förslag. Man hade nämligen rätt snart under behandlingen kommit underfund med, att skogsarbetarna uppe i Norrland, som det närmast var frågan om, hade en så pass svag ekonomi, att man inte från deras sida kunde för bostadsändamål påräkna ett större belopp än 100 eller låt oss säga högst 125 kronor per år. Detta innebär givetvis, att ett lånebelopp på över 4,000 kronor näppeligen kan samtidigt amorteras och förräntas. Man hade alltså att välja på två vägar. Den ena var, att lånet under en lång följd av år skulle få amorteras och alltså innehavaren till sist få behålla fastigheten med full äganderätt. Det andra förfaringssättet var, att man endast gav honom besittningsrätt och lät honom betala ungefär samma ränta som för ett vanligt egnahemslån. Vi stannade alla inom utredningen utan meningsskiljaktighet för det förra förslaget, alltså att låntagaren skulle med tiden få förvärva fastigheten med full äganderätt, och därmed hade man ju stannat på amorteringslinjen. Emellertid är ju detta en princip, som den svenska riksdagen knappast förut slagit in på annat än i undantagsfall, då man gått in för stödlån och dylikt, att man beviljat sådana understöd räntefritt. Man ansåg därför, att låntagaren skulle såsom en kompensation för denna räntefrihet få göra en viss personlig insats i arbetet. Låt oss säga, att vi räknat med att en fastighet fullt färdig skulle kräva ett belopp på 5,000 kronor eller 5,500 eller rent av 6,000 kronor. I stället för att betala ränta på detta belopp skulle låntagaren med eget arbete eller lågt avlönat arbete göra sin insats vid detta bostadsbygge. Man underlättar detta i förslaget även genom att medge en byggnadstid av upp till fem år och ävenså ett mycket fritt val beträffande överhuvud taget hela lägenhetens bebyggande.

Jag får ju säga, att dessa 6,000 kronor visserligen utgöra ett maximibelopp, som inte får överskridas, men man har ju den erfarenheten, att just ett sådant maximibelopp ofta blir standard, och frestelsen blir naturligtvis mycket stor, såväl för kommunerna att dra till sig så mycket pengar som möjligt, som för låntagarna, och då det gäller en återbetalning på så lång sikt, kan man knappast av dem kräva något intresse för sparsamhet. Det var ock-

Ang. inrättande av en arbetarsmåbrukslånefond. (Forts.)

så med den största tillfredsställelse vi vid den resa, som ledamöterna av sociala jordutredningen förra året gjorde i Norrland, togo del av uttalanden från en hel del av dessa skogsarbetare. Jag vill säga, att det rent av rörde en många gånger att verkligen höra dem ge uttryck för deras verkliga sparsamhet med statens medel. Man kunde på sina ställen få höra en sådan uppfattning som denna: »Vi förstå, att staten har så mycket utgifter; ge oss bara jord åtminstone, så skola vi själva klara resten!» I stort sett var inställningen där uppe sådan, att anspråken på staten voro mycket små, och detta bidrog i sin tur till att skapa ett stort intresse för saken även å vår sida. Det är ju också givet, att med ett sådant system, som går ut på ett lägre anslagsbelopp eller lånebelopp från staten, medan å andra sidan en viss direkt positiv insats i form av arbete kräves av låntagaren, skulle man också åga förutsättningar att få ett bättre och lämpligare klientelurval. Om människor få låna pengar obegränsat, ja då rusar vem som helst gärna till företaget. Är det däremot förenat med personliga uppoffringar, och det kan naturligtvis inte undvikas i detta fall, så är det min övertygelse, att andra personer inte komma att anmäla sig till dessa småbruk än sådana, som äro därför lämpliga. Man kan i detta hänseende taga lärdom av de olika upplåtelseformer, som redan existera i Norrland och som man i många avseenden tyvärr måste kalla för misslyckade, detta av många skäl. Men ett av dessa och kanske det mest tyngande och vägande är just det nu anförda.

Nu är läget naturligtvis sådant, att jag för min del anser det fullkomligt lönlöst att i detta fall framställa något yrkande på denna punkt, men jag vågar i alla händelser uttala den förhoppningen, att egnahemsstyrelsen, som dock är den, vilken i sista hand skall fatta beslut i denna fråga — och jag vet att på denna punkt står egnahemsstyrelsens chef, som deltog i vår resa uppe i Norrland förra året, på samma ståndpunkt som jag — att denna myndighet, säger jag, verkligen skall iakttaga den största sparsamhet och försiktighet vid dessa låns beviljande, så att man inte från början får den uppfattningen, att maximibeloppet, 6,000 kronor, är ett standardbelopp och att därmed också hela den princip för förslaget, varom man varit ense, blir rubbad.

Jag skall sedan bara be att få svara några ord på det uttalande, som herr Lindhagen har gjort. Herr Lindhagen har ansett, att det varit i hög grad olyckligt, att i den kungl. propositionen och i lagförslaget sådana synpunkter hävdas som att en del av den jord, vilken skulle upplåtas till dessa småbruk, skulle vara redan odlad jord. Herr Lindhagen har velat påstå, att detta skulle strida emot den nuvarande jorddelningslagen. Jag vill påstå, att åtminstone juridiskt sett gör bestämmelsen det inte, ty jag har ju full rätt att uppdelna en jordegendom i tomter och mindre lotter. Men vad jag däremot enligt jorddelningslagen inte äger rätt till, är att bryta ut ur en egendom en verklig jordegendom, som alltså är avsedd för mera fullständigt jordbruk, och göra detta så, att den utbrutna delen blir för liten, eller så, att den blir utan skog. Jag förstår, att i detta fall har herr Lindhagen byggt på den principen, att en egendom, som så att säga är så stor, att den kan ge sin man full försörjning, bör överhuvud bibehållas. Det är ju en sak för sig, men att de anförda bestämmelserna skulle strida mot den nuvarande jorddelningslagens innebörd, vågar jag bestrida. Orsaken till att den ovan angivna bestämmelsen kommit in i förslaget, är att man kommit underfund med, att det naturligtvis kommer att uppstå stora svårigheter och mycket dröjsmål med inrättandet av dessa arbetarsmåbruk, om man skall kasta ut dem i obygd. Skogsarbetarna själva ha också under våra resor uttalat en precis motsatt uppfattning mot vad herr Lindhagen uttalat. Ett allmänt

Ang. inrättande av en arbetarsmåbrukslånefond. (Forts.)

önskemål däruppe var, att de skulle i så stor utsträckning som möjligt från början erhålla några tunnland odlad jord och sedan kunna odla upp litet mera. Detta förslag, som också upptagits i den kungl. propositionen, innebär alltså ett rent tillmötesgående av deras önskemål, vilkas intressen man önskat tillgodose. Den där upplåtelsen av ouppodlad jord, belägen mer eller mindre långt borta i ödemarken i närheten av arbetarplatserna vore — det hade man numera klart för sig — synnerligen olycklig. Man sade från skogsarbetarnas sida: »Det gör detsamma, om vi ha långt till vårt arbete, som ju är förlagt till vintern; då är det ingen konst för oss — och det göra vi gärna — att ligga i timmerkojor, men det är mycket viktigare för hela vår familj och för oss själva, att vi under den övriga delen av året kunna få bo i bygden.» Misslyckandet där uppe av dessa olika upplåtelseformer för lägenheter i Norrland har till stor del just berott på att man förlagt hela koloniat och kolonier ute i obygderna på odlad jord. Det krävs vägar dit, man måste bygga skolor, och det blir även ur den synpunkten mycket dyrbart. Detta hindrar naturligtvis inte, att väl belägna och för detta ändamål lämpliga områden av odlad mark också kunna komma att disponeras för detta ändamål, och så kommer säkerligen också att ske. Jag tror därför inte, att man får säga, att det utskott, som behandlat frågan, begått, såsom herr Lindhagen uttryckte sig, så stor »groda», i detta fall åtminstone.

Beträffande slutligen den reservation som är vidfogad utskottsförslaget, har ju herr Frändén bland annat yttrat, att om lagförslaget skulle ha åsyftat hela landet och inte blott Norrland, så hade det här förslaget med särskilda nämnder inom kommunerna aldrig framkommit. Jag ber då att för herr Frändén få påpeka, att sociala jordutredningens förslag, på vilket propositionen är byggd, räknat med att denna verksamhet skall efter hand utsträckas över hela landet. Att detta inte föreslagits i den kungl. propositionen, torde uteslutande bero på ekonomiska skäl, eller på att det belopp, som kan ställas till disposition för närvarande, inte är så stort, att det kan räcka för hela landet. Då har man ansett, att det främst är Norrland, som behöver hjälp. Men jag ber få understryka, att den uppfattning, som lagförslaget i den delen innebär, är precis samma uppfattning, som vi vid vår resa i Norrland fingo oss till livs av befolkningen över allt på de olika orterna. Man var fullt på det klara med, och det svarades på förfrågan, att kommunerna både voro villiga och ansågos lämpliga att handhava denna rörelse. Det är precis detta man säger i utskottets förslag, som i denna del är hämtat från propositionen, eller att »utskottet ansett en grundläggande faktor i den ifrågasatta stödverksamheten böra vara kommunernas medverkan och kontroll». I den uppfattningen blevo vi stärkta i mycket hög grad och om samma uppfattning rådde heller ingen meningsskiljaktighet inom den sociala jordutredningen. Jag tror inte, att man får överskatta betydelsen av egnahemsnämndernas verksamhet där uppe och tro, att den skulle vara allena saliggörande. Det var ju inte så roligt för egnahemsstyrelsens chef på den resan, ty jag vågar säga, att vi träffade inte på en plats där uppe, under det vi reste, där inte starkt missnöje uttalades med det sätt varpå egnahemsrörelsen bedrivs. Det berodde naturligtvis inte på honom utan berodde på, att man ansåg, att inom egnahemsrörelsen allt för stora pretentioner på byggnadernas kvalitet krävdes, och att egnahemsbyggarna ville framhålla, att de lurats in på för stora företag och nu voro betungade med för stora lån. Alla dessa synpunkter ha vi tagit hänsyn till i sociala jordutredningens förslag och där sökt komma ifrån svårigheterna. Och vi ansågo just på denna punkt, där reservation nu föreligger, att kommunerna böra få ett verkligt intresse för saken. Deras ekonomiska risker äro ju enligt förslaget rätt obetydliga, de bestå

Ang. inrättande av en arbetarsmäbrukslånefond. (Forts.) egentligen endast däri, att om under själva bebyggandet några förluster uppstå skulle kommunerna i viss mån dela dem med staten och denna bestämmelse är ju tillkommen för att kommunerna inte bara för att draga till sig pengar skola låta vem som helst få dessa lån, för att sedan en slarver kanske kastar bort pengarna.

Jag tror därför, att man kan säga, att fördelarna av detta förslag vida överväga nackdelarna, och jag vill ännu en gång understryka, att det hela är framlagt i full överensstämmelse med den rätt enhälliga uppfattning, som kom till uttryck där uppe även inom Jämtlands län.

Till sist vill jag framhålla, att om man får denna lilla »egna» styrelse inom kommunen — det kan ju i vissa fall vara kommunalnämnden — är det ju så, att en boskillnad verkligen göres mellan denna nya upplåtelseform, och den äldre egnahemslånerörelsen, vilket naturligtvis kan vara av rätt stor betydelse, ty det kommer naturligtvis att yppa sig en viss avundsjuka från de gamla egnahemslåntagarnas sida gent emot denna från deras synpunkt sett mycket mera tilltalande upplåtelseform. Det är ju ock så, att man här i detta lagförslag gått in för en mycket stark kontroll av verksamheten på olika områden och förlagt det slutliga inseedet och bestämmanderätten hos egnahemsstyrelsen.

Jag ber, herr andre vice talman, med dessa ord att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Sederholm: Efter det utredande och klarläggande anförande, som den siste ärade talaren nu hållit, har jag inte mycket att tillägga. Jag begärde ordet närmast i anledning av vad herr Frändén anförde till förmån för egnahemsnämnderna såsom förmedlingsorgan och såsom de, som skulle handha hela denna rörelse. Han anförde, att det är precis samma klientel i båda fallen. Jag har en annan uppfattning. För att vederbörande skola kunna få egnahemslån, enligt nuvarande bestämmelser, måste de ha åtminstone vissa tillgångar. Här äro de personer, som bli föremål för denna nya verksamhet, obemedlade; i fråga om dem är det de personliga egenskaperna, den personliga dugligheten och framåtandan, som äro det bärande och det bestämmande, och där spelar just den personliga kännedomen och bekantskapen med personerna i fråga mycket stor roll och större roll än den gör i fråga om egnahemsrörelsen. I det avseddet sitta säkert kommunerna inne med större möjligheter att kunna bedöma personerna i fråga än egnahemsnämnderna göra. Vidare ha ju de kommunala myndigheterna säkert bättre kännedom om de speciella tillfällen till arbetsförtjänst, som kunna råda inom kommunen, än egnahemsnämnden har, och därför tror jag, att de skäl som blivit anförda här, särskilt beträffande Norrland, i långt övervägande grad tala för, att kommunerna böra anlitas som förmedlare. Utskottet har emellertid här gjort den ändringen i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag, att utskottet flyttat in egnahemsnämnderna såsom mellanorgan mellan överinstansen och kommunerna. Och jag tror, att genom den möjlighet, som däriigenom blivit beredd för egnahemsnämnderna att bli egnahemsstyrelsens lokala organ, har man just blivit i tillfälle att utnyttja egnahemsnämnderna och även få fram den enhetlighet, parad med kännedom om ortsförhållandena, som egnahemsnämnderna bättre än något annat lokalt organ torde ha förutsättningar att kunna skapa. Jag tror därför, att invändningarna inte äro befogade, eller i varje fall att den form, som är föreslagen av utskottet, och som nära ansluter sig till Kungl. Maj:ts förslag, är, såvitt man nu kan se, den lämpligaste och bästa.

Herr Lindhagen har anmärkt på att utskottet möjligen skulle förutsätta, att man skulle gå in för att minska den åkerareal, som finnes vid redan befint-

Ang. inrättande av en arbetarsmåbrukslånefond. (Forts.)

liga småbruk, genom den frihet vid verksamhetens handhavande, som utskottet förordar. Något sådant har givetvis inte varit utskottets tanke eller mening, men då man börjar en ny rörelse, måste man låta de organ, som handhava den, få större frihet, allra helst då de måste anpassa sig efter de skilda lokala och personliga förhållanden, som måste vara avgörande vid organiserandet av varje sådant arbetarsmåbruk. Att man inte vill inkräkta på redan befintliga och kanske knappt tilltagna egnahem och småbruk, synes mig vara så uppenbart, att en sådan misstanke knappast behöver bemötas.

Jag vill inskränka mig, eftersom här så mycket talats i denna sak, till vad jag redan sagt, och ber få yrka bifall till utskottets hemställan.

Häri instämde herr *Wohlin*.

Herr *Västberg*: Herr talman! Det finns ett mycket väsentligt fel i den kungl. propositionen och det är, att den är alldeles för anspråkslös i förhållande till det stora behov, som föreligger på det här området. Det gäller ju en av våra mest nödställda grupper inom vårt land. Om man ser på arbetslöshetsutredningens siffror, konstaterar man, att det endast i Norrland och Dalarna kräves högst 170,000 och lägst 48,000 skogsarbetare per år, eller i genomsnitt för den delen av landet 92,000 per år. Inom samma område hade man den 31 januari i år en arbetslöshetssiffra på 65,000. Och om man tittar på siffrorna, som ange arbetslösheten där på 1,000 invånare och jämför dem med siffrorna för motsvarande arbetslöshet i riket i övrigt, så finner man, att medan arbetslösheten för riket i sin helhet uppgår till 30 promille, så utgör den för de norrländska länen och för Kopparbergs län mellan 74 och 33 promille, Vad arbetslösheten inom skogsbruket beträffar, beräknar man inom arbetslöshetskommissionen med ledning av de senaste siffrorna, att den uppgår till närmare 18,000 personer. Propositionen avser ju nu endast att skapa 1,250 arbetarsmåbruk åt här ifrågavarande stora arbetargrupp. Man kan under sådana förhållanden inte förstå de farhågor, som yppat sig såväl inom utskottet som inom opinionen ute i landet, för att det skulle föreligga några risker, att denna kungl. proposition skulle tillskapa en ny form av egna hem och jordbruk, där respektive arbetare inte skulle kunna få de utkomstmöjligheter, som man tänkt sig med den här ordningen. Jag tror, att man får gå väsentligt längre än Kungl. Maj:t gått, för att man skall kunna nå en sådan gräns, och jag hoppas för min personliga del, att man kommer att fullfölja det här uppslaget, därför att det är ett av de mest värdefulla från skogsarbetarnas i Norrland synpunkt då det gäller att lösa deras mycket kinkiga försörjningsproblem.

Nu har man från reservanternas sida velat göra gällande, att dessa strävanden skulle innebära något ensartat med egnahemsrörelsen. Det påståendet har ju redan bemötts från olika håll, och jag vill bara understryka det berättigade i dessa invändningar. Det gäller ju här, som sagt, två väsentligt olika grupper. En egnahemsbyggare måste ju bilda ett bärkraftigt jordbruk, måste ha eget kapital, under det att man för ett arbetarsmåbruk förutsätter, att det skall vara en medellös person, som skall få det som komplement till annan inkomstkälla, här skogsarbete eller liknande arbete. Reservanternas uppfattning vilar på ett fullkomligt missförstånd av hela det här förslaget, sådant det föreligger hos den sociala jordutredningen och sådant det utformats i Kungl. Maj:ts förslag, och det är också på detta missförstånd man bygger sitt yrkande angående räntebetalningen för vederbörande. Man måste ju komma ihåg, att skogsarbetarna ha en ungefärlig inkomst på mellan 300 och kanske 900 eller 1,000 kronor per år, om de överhuvud ha någon inkomst alls. Man har med ledning av vissa uppgifter också beräknat, att den hyresersättning, som en

Ang. inrättande av en arbetarsmåbrukslånefond. (Forts.)

skogsarbetare betalar, går lös på 60—120 kronor per år, och jordutredningen själv har kalkylerat med, att den del av deras inkomst, som de kunna avstå för egnahemsändamål, inte kan uppskattas högre än till 100 eller 150 kronor årligen. Man har således här från alla håll konstaterat, att det gäller en grupp, som lever under mycket små och knappa villkor, och att varje krona, ja, nästan varje öre har betydelse, och då är det alldeles självklart, att det blir en betydande skillnad mellan Kungl. Maj:ts krav på innehavarna av dessa arbetarsmåbruk och de krav, reservanterna här uppställa. De olika årliga avgifterna utgöra enligt utskottets förslag 133 kronor och enligt ett par reservanters motioner 166 kronor, det vill säga, skillnaden är 33 kronor. Jag tror alltså, att den jämförelse, man gör emellan en vanlig egnahemstagare och en innehavare av ett arbetarsmåbruk, är missvisande, och jag tror också, att det skulle äventyra hela denna nya form för tryggande av en stor arbetargrups försörjning, om man skulle skärpa villkoren på det sätt, som reservanterna föreslagit. Jag menar, att det vore riktigare och mera motiverat, att man ginge den motsatta vägen, för att den här reformen inte skall bli en reform på papperet.

Jag vill också säga ett par ord till herr Tamm, som håller på majoritetens i jordutredningen förslag, att man skulle bevilja ett högsta stödbelopp av 4,000 kronor, medan Kungl. Maj:t och utskottet gått in för 6,000 kronor. Han torde väl ändå ha uppfattat den allmänna meningen, som gjort sig gällande inte bara bland arbetarna på respektive platser utan också bland de kommunala myndigheterna, att man knappast kan åstadkomma ett arbetarsmåbruk med förstnämnda belopp, utan kostnaden beräknas uppgå till allra lägst 5,000 och ända upp till 7,500 å 8,500 kronor, vadan Kungl. Maj:ts förslag på den punkten alltså innebär en gyllene medelväg.

Sedan skulle jag beträffande organisationsfrågan vilja säga ett par ord. Reservanterna gå som synes in för att utnyttja egnahemsnämnderna i stället för de kommunala nämnderna och skänka därvid dessa egnahemsnämnder mycket goda vitsord; egnahemsnämnderna ha förvärvat erfarenhet och rutin på ifrågasvarande område, och vad de utträttat borgar för att ortssynpunkterna skola bli behörigen tillgodosedda etc. Jag tror, att herr Tamm bemötte detta med en hänvisning till de erfarenheter, som den sociala jordutredningen gjort under sina besök i de olika trakterna, och jag skall roa reservanterna med att erinra om, att från alla de län, därifrån man har en reservant under det här betänkandet, har man från de kommunala myndigheterna framställt en skarp kritik mot de nuvarande egnahemsnämndernas sätt att sköta sin nuvarande verksamhet och krävt ett större kommunalt inflytande. Sålunda kan herr Linnér från Uppsala län notera önskemålet, att egnahemsnämnderna borde avskaffas och ersättas med mindre kommittéer eller nämnder för varje kommun.

Herr Ivar Anderson och friherre Lagerbjelke erfar från Östergötlands län, att man anser, att större inflytande vore önskvärt från kommunernas förtroendemäns sida. Herr Petersson i Lerbäcksbyn kan från Älvsborgs län registrera den meningen, att egnahemsrörelsen borde läggas under landstinget och län sökas och förmedlas av kommunalnämnderna, vilka även under nuvarande förhållanden skola yttra sig över sökandes lämplighet. Och slutligen kan herr Frändén, min ärade bankkamrat, avlyssna ett stilla sus från Jämtlands län att kommunalnämnderna böra vara organ för egnahemsrörelsen i kommunerna i stället för de nuvarande egnahemsombuden.

Det är följaktligen, såvitt jag förstår, en ganska allmän uppfattning å de respektive orterna, enligt sociala jordutredningens enquête, att icke ens den nuvarande egnahemsrörelsen på något sätt skulle taga skada av att få åtnjuta ytterligare kommunal erfarenhet, och då förefaller det mig, att Kungl. Maj:t och utskottets förslag, att för här ifrågasatta nya verksamhet inkoppla en kom-

Ang. inrättande av en arbetarsmåbrukslånefond. (Forts.)

munal nämnd, är så mycket starkare motiverad med hänsyn till det ekonomiska ansvar och den kontroll, som kommunerna skola åtaga sig i fråga om den här verksamheten. Jag tror därför, att det är ett ganska väl avvägt förslag, som här föreligger från utskottets sida.

Jag vet inte, om jag skall säga något gent emot herr Lindhagen, som direkt apostroferat en stackars redaktör från Sundsvall. Men jag tror i alla fall jag kan försäkra, att utskottets förslag inte är tillkommet så i en hast, som han ville göra gällande. I den av honom klandrade motiveringen i utskottets förslag hänvisas ju till själva kungörelsen. Och i 9 § står det bland annat: »Arbetarsmåbrukslån må utlämnas till skogsarbetare eller därmed likställd arbetare för att giva honom tillfälle att förvärva mindre lägenhet, ägnad att bereda innehavaren utkomst genom jordbruk, drivet vid sidan av annan verksamhet. Medelst lånet bör nytt jordbruk bildas.»

Jag tycker det kan räcka som rättesnöre för dem, som skola sätta den här reformen ut i livet, då de ju ha att taga hänsyn ej blott till utskottets yttrande utan ock till citerade paragraf samt den utredning, som ligger till grund för densamma. Man har följaktligen inte någon anledning att befara vad som här förutsättes från herr Lindhagens sida, och skulle han ha rätt så må jag ju för min personliga del säga, att reglerna för den här verksamheten då ej fått den allra lämpligaste utformningen.

Jag vill sålunda för min del bestämt uttala den förvissningen, att detta förslag skall främja tillkomsten av nya jordbruk, men naturligtvis av den karaktär, som i förslaget förutsättes, nämligen, att de människor, som komma på dessa jordbruk, skola ha en annan näring såsom huvudsaklig inkomstkälla.

Ja, herr talman, jag tror, att det är ganska onödigt att längre upptaga tiden med denna fråga. Jag anser, att kammaren gör klokt, om den följer utskottets förslag, och jag hoppas, att detta förslag bara är en blygsam början från statsmakternas sida då det gäller att bispringa denna stora grupp av medborgare, som för närvarande befinner sig i ett mycket bekymmersamt läge.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

I detta anförande instämde herrar *Sigfrid Hansson* och *Lindström*.

Herr Westman: Den debatt, som hållits i kammaren, har varit synnerligen upplysande, och jag kan därför nöja mig med att säga endast några helt få ord.

Som den siste ärade talaren framhöll, föreligger särskilt i de norrländska länen ett mycket stort behov av arbetarsmåbruk av den typ, som i betänkandet är föreslagen att komma till stånd. Den ärade talaren framhöll, att vad som nu föreslås i detta utskottsbetänkande är endast en ringa början, och jag måste ge honom rätt däruti. Jag vill endast uttrycka den förhoppningen, att en fortsättning skall följa. Men om det nu är i tämligen liten skala som detta företag sättes i gång, är det naturligtvis så mycket viktigare, att detta företag verkligen föres ut i livet.

När sociala jordutredningen avvägde sitt betänkande, fann den sociala jordutredningen sig nödsakad att erbjuda betydande förmåner för låntagarna, större än de förmåner, som stå egnahemslåntagarna till buds. I det utskottsutlåtande, som nu föreligger, ha större bördor lagts på låntagarna än vad vi i sociala jordutredningen trodde, att de skulle orka bära. Jag hoppas i alla fall, att denna ökade börda icke skall vara så tung, att de rygga tillbaka för att inlåta sig på att skaffa sig arbetarsmåbruk. Däremot är jag fullt övertygad, att om reservanternas förslag att ytterligare öka bördan skulle antagas, skulle det avskräcka i alltför hög grad, och tillslutningen av låntagare skulle helt säkert komma att bli av ringa omfattning.

Ang. inrättande av en arbetarsmåbrukslånefond. (Forts.)

Vidare ansågo vi i sociala jordutredningen, att det var en nödvändig sak, att man kopplade in kommunerna såsom utövande medverkan och kontroll över detta företag. Flera talare ha förut framlagt skälen härtill, och jag behöver ej upprepa dem. Men om man verkligen skall få kommunerna att våga sig in på denna uppgift, måste man naturligtvis se till, att kommunerna ej ådraga sig alltför stor risk. Alla känna till, hurudan kommunernas ekonomiska ställning är för närvarande, särskilt i de socknar, där det finnes ett stort antal arbetslösa skogsarbetare. Vi hade därför föreslagit, att kommunerna såsom låneförmedlare skulle stå inne endast för den förlust, som kunde uppkomma under de allra första åren, innan amorteringen började. Kungl. Maj:t har emellertid skärpt kommunernas ansvar så, att Kungl. Maj:t lagt till, att kommunerna också skola svara för en fjärdedel av den förlust, som därefter kan uppkomma. Jag ber få säga, att jag hyser farhåga för att detta skall verka avskräckande på en del kommuner. Jag vill uttala den livliga förhoppningen, att så icke skall vara fallet.

Om det skulle visa sig, att dessa skärpningar av bördorna dels för låntagarna och dels för kommunerna, som ägt rum i jämförelse med det förslag, som framställdes av sociala jordutredningen, verka avskräckande, skulle jag vilja uttala den förhoppningen, att riksdagen skall vara villig att återgå till det mildare system, som föreslogs av den sociala jordutredningen.

Jag skall slutligen bara säga ett ord med anledning av den farhåga, som herr Lindhagen uttalade, att detta förslag skulle leda till någon rubbning av bestående regler rörande jorddelningen. Så är naturligtvis icke fallet. Det är klart, att detta företag måste äga rum inom ramen av bestående jorddelningslag, vilken givetvis ej kan ändras genom den ordning, som här är föreslagen. Dessa jordbruk, som det nu är fråga om att upprätta, få för övrigt icke jämföras med egnahemsjordbruken, ty här är det fråga om att inrätta smålägenheter av en alldeles särskild typ, arbetarsmåbruk, avsedda att bereda innehavaren ett visst stöd för hans ekonomiska liv, men icke avsedda att ge honom uppehälle. Det står ju uttryckligen, att dessa lägenheter skola vara avsedda för jordbruksdrift vid sidan av annan verksamhet. Det är den grundläggande tanken i detta förslag, och det ger åt dessa lägenheter den karaktären, att de stå som en alldeles särskild typ vid sidan av de jordbrukslägenheter, som tillskapats genom egnahemsrörelsen.

Herr talman! De ändringar, som ha företagits i vad den sociala jordutredningen föreslagit ge mig icke anledning att nu framställa något annat yrkande än om bifall till utskottets förslag.

I herr Westmans yttrande instämde herr *von Heland*.

Friherre Lagerfelt: Då jag står som reservant under detta utskottsbetänkande, ber jag få säga några ord i ärendet.

Jag har min erfarenhet om egnahemsordnandet ifrån landets sydligare delar. När egnahemsrörelsen började, anlades i allmänhet jordbruksegnahem av den storlek, som nu under debatten och i den kungl. propositionen benämnts arbetarsmåbruk. Man tog till dessa små jordbrukslägenheter så stora, att man kunde tänka sig, att egnahemsinnehavaren skulle från sitt lilla jordbruk få natura till sitt hushåll och skaffa sig det övriga, som han och hans familj behöfde att leva på, genom lönearbete hos grannar eller någon närbelägen industriell anläggning o. s. v. Det visade sig snart, att denna typ av småbruk ej var omtyckt. De, som hade fått sådana småbruk, där de voro hänvisade att skaffa sig arbete och arbetsförtjänst hos andra, tröttnade på jordbruket, och lagstiftningen tog även hänsyn härtill, då den under årens lopp alltmera blivit för-

Ang. inrättande av en arbetarsmåbrukslånefond. (Forts.)

ändrad därhän, att man fick taga till dessa jordbruksegnahem större och större. Nu anläggas de vanligen så stora, att innehavaren har sin sysselsättning vid sitt eget jordbruk, och jordbruket är avsett att bereda honom och hans familj deras hela utkomst.

Med den utveckling, jag nu har beskrivit, anser jag, att vad landets sydligare delar vidkommer, upprättandet av dessa arbetarsmåbruk skulle innebära en given tillbakagång i utvecklingen. Under överläggningen i utskottet har jag emellertid fått klart för mig, att i Norrland finns ett givet behov av att sådana jordbruk ordnas, och därför vill jag icke yrka avslag på att sådana här jordbruk anordnas, men i förhoppning, att de icke komma att användas söder om Dalälven, även om de äro lämpliga i de nordliga delarna av landet, vill jag dock framhålla några anmärkningar mot utskottets hemställan i ärendet.

Att kommunerna skulle stå risken för dessa jordbruk, anser jag vara en så stor fara för kommunernas ekonomi, att jag alldeles bestämt vill sätta mig emot att kommunerna bli ålagda att åtaga sig detta förmedlarskap av lånen. Vad egnahemsnämnderna i länen beträffar, kan jag icke förstå annat än att de böra sitta inne med sådan lokalkännedom beträffande hela länet, som behöves för att ordna dessa saker. Vanligtvis äro ju egnahemsnämnderna sammansatta av personer, icke blott väl hemmastadda i de ärenden, de ha att handlägga, utan även bosatta inom länets olika delar. För övrigt ha ju egnahemsnämnderna sina lokala ombud i kommunerna. Somliga kommuner ha till och med valt egna egnahemsnämnder. Om denna anläggning av småbruk blir bibehållen under egnahemsnämndernas förvaltning, anser jag därför, att den icke på något sätt skulle förlora på det.

Vidare har det talats om att dessa norrländska skogsarbetare skulle vara så fattiga, att man icke kunde tänka sig, att de utan kommunernas mellankomst skulle kunna få dessa småbruk. Jag förstår fullkomligt väl, hur nödställda dessa arbetare måste vara, som äro hänvisade till att leva av skogsbruket, då nu skogsbruket till så stor del ligger nere. Jag inser synnerligen väl, att de behöva ett kraftigt handtag till hjälp. Men jag säger: behöva kommunerna bistå dem, så vill jag ändå icke se kommunerna engagerade såsom låneförmedlare, de där få ta riskerna för hur det går för dessa nybyggare och deras hem, utan skulle jag hellre se, att det bereddtes möjlighet för kommunerna att bistå dessa, som önska få sådana arbetarsmåbruk ordnade för sig, på annat sätt, dock icke i egenskap av låneförmedlare, som skola stå risken för detta.

Herr talman! Jag tillåter mig härmed yrka avslag på utskottets hemställan under punkten I och i stället bifall till de avgivna motionerna, nr 288 i första kammaren och nr 461 i andra kammaren. I övrigt, beträffande punkterna II och III, yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Herr **Andersson, Nils**: Som representant för ett Norrlandslän vill jag gärna betyga det stora intresse, med vilket denna fråga har mottagits särskilt av skogsarbetarna där uppe men även i stor utsträckning av kommunalmännen. Det är nämligen en rätt viktig angelägenhet för skogskommunerna, att det kan beredas ökade möjligheter för de egendomslösa skogsarbetarna att få sin försörjning bättre ordnad, ty så länge detta icke sker, ha ju även kommunerna mycket stora svårigheter att dragas med.

Jag hade i somras nöjet att på åtminstone en sträcka medfölja den sociala jordutredningens ledamöter, när de reste genom Norrland, och jag kan intyga riktigheten av vad herr Tamm här sade, att de anspråk, som framkommo vid samtal med ortsbefolkningen, voro små. Men jag vill, med den kännedom, jag har om människor och förhållanden där uppe, tillägga, att det beror på att skogsarbetarna aldrig varit vana vid att leva under stora anspråk. Vad det

Ang. inrättande av en arbetarsmåbrukslånefond. (Forts.)

nu gäller maximibeloppet för de lån, det här är fråga om, vill jag gärna framhålla, att den uppfattning, som jag har fått och som mycket tydligt framkom vid den resa, jag nämnde, går ut på att ett mindre maximibelopp än det nu föreslagna, 6,000 kronor, är det svårt att tänka sig, även om anspråken äro mycket små, därför att det skall ju i alla fall odlas och det skall byggas, och även om det sker i blygsam omfattning, kommer man ändå icke så värst långt med 6,000 kronor. Därför är det nog nödvändigt, att det beloppet blir fastslaget.

Jag skulle vidare vilja ge herr Tamm rätt mot herr Lindhagen i fråga om tilldelning av redan odlad jord. Det är i själva verket, såvitt jag kan förstå, ett tillmötesgående mot dem, som skola få dessa lägenheter upplåtna åt sig, att någon odlad jord redan början ingår, så att det finns något att börja sätta potatis på och i övrigt få ut något av. Jag tror nog, att man får akta sig att anlägga mera romantiska koloniseringsynpunkter på saken. Det visar sig nu också, att odlad jord finns i viss utsträckning, bolagen besitta sådan, och de vilja mycket gärna bli av med sina odlade bitar, som i många fall bli vanhävdade. De ha ringa intresse för jorden, deras intresse knyter sig till skogen, och därför finns det nog möjlighet att även få odlad jord. Men det är naturligtvis ofantligt viktigt därvidlag, att villkoren bli hyggliga, så att icke oskäligen betalning kommer i fråga.

Jag kommer därmed över till reservanternas invändningar mot att kommunerna skulle få med förmedlingen att göra. Jag menar, att just den omständigheten, att de kommunala organen bli intresserade, bör bidraga till att göra möjligheterna större att ordna själva jordförvärvet på ett hyggligt sätt, ej alltför kostbart för vederbörande. Detta är en fråga om att bereda mycket fattigt folk större möjligheter till försörjning, och då är det klart, att de kommunala organen ha ett betydande intresse av att medverka till att ordna det på bästa sätt för dessa människor. De påtaga sig naturligtvis därmed risker, men samtidigt ha de ju också så noggrann kännedom om de personer, som det kan bli fråga om, att de kunna överväga riskerna och utsikterna och försöka göra det bästa möjliga av saken. Men det kanske allra viktigaste är, att man skjuter in just dessa kommunala organ, som ha ett omedelbart intresse på många sätt av att saken ordnas mellan köparen och säljaren, den kommunala auktoriteten så att säga, varigenom villkoren böra kunna bli så goda som möjligt och man kan få så gynnsam start som möjligt av denna verksamhet.

Jag är fullt överens med herr Västberg om att det är en mycket blygsam början, som nu ifrågasättes, men icke dess mindre har den motsetts, som jag sade, med stort intresse, och det är en allmän förhoppning i den del av landet, som jag representerar, att förslaget skall gå igenom.

Herr Lindhagen: Herr talman! När jag hörde herr Tamm tala, var det som om jag hörde Frans Kempe tala i Norrlandskommittén. Det var för trettio-tre år sedan, men de sjönko ihop för mig till en enda dag. Det var precis Frans Kempes program, som då förkastades, och allt hittills har förkastats.

Kempe ville förvandla de gamla bondejordbruken, som kommit i bolagens besittning och utarrenderats och få rättighet att förvandla dem till skogsarbetarbostäder för bolagen i Norrland. Och för det ändamålet skulle inägojorden kunna skiftas ut hur som helst, och allra minst skulle någon norrländsk ägostyckningslag äga tillämpning vid utbrytningen. Tillåtelse skulle lämnas dela upp dessa jordbruk till egnahem. Sedan bildades på det sättet ett skogsarbetarboställe åt bolaget på statens bekostnad — en alldeles förtjusande anordning, herr Tamm — med stöd av statens låneverksamhet, det senare åtminstone i det nu föreslagna fallet.

Ang. inrättande av en arbetarsmäbrukslånefond. (Forts.)

Det var nu, som sagt, meningen, att det ej skulle gå till på det sättet. Tanken förkastades av kommittén och den förkastades av riksdagen. Ingen kan ha något emot — tvärtom — att innehavare av arbetarebruk skola bo i en by, men jag menade, att de förmodligen komme att bo i skogsbyn och mera sällan flytta långt bort från arbetsplatsen till någon central plats. Man vill ju överhuvud icke anlägga nya kolonat för ensittare i de stora skogarna, utan man vill ha flera på samma ställe.

Vidare vore det ju utmärkt bra, om de även kunde få odlad jord, så att de genast kunde börja, såsom redaktör Andersson sade, sätta litet potatis. Men då skola vi först göra klart för oss, varifrån vi vilja taga den jorden. Den anvisningen gav Andersson ej alls, utan han kallade det romantik att bibehålla den grundval av självförsörjande jordbrukare, som riksdagen på Norrlandskommitténs förslag fastslagit för alla tider. Där tyckte herr Andersson, att herr Tamms ståndpunkt var bra, men det berodde kanske på att Andersson inte heller är helt inne i den tekniken.

Då frågar jag: var skall man taga dessa två tunnland odlad jord, som även sociala jordutredningen säger, att man bör taga? Ja, då hade Andersson ingen annan anvisning att ge, såvitt jag förstod, än från den gamla arrendejorden. Det kan man också göra, men då skall lagen ändras, och då slår man in på den kempeska linjen och drager ett brett streck över det hela. Vill man ge odlad jord genast, får man naturligtvis tillgripa småbruk, som icke höra ihop med något hemman, något litet torp t. ex., där det finnes små bitar odlad jord, som icke utgöra något självständigt jordbruk. Där kan man taga jord. Men om det icke finnes något sådant, skola vi då gå den kempeska vägen och slopa hela systemet och förvandla de gamla självständiga jordbruken, som man hoppades även skulle förbli självständiga, till bolagsarbetarboställen, såsom Frans Kempe ville ha det och såsom herr Tamm nu i själva verket också uttalade sig för, såvitt jag förstod honom. Det finns nog ganska många torp — de måste dock vara obesatta och lediga. — Men om det icke finnes tillräckligt med odlad jord, få väl staten och kommunerna eller bolagen, som draga närmaste fördelen av att skogsarbetare finnas i närheten, hjälpa till att odla upp något förberedelsevis, så att brukarna ha något att sätta sin potatis i. Så går det också till på åtskilliga ställen, när man börjar anlägga nya kolonat. Dessa tre makter: bolaget, kommunen och staten böra ju vara måktiga till en sådan åtgärd, när det ej finns någon torplägenhet i närheten, som ligger öde, som det sades, eller där torparen själv vill övergå till att bli skogsarbetare och därigenom få en ny position i stället. Med andra ord, det är naturligt, att man tager odlad jord, om det finns. Men man skall säga, varifrån man vill ta den, och om det strider mot hela lagstiftningen, får man yrka ändring i den lagstiftningen. Det kanske man får göra ändå. Det är ganska goda skäl även för det. Så ställer sig saken ur min synpunkt.

Det var en sak, som jag glömde nämna något om, nämligen denna motion om att förlägga verksamheten från kommunerna till egnahemsnämnderna. Det har ju utskottet skattat åt i viss mån. Man skall i denna kungörelse inordna egnahemsnämnderna i apparaten på sådant sätt, att kommunerna bli i tillfälle att begagna sig av egnahemsnämndernas erfarenhet och samarbeta med dem. Det må ju vara hänt, herr talman, bara de icke taga ledningen helt och hållet, ty egnahemsnämnderna ha ju sin särskilda inställning, därför att de blivit representanter för det s. k. tekniska jordbruket, och där besitta de sakkunskap och ha nedlagt en förtjänst. Men, när man kommer in på den sociala frågan, och när man kommer in på något så förskräckligt som talet om expropriation, då ha inga vederbörande myndigheter under tre årtiondens lopp varit sådana motståndare mot den saken som hushållningssällskapens

Ang. inrättande av en arbetarsmåbrukslånefond. (Forts.)
 ombud. Vi finna ju också, när det gäller den kungl. propositionen i år om en mycket anspråkslös expropriationsrätt, att de, som mest enhälligt motsatt sig detta, äro egnahemsnämnderna. Då kan man ifrågasätta, om de verkligen äro så särskilt skickade att sköta denna sak. De äro ju till sin politiska åskådning merendels ganska konservativt sammansatta, och det gör, att man, när det gäller den sociala jordfrågan, får vara försiktig med att ej ge dem alltför mycket makt och myndighet. Jag har i motionen om expropriation vid denna riksdag lämnat en överblick över sammansättningen av egnahemsnämnderna 1932, och där kunna herrarna läsa vad de bestå av för folk; det är hedersvärda svenska medborgare med stor kunskap om jordbrukets skötsel men med stor obekantskap med den sociala jordfrågan.

Herr Tamm: Herr talman! Endast några få ord.

Jag skall inte ingå på något bemötande av herr Lindhagens senaste yttrande. Jag skulle dock bara vilja säga herr Lindhagen, att här gäller det i alla fall upplägget av ett stort försörjningsproblem, och jag undrar, om det inte vore klokare att av den anledningen ta mera hänsyn till just människorna, som herr Lindhagen med fullt fog alltid vill vårda sig om, än att bita sig fast vid gamla principer.

Jag har begärt ordet huvudsakligen med anledning av ett par yttranden från Norrlandsbanken, varvid frågan om lånebeloppen berördes. Dessa yttranden ha, anser jag, i mycket hög grad visat, att de anmärkingar jag förut framställt mot detta förslag varit befogade. Här medgiver nu herr Nils Andersson, som delvis var med på sociala jordutredningens resa, att folket där uppe var mycket anspråkslöst — men skulle detta bero på, att människorna äro så enfaldiga, att de inte förstå att hugga för sig, när det gäller att ta ur statens pung. Men det skola vi nog lära dem! Något i den stilen yttrade herr Andersson och tillade, att kostnaden kommer nog i alla fall att gå till det föreslagna beloppet. Och herr Västberg framhöll, att allmänna uppfattningen där uppe var, att kostnaderna för ett småbrukarhem skulle röra sig mellan 6,000 och 8,000 kronor, och alltså vore 6,000 kronor ett lämpligt medelbelopp. Den uppfattningen fingo emellertid inte vi under vår resa.

Jag skulle slutligen med hänsyn till kostnadsfrågan vilja i kammarens protokoll få infört ett utdrag ur en sydsvensk tidning, som jag läste någon gång i januari månad, och där står det: »Några minuters väg från ett större stationssamhälle äro några vackra boningshus samt uthus till 3—4 tunnland jord uppförda» — alltså precis samma typ, som det här är fråga om — »målade, boningshuset tapetserat och allt komplett färdigt till ett pris icke överstigande 3,000 kronor. Dessa småbruk, med odlad jord, ha icke i något fall kostat fulla 4,000 kronor. Två av byggherrarna ha gått arbetslösa samt arbetat hos sin byggmästare vid de egna byggena, och tjänat några hundra kronor, som de sluppet betala ut kontant. Naturligtvis ha varken byggmästare eller arbetare haft s. k. avtalsenliga löner, men byggmästaren är nöjd med sin inkomst, och lägenhetsinnehavarna ha all anledning att vara nöjda med sina trevliga hem och småbruk. Boningshusen bestå av 2 rum, kök, förstuga samt luftutrymme.»

Herr von Heland: Herr talman! Det är baron Lagerfelt, som uppkallat mig i denna debatt. Baron Lagerfelt ansåg nämligen, att om man söder om Dalälven övergäve den nuvarande egnahemsbildningen för att även där gå in för arbetarsmåbruk, skulle detta innebära en tillbakagång i utvecklingen, och till stöd för denna ståndpunkt angavs, hurusom det vid ett tidigare tillfälle slagit mindre väl ut, när man tilldelat arbetare mindre jordbruk. Jag undrar

Ang. inrättande av en arbetarsmåbrukslånefond. (Forts.)

dock, om inte detta, att det den gången slog mindre väl ut, kunde bero på industrialiseringen, d. v. s. att dessa arbetare hade det så relativt gott ställt vid industrien, att de ansågo det vara ett onödigt besvär att syssla med jorden, och jag undrar, om inte arbetarna i dessa tider lärt sig bättre — av skadan blir man vis — så att de nu även söder om Dalälven se på denna fråga på ett annat sätt. Jag vill därför uttrycka den förhoppningen, att om arbetarsmåbrukslånen slå väl ut i Norrland, man åtminstone på försök kunde utsträcka denna statshjälp till lant- och skogsarbetare samt med dem likställda i hela landet.

Herr Andersson, Nils: Jag hoppas, att det endast var herr Tamm, som missförstod mig när jag yttrade, att anspråken visserligen äro små, men att det ändå visade sig vid ett överslag rörande kostnaderna för anskaffning, odling, byggnader o. s. v., att ett belopp av 6,000 kronor vore nödvändigt. Och herr Tamm har ju själv i sociala jordutredningen varit med om att införskaffa upplysningar från olika myndigheter i Norrland, vilka genomgående angivit kostnaderna till högre belopp än det, som här är föreslaget som maximum.

Herr Lindhagen: Jag glömde tillägga i mitt förra anförande, att nu ha här i kammaren herrar Sederholm, Västberg och Westman förklarat, att man med anordnandet av dessa bruk givetvis inte avser att på något sätt splittra och söndersarga de självförsörjande jordbruken, som äro kvar och som fortfarande skola ytterligare förbättras. Jag är nöjd med den förklaringen.

Herr Tamm har med sina premisser framställt saken så, att detta — som utskottet mycket riktigt sagt — skall stå till fritt förfogande. Och jag vill säga Tamm, att nog kan det väl vara av intresse för »människorna», att det också där uppe finnes folk, som ha utsikt att kunna livnära sig på ett självständigt och självförsörjande jordbruk och inte bara som bolagsarbetare, ty en bolagsarbetare för dock under konjunkturernas spel en ganska trist tillvaro. Vad vi nu tala om är arbetarjordbruk och inte arbetarboställen. Det är en skillnad. Förut har jag mer än en gång i riksdagen framhållit, att när ett kolonat ej kan från något *ledigt* torp tilläggas odlad jord redan från början, borde staten, kommunerna eller arbetsgivaren uppodla åt kolonisten den mark, där »den första potatisen skall sättas».

Herr Frändén: Herr talman! Jag vet inte, ur vilka källor den sociala jordutredningen hämtat sina uppgifter om egnahemsnämndernas verksamhet i Jämtlands län, men det förefaller mig ändå, som om det vore väl hårt att klandra denna egnahemsrörelse på sätt som skett här i dag från flera håll. Jag vågar påstå, att egnahemsrörelsen utträttat mycket gott just för dessa människor, som vi här avse att hjälpa.

I anledning av herr Västbergs yttrande vill jag säga, att jag är säker på, att jag har fullkomligt lika stort intresse som han för saken, men han försöker alltid — och det är inte att undra på — att vända det till raka motsatsen. Men jag vill säga herr Västberg, att jag tror knappt herr Västberg känner till egnahemsrörelsen i dessa bygder så mycket som han ville göra troligt i sitt yttrande.

Jag ber att få ändra mitt förra yrkande till överensstämmelse med det, som friherre Lagerfelt nu senast framställde.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt angående punkten I samt särskilt beträffande punkterna II och III av utskottets i det nu ifrågakvarande utlåtandet gjorda hemställan.

Ang. inrättande av en arbetarsmåbrukslånefond. (Forts.)

I fråga om punkten I, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock att kammaren skulle bifalla de av herrar Bengtsson och Frändén samt herr Petersson i Lerbäcksbyn m. fl. i ämnet väckta motionerna (I: 288 och II: 461).

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner i enlighet med dessa båda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Friherre *Lagerfelt* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad särskilda utskottet hemställt i sitt utlåtande nr 2 punkten I, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifallas de av herrar Bengtsson och Frändén samt herr Petersson i Lerbäcksbyn m. fl. i ämnet väckta motionerna (I: 288 och II: 461).

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

På sedermera gjord proposition bifölls vad utskottet hemställt i punkterna II och III.

Ang. ny ordningsstadga för första kammaren. Föredrogs ånyo första kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande nr 1, med förslag till ordningsstadga för riksdagens första kammare m. m.

Enligt första kammarens med bifall till en av herr *Reuterskiöld* väckt motion, nr 251, fattade beslut hade det ålegat utskottet att utarbeta förslag till de ändringar i ordningsstadgan för första kammaren, som bleve en nödvändig följd av ikraftträdandet av vissa av innevarande riksdag för dess del antagna, från 1932 års riksdag vilande grundlagsändringsförslag och som i övrigt kunde anses böra företagas i anledning av det av 1930 års kommitté för reformering av riksdagens arbetsformer m. m. framlagda förslaget bl. a. om vissa ändringar i kammarens ordningsstadga, ävensom att i samband härmed överväga en allmän revision av sagda stadga.

Till utskottets handläggning hade härjämte från första kammaren hänvisats de inom kammaren väckta motionerna nr 249, 264 och 271 av herr *Lindhagen*.

I motionen I: 249 hade hemställts, att första kammaren ville besluta att i sin ordningsstadga införa en bestämmelse av följande lydelse:

Under överläggningarna får ej högljutt samtal äga rum, varigenom talares yttrandefrihet enligt 52 § ur riksdagsordningen äventyras och skola därvid jämväl i övrigt stillhet och ordning råda. Talarna böra vinnlägga sig om, att överläggningarna icke oskäligt förlängas. Talmannen skall vaka över att vad

Ang. ny ordningsstadga för första kammaren. (Forts.)

sålunda stadgas vinner efterlevnad samt i dessa hänseenden inför kammaren göra de föreställningar, till vilka han finner anledning.

I motionen I: 264 hade hemställts att första kammaren ville besluta

1) att i sin ordningsstadga, som nu underginge granskning, slå vakt om den parlamentariska kommitténs av regeringen till riksdagen översända mening att stillhet och ordning borde råda i församlingssalarna samt giva denna vädjan den formulering, som av motionären förut i år (motionen 249) ifrågasatts, eller om detta ej kunde bifallas den lydelse, som av motionären påyrkats år 1932 (motionen nr 310, sid. 10—11);

2) att riksdagens tillfälliga utskott nr 3 måtte vinnlägga sig om och föreslå kammaren en allmän revision i kammarens arbetsordning i övrigt i syfte att dels överensstämmelse vunnes mellan båda kamrarnas stadgar och praxis och även i rubrik och dels övervägdes lämpligheten av bestämmelsen att endast sex personer i kammaren skulle kunna påtvinga kammaren att hålla sina överläggningar inom lyckta dörrar, i vilket avseende yrkades, att även denna fråga skulle avgöras efter majoritetsprincipen.

I motionen I: 271 hade hemställts, att följande måtte beaktas vid revisionen av första kammarens ordningsstadga, nämligen att 1) förmiddagens plena skulle avbrytas för en lunchtid exempelvis klockan 1—2; 2) förmiddagens plena skulle börja klockan 10; 3) aftonplena skulle äga rum mellan klockan 7—11; 4) kammaren skulle äga att för undantagsfall medgiva avvikelser från berörda tidsbestämmelser.

Utskottet hade i det nu förevarande utlåtandet på anförda skäl hemställt,

1) att riksdagens första kammare, under förutsättning att det av riksdagen för dess del antagna vilande förslaget till ändrad lydelse av §§ 81 och 82 regeringsformen samt §§ 34, 36, 37, 39—41, 44, 52, 54, 55, 60, 79 och 80 riksdagsordningen bleve av Konungen stadfäst och gillat, måtte, med upphävande av ordningsstadgan för första kammaren den 27 april 1868 med de därefter och sist vid riksdagen år 1925 gjorda ändringar, antaga under punkten infört förslag till ordningsstadga för riksdagens första kammare;

2) att motionerna

a) I: 249 och

b) I: 264 måtte anses besvarade genom vad utskottet under 1) hemställt; samt

3) att motionen I: 271 icke måtte till någon första kammarens åtgärd föranleda.

Angående sättet för utlåtandets föredragning yttrade

Herr **Strömberg**: Herr talman! I avseende å föredragningen av tredje tillfälliga utskottets utlåtande nr 1 får jag hemställa,

att detsamma må företagas till avgörande punktvis och punkten 1 på det sätt, att först föredrages det av utskottet framställda stadgeförslaget paragrafvis och där så erfordras momentvis med rubriken sist, varefter utskottets hemställan föredrages;

att vid behandlingen av den paragraf, varom först uppstår överläggning, denna må omfatta utlåtandet i dess helhet; samt

att stadgeförslagets text ej må behöva uppläsa i vidare mån, än sådant av någon kammarens ledamot begäres.

Härtill lämnade kammaren sitt bifall.

Ang. ny ordningsstadga för första kammaren. (Forts.)

Punkten 1.

Utskottets förslag till ordningsstadga för riksdagens första kammare.

§§ 1—12.

Godkändes.

§ 13.

Denna paragraf lydde:

1:o. Ledamot, som yttrar sig inför kammaren, skall tala stående från den särskilda plats, som är för talare bestämd, eller från den plats, han i samlingshallen innehar.

2:o. Statsrådsledamot, som i denna sin egenskap erhåller ordet, skall tala stående från någon av de platser, som för statsrådets ledamöter äro anordnade i kammaren, eller ock från den särskilda plats, som är bestämd för talare.

3:o. Medan talare har ordet, eller eljest förhandlingar pågå, bör ordning och stillhet råda i samlingshallen.

Herr Lindbagen: Herr talman! Här införes en nyhet i tredje momentet, där det heter: »Medan talare har ordet, eller eljest förhandlingar pågå, bör ordning och stillhet råda i samlingshallen.» Såsom motiv för denna nyhet anför utskottet: »I motionerna I: 249 och 264 har föreslagits bl. a. införandet av en bestämmelse om ordning och stillhet under överläggningarna i kammaren, något som ock av 1930 års kommitté för reformering av riksdagens arbetsformer förordats. Ehuru utskottet finner det självfallet, att denna regel även utan särskild föreskrift skall iakttagas, anser sig utskottet dock, då förslag om en dylik bestämmelses införande framställt, icke böra avstyrkas detsamma.»

Det där är inte någon verklighetsskildring. Det borde vara självfallet, men erfarenheten visar, att denna självfallenhet icke har iakttagits. Det är väl därför som 1930 års parlamentariska kommitté enhälligt föreslog, att denna självfallenhet skulle få ett synligt uttryck i författningen och vara ett stöd för talmannen vid upprätthållandet av denna självfallenhet.

Då jag i kammaren vid riksdagens början lämnade fram en motionsserie om ändringar i grundlagarna, en allmän revision av grundlagarna, ett utrikesutskott, de tillfälliga utskottens avskaffande och åtskilliga andra saker samt slutligen en motion om ändring i tryckfrihetsförordningen, som sedan verkligen antogs av bägge kamrarna, hade jag på sladden av allt detta fogat en liten motion i den här frågan. Det berodde på att den parlamentariska kommittén själv hade föreslagit det. Dock så att talmannen skulle utöva tillsynen, under det jag ville lägga förpliktelsen i första hand på kammarens ledamöter. Denna turnering har nu tillstyrkts av utskottet. Nu ser man, hur nödvändigt det var att väcka den motionen, även därför att utskottet sagt, att bara därför att förslag väckts — utskottet tänker nog mest på den parlamentariska kommitténs initiativ — hade utskottet befattat sig med ärendet. Så osjälvständigt vill utskottet dock anse sig böra vara!

Nå, vad inträffade? Jo, dagarna efter det motionen väckts, telefonerade man från tidningsredaktioner med intervjuer om saken, som om det varit en uppfinning av mig. Men herre gud, sade jag, goda redaktören, det är ju bara en småsak mot de andra motionerna! Vill ni inte hellre interpellera mig om dem? Då skrattades i telefonen och svaret kom: »Det här är mycket pikantare!» Jag förklarade i alla fall för dem, att det inte var min uppfinning

Ang. ny ordningsstadga för första kammaren. (Forts.)

utan ursprungligen ett förslag av den stora parlamentariska kommittén, som jag ville hålla vid liv.

Nå, vad inträffade sedan? Jo, sedan inträffade det, att kåsörer, korrespondenterna från huvudstaden och dylika pressens fribytare, som föra sitt eget fria liv på sitt sätt, skrevo en och annan, att det var ett bra initiativ av Lindhagen, men ännu flera, särskilt sjödo av ovilja mot initiativet i synnerhet i korrespondenser till landsortstidningar. Det vimlade av uttalanden om vilken mindervärdig person jag var, därför att jag i en motion berett rum för 1930 års parlamentariska kommittés utlåtande. Jag var inte värd två ruttna lingon, och man menade, att det där hade Lindhagen bara gjort, därför att han är själv så besvärad av »sorlet».

Nå, nu har utskottet godtagit i alla fall den fördömliga åtgärden. Men än mer, riksdagen har godkänt även min motion om ändring i tryckfrihetsprocessen för att bereda enskilda möjlighet att freda sig mot dylik och annan lösmynthet. Jag kommer nog aldrig att begagna mig därav. Men där fingo vissa skribenter i alla fall ett underbetyg av riksdagen för sitt sätt att behandla medmänniskors angelägenheter inför en stor allmänhet, som de tro sig rå om och skola vägleda — som Lassalle sade på sin tid — med sin fördummelse och sin okunnighet.

Nu hade emellertid den parlamentariska kommittén föreslagit, att talmanen skall se till det här. Min motion gick som sagt bara ut på en omsvängning. Det är mycket bättre att lägga ansvaret på ledamöterna och sedan låta talmannen se till, att ledamöterna uppfylla sitt ansvar. Och har min formulering godtagits.

Det är nu på oss själva det ankommer. Förut har det inte »fallit av sig självt». Talmannen har någon gång varligt och försiktigt knackat i bordet, när pratet blivit alltför högröstat, så att man hört varken sig själv eller andra. Ty här gäller det inte bara att själv göra sig hörd jämlikt 52 § riksdagsordningen, utan även att man skall kunna höra andra.

Och så vill jag säga, att jag inte alls motionerat om detta för min egen skull, ty jag är fullt belåten med det behandlingssätt, som vederfares mig. Jag har många järn i elden och kan ej begära, att man skall vara intresserad av alla och i synnerhet inte av dem, som ligga utom åhörarnas verksamhetskrets. För övrigt har jag möjlighet att anlägga en stentorsstämma, och det behövs.

För alla vore det sålunda bäst att riksdagsmannens frihet att fritt yttra sig i alla förekommande frågor hävdas. Nu står det i arbetsordningen och jag lyckönskar talmannen till denna hjälp i hans strävan att få lugn och ordning i förhandlingarna eller, med andra ord, parlamentarisk kultur.

Herr Reuterskiöld: Herr talman! Jag undrar, om det inte varit ännu mera pikant, om utskottet hade avstyrkt förslaget, att ordning och stillhet skall råda. Jag menar, att när nu denna kommitté och sedermera en motionär ta upp ett formligt yrkande om att det i ordningsstadgan skall sättas in en bestämmelse om denna sak, är det helt naturligt, att man gör det, men utskottet betonar, att man inte får lägga in för mycket nytt i det. Det är en gammal regel, som varit praxis, och liksom utskottet tagit in andra regler, vilka varit praxis, har man tagit in även denna. Jag vill bara som exempel, herr talman, säga, att vi ha inga bestämmelser om instämmande i den gamla stadgan, men i denna nya stadga finns det ett par ord om det, i full överensstämmelse med vad som ursprungligen var fallet i denna kammare. Då förekommo instämmanden i stor utsträckning, och på samma sätt kan man naturligtvis göra här.

Men jag skulle vilja göra ett litet tillägg. Jag tror det är felaktigt, om

Ang. ny ordningsstadga för första kammaren. (Forts.)

man skulle läsa sista momentet i 13 § så, att man lägger tonvikten på »medan talare har ordet». Det finnes ett tillägg, »eller eljest förhandlingar pågå». Ordning och stillhet förutsätta t. ex., att man icke under omröstning lämnar sin plats i onödan och går ut, en promenad fram och tillbaka. Men inte kan man begära, att talmannen av den anledningen skall vidtaga åtgärder: det förefaller mig dock, som om det i denna kammare utvecklat sig en viss benägenhet att springa, så snart man blivit uppropad och sagt »ja», »nej» eller »avstår». Det vore nog riktigast, om man sutte kvar. Men om en sådan här allmän princip uttalas i stadgan, är därmed också för var och en av kammarens ledamöter att beakta, att vid varje tillfälle taga hänsyn till kammarens övriga ledamöter i den situationen, men utskottet har icke velat lägga någon som helst ytterligare uppgift på talmannen. Överhuvud taget ha vi icke ansett, att man i ordningsstadgan skulle komplettera grundlagens bestämmelser om talmannens ställning, utan talmannens ställning är precis densamma nu som förr, och stadgan är därför, som den siste ärade talaren mycket riktigt framhöll, ett understrykande till de enskilda ledamöterna att iakttaga den ordning, som är vanlig och erforderlig i en parlamentarisk församling.

Men jag skulle vilja göra ännu ett tillägg. Det är ingalunda så, att nutidens första kammare — för att blott hålla oss till den, eftersom frågan bara gäller första kammaren — är mera bullersam eller rörlig än den var förr. Jag undrar, om det inte var betydligt mera buller på den tiden, då man slog i bänkarna så här, och då man sjöng »Pro-po-si-tion!», så att det genljöd. Det tror jag också var en sed, som man icke bör upprepa, men man får komma ihåg den, när man klagat över nutidens buller. Att ordning och stillhet skall råda är helt enkelt en allmän princip, som, må vara med undantag, gäller av sig själv men som det inte kan skada att man understryker, när det uttalas önskemål om den saken i stadgan.

Jag skall, herr talman, begagna tillfället, eftersom detta är den första paragraf, vid vilken debatt uppstått, att säga ett par ord angående stadgan i dess helhet. Utskottet har försökt att åstadkomma full överensstämmelse med andra kammaren, och därför ha, som också motiveringen ger vid handen, enskilda överläggningar pågått mellan de bägge utskotten — första kammarens tredje tillfälliga utskott och andra kammarens sjätte tillfälliga utskott. Detta har medfört, att första kammarens utskott i vissa punkter uppgivit första kammarens tidigare särställning, och andra kammarens utskott har i vissa punkter uppgivit andra kammarens särställning. I en del punkter föreligga naturligtvis vissa olikheter. När det sålunda i § 7, mom. 3 säges, »att motsvarande val bör av *andra* kammaren företagas», är det självklart, att det i andra kammarens ordningsstadga kommer att stå, »att motsvarande val bör av *första* kammaren företagas». Det är ju rent formella olikheter. Men dessutom föreligger en olikhet exempelvis i avseende på omröstningsprotokollen och kammarens medverkan därvid: olikheten beror av olika anordningar i kamrarna bl. a. i fråga om talmansbordets beskaffenhet. Här ha vi fyra ledamöter, som föra protokoll vid val och omröstningar, men i andra kammaren är talmansbordet så beskaffat, att man inte kan ha mer än två ledamöter, och då är det klart, att denna skillnad bibehålles.

En av de viktigaste skillnaderna ligger i § 24. Där har andra kammaren haft den principen, att ledighet alltid skall begäras hos kammaren. Huruvida denna princip kommer att överges eller icke, lämnar jag därhän. Jag tror ej, att man gör det. Men vi ha icke i vårt utskott velat gå in för att acceptera andra kammarens tvångslinje, att varje ledighet skall anmälas till kammarens protokoll. I stället ha vi accepterat den praxis, som talmannen här infört — en synnerligen god praxis enligt min mening — att det lägges fram en lista,

Ang. ny ordningsstadga för första kammaren. (Forts.)

på vilken var och en, som vill ha ledighet, anmäler sig, varefter listan, som herrarna veta, lägges fram för talmannen, som sedan med sitt signum ger bifall — avslag tror jag inte har förekommit, men det kan ju förekomma. Om man då gör detta, är det tillräcklig kontroll, utan att det behöver komma till kammarens protokoll. Vi ha ansett, att den ordning, som första kammaren har, är mest praktisk, och därför ha vi velat bibehålla den i den nya stadgan.

Det är nödvändigt att ha någon kontroll med hänsyn till de nya bestämmelserna om arvodena. Det ha vi försökt att iakttaga genom att komplettera dem med hänsyn till de enskilda medlemmarnas rätt, och vi ha sagt i 3 mom., att var och en medlem själv får kontrollera riktigheten av de anteckningar, som föras av kansliet om hans ledighet. Det är en liten olikhet mot förhållandet i andra kammaren, men jag tror, att resultatet blir precis detsamma.

Jag vill inte underlåta att nämna, att utskottets arbete bygger på ett förslag, som inför utskottet framlades av dess ledamot herr K. J. Ekman. Detta bör nämnas, därför att herr K. J. Ekman, jämte utskottets sekreterare, har den största förtjänsten av den avfattning, som stadgan fått, och av den undersökning, som gjorts, med avseende på de olika momenten.

Alldeles särskilt anser jag mig vara skyldig att säga, att då vi i § 23 omformulerat bestämmelserna angående ansvar för oordning på läktarna, ha vi övergivit vad som finns i den gamla stadgan, vilken hänvisar till den särskilda lagstiftning, som fanns härom. Herr K. J. Ekman har nämligen ganska klart och, enligt min uppfattning, på ett fullt övertygande sätt visat, att den särskilda lagstiftningen upphävdes genom promulgationslagen till strafflagen, fastän man, när 1868 års stadga infördes, inte kom att beakta saken. Jag anser, att den undersökningen är så pass värdefull och är så viktig, att det är allt skäl i världen, att icke utskottet står för att vara den, som utfört den, utan att den, som verkligen gjort undersökningen, får detta också till protokollet konstaterat. Det är därför, herr talman, som jag velat rikta uppmärksamheten på detta förhållande.

I övrigt tror jag, att stadgan är i bästa mening konservativ. Allt det, som är lämpligt att bevara, är bevarat, och i de punkter, där man kunnat återvända till tidigare praxis, har man gjort det. Jag tror därför, att jag vågar säga, att om nu kammaren vill låta den gamla 1868 års stadga ersättas av 1933 års nya stadga, innebär det ett bevarande av all god tradition med hänsyn tagen till de nya förhållandena.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Sandén: Det förefaller mig, som om åtminstone herr Lindhagen ställer väl stora pretentioner på kammarens ledamöter. Under de år jag haft äran tillhöra första kammaren, har en avsevärd förändring, enligt herr Lindhagens uppfattning till det bättre, ägt rum. Det hände ofta endast för några år sedan, att kammaren både genom bullersamma tillrop och genom slag med bänklöcken ganska högljutt protesterade mot talare, som togo till orda framför allt vid kvällsplena. Herr Lindhagen har väl tillsammans med herr talmannen uppfostat kammarens ledamöter, vilket gjort, att dessa små utflykter utom de parlamentariska gränserna fullständigt upphört. Men jag tillåter mig ändå, herr talman, undra huruvida icke herr Lindhagen ställer för stora anspråk på oss som mera lyssna än tala. Det beror väl i någon mån på vad talarna ha att säga, om tystnad och stillhet råder. En ledamot av kammaren, som över hövan anstränger kammarens tålmod, som tager till orda ofta och som i synnerhet under ett långvarigt och tröttsamt kvällsplenium gör inlägg i självklara ting, vilka icke behöva diskuteras, frestar naturligtvis kammarens tålmod, så att oro uppstår.

Ang. ny ordningsstadga för första kammaren. (Forts.)

För övrigt är det ju obestriddigt, vilket kammarens ledamöter väl ha hunnit observera, att det finns talare, som alltid avlyssnas med mycket stort intresse av kammarens ledamöter. Detta behöver inte bero på att dessa ärade ledamöter äro så värtaliga, att enbart värtaligheten tjusar kammarledamöterna, utan det kan helt enkelt bero därpå, att ledamöterna över huvud veta, att när den ene eller den andre av dessa talare tager till orda, har han något värdefullt att säga, något som är av intresse för att få frågan sakligt belyst och som därför blir av betydelse för åhörarna. Jag tror således, att om kammarens ledamöter betänka detta, så inträder den ordning, som inte kan regleras genom några särskilda föreskrifter. Jag tror för övrigt icke heller, att i andra länder, där det parlamentariska livet rör sig under friare former än här, riksdagsledamöterna där taga någon skada till sin själ, därför att inpass kunna göras och därför att en replik kan givas mitt under det att ett anförande pågår. Jag tror i stället, att detta stimulerar intresset och att det kan vara till stor nytta om man vill förhindra, att debatten sväller ut över alla gränser.

Jag ber, herr talman, att få tillstyrka utskottets förslag, samtidigt som jag uttalar förhoppningen, att herr talmannen icke skall bli alltför sträng i utöfvandet av sitt ämbete och att han icke skall betrakta första kammaren såsom en något ostyrig småskoleklass.

Herr Lindhagen: Jag har intresserat mig för denna fråga ända sedan den tiden, då jag var ledamot av andra kammaren, på grund av att man inte hörde på särskilt när det var fråga om vissa talare från landsbygden, vilka icke voro så där synnerligen talföra som vi från städerna. De kommo fram i alla fall med sina bekymmer och erfarenheter icke minst från hembygden. Man tyckte, att det inte kunde ha något inflytande på ståndpunktstagandet, särskilt om det rörde en lokal fråga. Då började man allmänt både i andra kammaren på min tid och även här i första kammaren, att ofta sorla ganska ohejdat. Hände det så, att det var framåt nattkröken som någon vem som helst fick sin sak före, ansågs det till och med vara ett oskick av honom att framföra sina bekymmer från hembygden. Det är fullständigt oriktigt jugerat av en kammarmajoritet att behandla en representant för folket på det sättet. Det är utslutande detta, som jag fäst mig vid, att man har några privilegierade talare, vilkas anföranden man alltid eller åtminstone ofta hör på, och att det dessutom finns några, som man, när de verkligen få ordet, tycker, att man inte behöver höra på. Det är dock vars och ens rätt att få tala och att få tala under tystnad, så att man kan höra dem också. Det är till försvar för den principen, som jag nu tagit till orda.

Efter härmed slutad överläggning godkändes den nu fördragna paragrafen.

§§ 14—17.

Godkändes.

§ 18.

Denna paragraf hade följande avfattning:

1:o. Föredragningsämnen i kammaren äro endast sådana ärenden, som omförmålas i § 2 reglementariska föreskrifter för riksdagen.

2:o. Har kammaren i avseende å något ärendes föredragning fattat särskilt beslut, anmärkes sådant å föredragningslistan, och göres däri jämväl vid varje ärende anteckning om skedd bordläggning.

Ang. ny ordningsstadga för första kammaren. (Forts.)

Bland utskottsbetänkanden skola, där ej kammaren särskilt annorlunda beslutar, de, som vid ett kammarens sammanträde bordläggas första gången, uppföras främst och de, som då bordläggas andra gången, sättas sist å föredragningslistan till nästa sammanträde.

3:o. Föredragningslistan skall, jämte tillhörande handlingar, alltid mellan sammanträdena vara tillgänglig i kammarens kansli.

4:o. Föredragningslista bör före varje sammanträde anslås i samlingssalen och på de platser i övrigt, talmannen beslutar, samt i tryck utdelas till kammarens ledamöter.

5:o. För sammanträde, varom i § 56 riksdagsordningen sägs, erfordras ej föredragningslista.

Herr Lindhagen: Herr talman! Här har jag verkligen väckt en motion för att fästa uppmärksamheten på att en ordning i dessa frågor också skulle vara önskvärd, fast jag kanske måste ge utskottet rätt i att det inte finns någon utsikt att genomföra en tillfredsställande ordning.

I motionen yrkas: »1) förmiddagens plena avbrytas för en lunchtid exempelvis klockan 1—2; 2) förmiddagens plena skola börja klockan 10; 3) aftonplena skola äga rum mellan klockan 7—11; 4) kammaren äger att för undantagsfall medgiva avvikelser från ovannämnda tidsbestämmelser.» Det var liksom ett försynens finger, att nu fröken Hesselgren och biskop Bergqvist sitta ensamma i min närhet. När jag väckte motionen och läste upp klämman, kommo de bägge två fram till mig och sade: »Det var en utmärkt motion.»

Herr talman! Utskottet säger, att förslaget inte kan genomföras. Det finns så många förhinder för livet självt; eftersom det är så, har jag intet yrkande att göra.

Herr Reuterskiöld: Eftersom den senaste ärade talaren icke hade något yrkande, kanske jag inte behövde säga något med anledning av motionen. Jag begärde ordet, emedan jag trodde, att motionären skulle komma med ett yrkande.

Jag vill emellertid med avseende på vad den ärade talaren berörde anmärka, att med de förhållanden, som vi ha beträffande riksdagsrestaurangen, skulle följden av en obligatorisk lunchpaus vid en viss tid bli, antingen att trängseln där bleve olidlig eller också eventuellt att den där lunchpausen blev mycket lång, därför att det stora flertalet finge lov att gå ut i staden. Jag tror inte heller, att det är så särdeles lämpligt att ha sådana där bindande bestämmelser.

Jag erinrar vidare därom, herr talman, att under det nya riksdagsskickets första tid kamrarna började sina arbetsplena klockan tio men att man sedan gick över till att börja klockan elva. Man bibehöll länge tiden klockan tio för de dagar, då det var ordinarie utskottsval, men senare övergick man även i detta fall till klockan elva. Detta skedde framför allt på grund av framställningar av ledamöter från landsorten. Man ansåg nämligen, att när man var bunden här, var det lämpligt att ha en viss möjlighet att ombesörja uträttningar i staden även under plenidagar. Jag tror inte, att det är någon skada skedd genom att man bibehåller de tider, som man nu har.

Personligen vill jag tillägga som min uppfattning, att det inte gärna vore förenligt med grundlagens bestämmelser om att talmannen skall leda förhandlingarna och bestämma angående sammanträdena, att man genom en allmän regel förelade honom, att de skola sluta då eller då. Situationen är den, att talmannen icke kan avsluta ett sammanträde utan kammarens samtycke, men kammaren bör lika litet kunna emot talmannens önskan att föra förhandlin-

Ang. ny ordningsstadga för första kammaren. (Forts.)
 garna vidare avbryta sammanträdet. Om detta sker genom ett speciellt beslut, såsom några gånger inträffat, har det skett med talmannens begivande. Men att man i en stadga skulle sätta in något sådant, förefaller åtminstone mig personligen icke vara rimligt — jag talar icke i detta fall å utskottets vägnar, ty utskottet har icke tagit ståndpunkt till den frågan. Man måste komma ihåg, att när talmannen är ansvarig för hur arbetet bedrives, får man, när talmannen anser det vara behöfligt, som det förr hände — nu händer det ju aldrig — finna sig i att sitta här till klockan fyra och fem på morgnarna i den underbara månaden maj. Nu ha vi, som sagt, det tacknämliga förhållandet, att vi inte behöva göra det. Att sätta in några bestämmelser om denna sak, när allt är gott och väl, förefaller att vara överflödigt.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Lindhagen: Lunchtiden spelar en stor roll för nutidens människor. I fall det bestämmes en viss lunchtid, komma kanske inte våra lokaler här nere att bli tillräckliga, utan många finge gå till mera avlägsna lokaler, såvida det ej bestämmes olika tider för kamrarna liksom redan sker beträffande kvällsplenas början. Men det är också givet, att om det skall vara något allvar med att man skall i möjligaste mån åhöra även diskussionerna för att få en ledning för sitt omdöme, får man inte komma efteråt — ja, jag syndar också lika mycket som andra i det fallet, och jag behöver också tvång på mig i detta avseende — och skynda hit där nedifrån, när man hör voteringsklockorna. När man inte vet alls vad som är sagt eller vad det är fråga om, och när det inte gäller något som ligger inom ens intressesfär, röstar man i sådana fall med utskottet, om det inte är någon mycket auktoritativ person, som viskar till en: »Nej, du skall rösta för reservationen», ty då gör man det ibland i nödfall på hans auktoritet. Det är inte någon mening i, att det skall gå till på det sättet, men när det enligt herr Reuterskiölds åsikt inte kan gå till på annat sätt, få vi väl finna oss i det — tills vidare.

Men nu börja nationalekonomer och även statsmän tala om att världsläget är sådant, att man måste övergå till enklare levnadsvanor. Då skulle ju frågan om lunchtiden kunna lösas på det sättet, att man, som jag alltid gör, eftersom det är en gammal vana för mig, har med sig smörgåsar. Jag står där bakom draperiet och äter dem, eller på annan läglig plats. Då kan man anpassa sin tid och behöver inte tänka på utrymmet i lunchlokalen.

Herr Reuterskiöld: Utskottet har förutsett, att herr Lindhagen skulle komma med denna erinran, men utskottet var övertygat om att det var ett opraktiskt råd.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, godkändes den under behandling varande paragrafen.

§§ 19—21.

Godkändes.

§ 22.

Denna paragraf var så lydande:

1:o. Kammarens förhandlingar skola vara offentliga. I fråga om åhörarnas tillträde till läktarna äger talmannen meddela nödiga föreskrifter.

2:o. Yrkar ledamot, att kammarens överläggning i något ärende må inom lyckta dörrar hållas, och finner kammaren skäligt därtill lämna bifall, skola på talmannens tillsägelse läktarna genast utrymmas.

Ang. ny ordningsstadga för första kammaren. (Forts.)

Herr **Lindhagen**: Jag hade inte väntat, att motionen skulle bifallas i denna punkt. Det stod i den gamla stadgan, att om sex personer i kammaren begära hemliga förhandlingar, skola läktarna utrymmas. Jag har förordat, att hemliga förhandlingar endast skola förekomma efter majoritetsbeslut, och kan man tänka sig, herr talman, det har tillstyrkts av utskottet!

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, godkändes förevarande paragraf.

Aterstående delar av ifrågavarande stadgeförslag.

Godkändes.

Utskottets hemställan.

Bifölls i vad den ej besvarats genom kammarens föregående beslut.

Punkterna 2 och 3.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Avgåvos och bordlades nedannämnda motioner:

nr 338, av herr *von Heland* m. fl., och

nr 339, av herr *Frändén*,

båda i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående mjölkavgift, m. m.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *Hellberg* under 14 dagar från och med den 1 nästkommande juni samt fröken *Hesselgren* för tiden från och med den 7 till och med den 21 i samma månad.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 257, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa praktiska utbildningslinjer på realskolans åldersstadium m. m. jämte i ärendet väckta motioner; och

nr 258, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln, punkt 180, gjorda framställning angående anslag till provisorisk avlöningsförbättring åt lärare vid folk- och småskolor.

Anmäldes och godkändes konstitutionsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 261, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse av § 20 regeringsformen.

Anmäldes och godkändes riksdagens kanslis förslag till paragrafer i riksdagsbeslutet:

nr 81, rörande verkställd granskning av riksbankens styrelse och förvaltning;

nr 82, rörande verkställd granskning av riksgäldskontorets styrelse och förvaltning;

nr 83, rörande verkställd granskning av riksdagsbibliotekets styrelse och förvaltning;

nr 84, rörande godkännande av överenskommelsen i Madrid den 14 april 1891 angående undertryckande av oriktiga ursprungsbeteckningar å handelsvaror, reviderad i Washington den 2 juni 1911 och i Haag den 6 november 1925;

nr 85, rörande lag angående vad med fastighets taxeringsvärde i vissa fall skall förstås;

nr 86, rörande anställande av sekreterare åt ärkebiskopen;

nr 87, rörande godkännande av konvention för lösande av vissa konflikter mellan medborgarskapslagar m. m.;

nr 88, rörande förslag till lag om ägofred, m. m.;

nr 89, i anledning av vissa motioner, avseende ändringar i gällande tulltaxa;

nr 90, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 248 angående fortsatt befrielse för riksbanken från skyldigheten att inlösa av banken utgivna sedlar med guld;

nr 91, rörande anslag till bestridande av vissa bidrag till kostnaderna för domsagornas förvaltning;

nr 92, rörande förslag till lag om boutredning och arvskifte m. m.;

nr 93, rörande förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 22 juni 1911 (nr 74) om bankrörelse, m. m.;

nr 95, rörande godkännande av vissa med främmande makter avslutade överenskommelser om befrielse från värnplikt i vissa fall av dubbelt medborgarskap m. m.;

nr 96, rörande förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 17 juni 1916 (nr 235) om försäkring för olycksfall i arbete; samt

nr 97, rörande förslag för understöd åt enskilda järnvägar.

Anmäldes och bordlades

statsutskottets utlåtanden:

nr 112, i anledning av dels Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under sjunde huvudtiteln framlagda förslag angående anslag till tullverket för budgetåret 1933/1934 och dels Kungl. Maj:ts proposition angående ändring av sagda förslag;

nr 113, i anledning av väckta motioner om vissa åtgärder till sjöfartsnäringsens stödjande;

nr 114, i anledning av väckt motion om sänkning av regeringsmedlemmarnas löner;

nr 115, i anledning av väckt motion angående sänkning av arvodena för bankofullmäktige m. fl. arvodestagare;

nr 116, i anledning av väckt motion angående föreskrifter till förhindrande av mångsyssleri bland de högre tjänstemännen;

nr 117, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under sjätte huvudtiteln gjorda framställningar om anslag till vägbyggnader och vägunderhåll jämte i dessa ämnen väckta motioner;

nr 118, i anledning av vissa av Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen under rubrik »Utgifter för kapitalökning» gjorda framställningar om anslag till förvärvande av mark för landningsfält för flygplan m. m.;

nr 119, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av Halmstad—Bolmens järnvägsaktiebolags skuldförhållande till staten;

nr 120, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under rubrik »Utgifter för kapitalökning» gjorda framställning om täckande av förluster å länemedelskapital; och

nr 121, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda förslag om beräkning av inkomstiteln »Statsverkets fond av rusdrycksmedel» m. m.;

bevillningsutskottets betänkanden och memorial:

nr 50, i anledning av väckta motioner om importförbud beträffande äldre fartyg samt importreglering beträffande smidbart järnskrot m. m.;

nr 51, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande utskottets betänkande i anledning av väckta motioner om införande av tull å vissa torkade eller saltade frukter;

nr 52, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 243 med förslag till vissa ändringar i gällande tulltaxa m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 53, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av en mellan Sverige, å ena, samt Det Förenade Konungariket Storbritannien och Norra Irland, å andra sidan, träffad handelsöverenskommelse;

nr 54, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 254 angående vissa ändringar i gällande tulltaxa, m. m.;

nr 55, i anledning av väckt motion angående tullsatserna för automobiler och motorcyklar m. m.;

nr 56, i anledning av väckta motioner om höjning av tullsatserna för lin-garn;

nr 57, i anledning av väckta motioner om tull å wolframjärn;

nr 58, i anledning av väckt motion om höjning av tullen å rör och rördelar;

nr 59, i anledning av väckt motion om höjning av tullen å aducerade rördelar;

nr 60, i anledning av väckt motion om höjning av tullen å ledbultkätting;

nr 61, i anledning av väckta motioner om tullfrihet för cellulosacetat och acetone;

nr 62, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 19 november 1914 (nr 383) angående stämpelavgiften m. m., ävensom en i ämnet väckt motion; och

nr 63, i anledning av väckta motioner om vissa ändringar av bestämmelserna rörande nöjesskatt;

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 96, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående kraftledningslånefonden m. m. jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 97, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfällig löneförbättring under budgetåret 1933/1934 för viss personal inom den civila statsförvaltningen;

första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 14, i anledning av väckt motion om avveckling snarast möjligt av statens intressen i dramatiska teaterns verksamhet; samt

första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 15, i anledning av väckt motion, I:159, om ytterligare åtgärder för bekämpande av smugglingen av alkoholvaror.

Justerades ytterligare protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 5.25 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Lördagen den 3 juni.

Kammaren sammanträdde kl. 4 e. m.

Justerades protokollen för den 26, 27 och 30 nästlidne maj.

Herr statsrådet *Wigfors*s avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:
nr 263, angående reglering av tillverkningen och avsättningen av potatismjöl;
nr 264, med förslag till förordning om accis å margarin, m. m.;
nr 265, med förslag till förordning om skatt å oljekakor och vissa slag av fodermjöl m. m.;
nr 266, med förslag till förordning om tillfällig begränsning av den i 5 § förordningen den 1 juli 1918 angående handel med skattefri sprit partihandlare medgivna rätt att inköpa brännvin, som framställes ur avfallslut vid sulfitecellulosatillverkning m. m.; och
nr 267, angående anslag för avsättning till statens mjölkregleringsfond.

Anmäldes och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 248, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående distriktsveterinärväsendet; och

nr 249, i anledning av väckt motion om ändrad lydelse av 59 § lagen angående väghållningsbesvärets utgörande på landet.

Anmäldes och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 260, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med vissa bestämmelser om krigsdomstolar och rättegången därstädes; samt

nr 262, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ersättning för debitering och uppbörd av landstingsmedel m. m.

Anmäldes och godkändes sammansatta banko- och jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 269, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående indragning av viss personal vid domänverket m. m. jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 270, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förlängd giltighetstid för avlöningsreglementet för tjänstemän vid domänverket.

Anmäldes och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 271, i anledning av vissa framställningar rörande elfte huvudtiteln, innefattande anslagen till pensions- och indragningsstaterna;

nr 272, i anledning av vissa framställningar angående pensioner och understöd, att utgå av affärsdrivande verks medel m. m.;

nr 273, i anledning av vissa framställningar rörande pensioner eller understöd åt efterlevande till vissa i statens tjänst anställda personer m. fl.;

nr 274, i anledning av väckta motioner rörande understöd från Vadstena krigsmanshuskassa åt visst f. d. indelt manskap; samt

nr 275, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag av statsmedel till pensioner åt dels avlidne kriminalkonstapeln O. F. Forsells änka, dels ock förre kriminalkonstapeln S. V. Blomberg.

Föredrogos och hänvisades till jordbruksutskottet nedannämnda motioner:

nr 338, av herr *von Heland*, m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående mjölkavgift, m. m.; och

nr 339, av herr *Frändén*, i samma ämne.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran statsutskottets utlåtanden nr 112—121 och bevillningsutskottets betänkande nr 50.

Vid föredragning av bevillningsutskottets memorial nr 51, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande utskottets betänkande i anledning av väckta motioner om införande av tull å vissa torkade eller saltade frukter, godkändes den i detta memorial föreslagna voteringspropositionen.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran bevillningsutskottets betänkanden nr 52—63, jordbruksutskottets utlåtanden nr 96 och 97, första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 14 samt kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 15.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner nr 263—267 blevo desamma på begäran bordlagda.

Avsågos och bordlades nedannämnda motioner:

nr 340, av herr *Lundell* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående mjölkavgift, m. m.; och

nr 341, av herr *Johansson*, *Johan Bernhard*, och herr *Lundell*, i samma ämne.

Anmälades och bordlades

bankoutskottets memorial och utlåtanden:

nr 43, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande punkten 50 av bankoutskottets utlåtande nr 34, i anledning av vissa framställningar rörande elfte huvudtiteln, innefattande anslagen till pensions- och indragningsstaterna;

nr 44, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning i vissa fall för skada till följd av olycksfall, som drabbat elev vid statlig anstalt för yrkesutbildning;

Första kammarens protokoll 1933. Nr 40.

nr 45, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfällig löneförbättring under budgetåret 1933/1934 för viss personal inom den civila statsförvaltningen, i vad avser pensions- och indragningsstaterna;

nr 46, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning om tillfällig löneförbättring under budgetåret 1933/1934 för vissa befattningshavare vid Tumba bruk;

nr 47, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående provisoriskt dyrortstillägg åt vissa befattningshavare i statens tjänst, i vad angår pensions- och indragningsstaterna;

nr 48, angående provisoriskt dyrortstillägg under budgetåret 1933/1934 till befattningshavare vid riksdagens verk;

nr 49, angående lydelsen av 8 § i avlöningsbestämmelserna för personal hos riksdagens kamrar, utskott och kansli m. m.;

nr 50, angående arvodet till sekreteraren i riksdagens kansli m. m.; och

nr 51, angående ersättning åt biträde, anlitat av bankoutskottet vid handläggning av visst ärende; samt

första lagutskottets utlåtande nr 53, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om förbud mot politiska uniformer.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.12 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.